

Zołnierze Polacy!

Obowiązkiem dzisiaj jest
siły swe oddać w służbę Ojczyzny!
Zacisnąć zęby i nie szemrać, lecz Polskę budować.

Ty, młody Polaku, kiedy w wojsku służyłeś, gdzie mieszkałeś?
dzisiaj najchętniej gdzie spędzić swój obowiązek?
Odpowiedz tylko: W Polsce!

✱ Jako żołnierz Polski! ✱
Wstąp do wojska polskiego!

Dobrych marzeń i Naczelnym Wodzem Polaków, niech
Nie postępujemy z powściągliwością, co już
obowiązkiem jest

BOGUSŁAW POLAK

ZBIÓR ROZPORZĄDZEŃ

KOMISARIATU NACZELNEJ RADY LUDOWEJ
ORAZ MINISTRA B. DZIELNICY PRUSKIEJ
Z ROKU 1919

POLITECHNIKA KOSZALIŃSKA

**ZBIÓR ROZPORZĄDZEŃ
KOMISARIATU NACZELNEJ RADY LUDOWEJ
ORAZ MINISTRA B. DZIELNICY PRUSKIEJ
Z ROKU 1919**

**Do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył
Bogusław Polak**

Koszalin 2000

ISBN 83-88283-65-0

WYDZIAŁ EKONOMII I ZARZĄDZANIA POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ
KATEDRA NAUK HUMANISTYCZNYCH I STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
ŹRÓDŁA DO DZIEJÓW ADMINISTRACJI POLSKIEJ W XX WIEKU

- T. I. Dziennik Polskiego Sejmu Dzielnicowego w Poznaniu 3-5 grudnia 1918 r.
Do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył Bogusław Polak,
Koszalin 1999 r., ss. 215.
- T. II. Zbiór rozporządzeń Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej oraz Ministra
b. dzielnicy pruskiej z roku 1919. Do druku przygotował, wstępem
i przypisami opatrzył Bogusław Polak, Koszalin 2000 r., ss. 99.
- T. III. Tygodnik Urzędowy Naczelnej Rady Ludowej – w przygotowaniu.

Przewodniczący Uczelnianej Rady Wydawniczej
Szymon Pałkowski

Projekt okładki
Grzegorz Pawlak

WYDAWNICTWO UCZELNIANE POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ
75-620 Koszalin, ul. Raławicka 15-17

Koszalin 2000, wyd. I, objętość: 5,5 ark. wyd., format B-5, nakład 150 egz.
DRUK: POLIMER, KOSZALIN, ul. Mieszka I

ZBIÓR

**ROZPORZĄDZEŃ KOMISARJATU
NACZELNEJ RADY LUDOWEJ ORAZ
MINISTRA B. DZIELNICY PRUSKIEJ**

Z R. 1919

**MAJĄCYCH ZASADNICZE ZNACZENIE
DLA SĄDÓW I SĄDOWNICTWA.**

**Z UPOWAŻNIENIEM DEPARTAMENTU SPRAWIEDLIWOŚCI
MINISTERSTWA B. DZIELNICY PRUSKIEJ**

ZESTAWILI

TAD. STARK
SĘDZIA SĄDU APELACYJNEGO
W POZNANIU.

DR. J. ZAGÓROWSKI
ANESOR PRZY SĄDZIE APELACYJNYM
W POZNANIU.

POZNAŃ 1920.

**NAKŁADEM DEPARTAMENTU SPRAWIEDLIWOŚCI MINISTERSTWA B. DZIELNICY PRUSKIEJ
CZCIONKAMI Drukarni „GAZETY POWSZECHNEJ”, POZNAŃ, AL. MARCINKOWSKIEGO 18.**

WYKAZ SKRÓTÓW

art.	– artykuł
b. dziel. prusk.	– była dzielnica pruska
Dz.	– Dziennik
G. Śląsk	– Górny Śląsk
KNRL	– Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
ks., X.	– ksiądz
lit.	– litera
M. b. dziel.	– Minister byłej dzielnicy
nast.	– następne
NRL	– Naczelna Rada Ludowa
por.	– porównaj
POW	– Polska Organizacja Wojskowa
rozp.	– rozporządzenie
TCL	– Towarzystwo Czytelni Ludowych
TG „Sokół”	– Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”
włkp.	– wielkopolski
WSP	– Wielkopolski Słownik Biograficzny
wz.	– w zastępstwie
ZG	– Zarząd Główny
ZMP	– Związek Młodzieży Polskiej (Zet)
zob.	– zobacz

WSTĘP

Poznański ośrodek państwowotwórczy funkcjonował aktywnie od momentu zawieszenia broni na froncie zachodnim w listopadzie 1918 r., do momentu likwidacji Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej w 1922 r.

Historycy prawa są zgodni, że proces podporządkowania polskich ośrodków władzy, powstałych w latach 1918–1919, centrum władzy w Warszawie, uznawany za centralny, miał różny przebieg. Przy istniejącym wszędzie przekonaniu o nieuchronności samego faktu podporządkowania się ośrodkowi warszawskiemu, istniały różne poglądy na sposób przekazania władzy i zakres zachowanej odrębności. Z jednej strony Komisariat Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu akceptował przeprowadzenie wyborów do Sejmu Ustawodawczego, z drugiej zaś zabiegał o utworzenie lokalnego organu władzy działającego, do momentu zakończenia procesu zjednoczenia ziem polskich byłego zaboru pruskiego z ośrodkiem warszawskim.

Wpływ na rozgrywające się wydarzenia miała sytuacja polityczno-wojskowa Wielkopolski, zagrożenie niemieckie, lutowy rozejm na froncie wielkopolsko-niemieckim, jak też podpisanie traktatu pokojowego w Wersalu 28 czerwca 1919 r. De facto do tego momentu ziemie te – na podstawie układu rozejmowego – podlegały jurysdykcji niemieckiej ze wszystkimi tego faktu konsekwencjami. W okresie tym władzę zwierzchnią w Wielkopolsce sprawowała Naczelna Rada Ludowa w oparciu o przyjętą przez Sejm Dzielnicowy *Ustawę polityczną organizacji Polaków zamieszkałych w dotychczasowych granicach Rzeszy Niemieckiej*.

Na mocy tego dokumentu ludność polska tworzyła przedstawicielstwa tymczasowe: wiejskie, miejskie i powiatowe Rady Ludowe, NRL i Sejm Dzielnicowy. 3 stycznia 1919 r., już po wybuchu powstania w Poznaniu i w Wielkopolsce, NRL podjęła decyzję o przejęciu władzy. Faktyczną rolę sprawował sześćoosobowy KNRL. Działały też Podkomisariaty NRL w Bytomiu i w Gdańsku. KNRL przekształcił się w lokalny rząd, tworząc w nim cztery wydziały z sekcjami i decernaty.

KNRL akceptował tworzenie silnego Wojska Wielkopolskiego, które w czerwcu 1919 r. liczyło w oddziałach liniowych około 102 tys. ludzi i drugie tyle w oddziałach Obrony Krajowej. W marcu wysłano odsiecz pod Lwów, a w kwietniu na Front Litewsko-Białoruski skierowano Poznański Batalion Śmierci. 25 maja 1919 r. KNRL pod względem operacyjnym podporządkował Wojsko Wielkopolskie Józefowi Piłsudskiemu.

W pierwszym posiedzeniu Sejmu Ustawodawczego 10 lutego 1919 r. udział wzięło 16 posłów polskich do Parlamentu Rzeszy, wybranych w 1912 r. Wybory uzupełniające w Wielkopolsce odbyły się 1 czerwca 1919 r. Wybrano 42 posłów. 1 sierpnia tegoż roku Sejm w Warszawie uchwalił projekt ustawy o tymczasowej organizacji ziem byłej dzielnicy pruskiej. 17 sierpnia Ministerstwo Byłej Dzielnicy Pruskiej rozpoczęło działalność trwającą do końca marca 1922 r. W sierpniu 1919 r. Wojsko Wielkopolskie „pod wyłączną kompetencję” podporządkowano naczelnym władzom wojskowym w Warszawie.

Dorobek ośrodka poznańskiego ma wiele wymiarów, w tym także społeczno-ekonomiczny i prawno-administracyjny, potwierdzony także niniejszym wyborem dokumentów, dedykowanym wszystkim interesującym się dziejami administracji na ziemiach polskich.

Bibliografia

- Bardach Juliusz, Leśnodorski Bogusław, Pietrzak Michał: *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1996.
- Czubiński Antoni: *Powstanie Wielkopolskie 1918–1919. Geneza – charakter – znaczenie*, Poznań 1988.
- Czubiński Antoni: *Wielkopolska w latach 1918–1939*, Poznań 2000.
- Dembski Krzysztof: *Wielkopolska w początkach II Rzeczypospolitej. Zagadnienia prawno-ustrojowe*, Poznań 1972.
- Dworecki Zbigniew: *Polskie Rady Ludowe w Wielkopolsce 1918–1920*, Poznań 1962.
- Gulczyński Andrzej: *Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej (1919–1922)*, Poznań 1995.
- Mroczo Marian: *Ziemie dzielnicy pruskiej w polskich koncepcjach i działalności politycznej 1864–1939*, Gdańsk 1994, s. 146–150.
- Polak Bogusław: *Wojsko Wielkopolskie 1918–1920*, Koszalin 1990.

Przedmowa

Od dawna już daje się dotkliwie odczuwać brak *Tygodnika Urzędowego* za rok ubiegły. Ogłoszone w organie tym rozporządzenia okazały się tak doniosłego znaczenia, że nakład, w którym wychodził *Tygodnik Urzędowy*, był zbyt szczupły. Zapotrzebowanie *Tygodnika Urzędowego* za rok 1919 wzmogło się jeszcze, gdy wojska polskie w styczniu i w lutym br. zajęły cały obszar przyznany Polsce Traktatem Wersalskim. Odtąd zarzuca się władze centralne i prowincjonalne wnioskami o dostarczenie tekstu rozporządzeń wydanych w zeszłym roku. Niestety, wobec zupełnego wyczerpania nakładu, słusznych tych żądań zaspokoić nie można.

Brak ten szczególnie daje się odczuwać w sądownictwie, które nie może się obyć bez autentycznego tekstu rozporządzeń.

Temu stanowi przynajmniej w dziedzinie sądownictwa postanowili niżej podpisani zaradzić przez wydanie osobnego zbioru dziś obowiązujących rozporządzeń, wydanych w roku ubiegłym przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej, a później przez Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej.

Dajemy tylko zbiór rozporządzeń, mających znaczenie dla władz sądowych, wiedząc, że wydanie dziś jeszcze obowiązujących rozporządzeń ze wszystkich dziedzin państwowych przygotowuje Departament Sprawiedliwości w porozumieniu z innymi Departamentami Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej. Lecz nie przytaczamy nawet wszystkich rozporządzeń, których znajomość jest potrzebna w praktyce sądowej. Wykluczamy wszelkie rozporządzenia karne drobniejszej wagi, wywołane ówczesnym położeniem. Nam chodzi jedynie o vademecum dla sądów i sądownictwa, zestawiające w praktyce najczęściej zachodzące rozporządzenia, lub też rozporządzenia normujące żywotne kwestie stanu urzędniczego, jak np. rozporządzenie o poborach lub rozporządzenie mieszkaniowe.

W tym zakresie zyskaliśmy do wydania niniejszego zbioru aprobatę i upoważnienie Departamentu Sprawiedliwości, któremu na tym miejscu wyrażamy podziękowanie za ułatwienie i przyspieszenie druku publikacji.

Z powodu nagłości pracy wstrzymujemy się od systematycznego podziału zestawionych rozporządzeń; przytaczamy je w porządku ściśle chronologicznym, informując, w celu ułatwienia orientacji, w uwagach o zaszłych zmianach.

Celem udogodnienia przytaczamy w „dodatku” cztery, w byłej dzielnicy pruskiej obowiązujące ustawy sejmowe, dotyczące zasadniczych kwestii.

Z życzeniem, by zbiór niniejszy w skromnym swym zakresie przysłużył się sądownictwu polskiemu, składamy go na półkach księgarskich.

Poznań, w kwietniu 1920 r.

Tadeusz Stark

dr [Julian] Zagórowski

Spis rozporządzeń

1. Rozporządzenie, dotyczące sądów doraźnych z dnia 13 stycznia 1919 r.	11
2. Dalsze rozporządzenie, dotyczące sądów doraźnych z dnia 4 lutego 1919 r.	17
3. Rozporządzenie, dotyczące ochrony prawnej żołnierzy polskich z dnia 6 lutego 1919 r.	18
4. Rozporządzenie, co do „Tygodnika Urzędowego” z dnia 17 marca 1919 r.	18
5. Rozporządzenie, dotyczące dodatków kresowych z dnia 20 marca 1919 r.	19
6. Rozporządzenie, dotyczące dyscyplinarnego postępowania przeciwko urzędnikom niesądowym z dnia 29 marca 1919 r.	19
7. Rozporządzenie, dotyczące ogłoszeń w gazecie „Reichsanzeiger” z dnia 31 marca 1919 r.	20
8. Rozporządzenie, co do polskich papierów państwowych z dnia 2 maja 1919 r.	20
9. Rozporządzenie, dotyczące ogłoszeń w „Tygodniku Urzędowym” z dnia 15 maja 1919 r.	21
10. Dalsze rozporządzenie, dotyczące sądów doraźnych z dnia 15 maja 1919 r.	21
11. Rozporządzenie, dotyczące udzielenia zezwolenia na założenie towarzystw akcyjnych itd. z dnia 17 maja 1919 r.	22
12. Rozporządzenie tymczasowe, dotyczące wprowadzenia języka polskiego do czynności notarialnych z dnia 22 maja 1919 r.	22
13. Rozporządzenie o zapobieżeniu brakowi mieszkań i o zmianach co do Mieszkaniowych Urzędów Rozjemczych z dnia 31 maja 1919 r.	22
14. Rozporządzenie o poborach urzędników z dnia 8 maja 1919 r.	25
15. Rozporządzenie karne o zdradzie itd. z dnia 11 czerwca 1919 r.	25
16. Dalsze rozporządzenie, dotyczące sądów doraźnych z dnia 12 czerwca 1919 r.	27
17. Rozporządzenie o ustanowieniu Urzędu Osadniczego z dnia 25 czerwca 1919 r.	28
18. Rozporządzenie, dotyczące zezwolenia na przewłaszczenia nieruchomości z dnia 25 czerwca 1919 r. wraz z przepisem wykonawczym	30
19. Rozporządzenie w przedmiocie przestępstw zagrażających bezpieczeństwu państwowemu i publicznemu z dnia 19 lipca 1919 r.	31
20. Rozporządzenie o poborach urzędników z dnia 31 lipca 1919 r. wraz z dekretem o kwalifikacji urzędników	33
21. Rozporządzenie, dotyczące przedsiębiorstw ubezpieczeniowych z dnia 25 sierpnia 1919 r.	45

22. Rozporządzenie w przedmiocie prawa, przysługującego osobom powołanym na funkcjonariuszy Państwa Polskiego, wypowiedzenia kontraktu dzierżawy mieszkania z dnia 27 września 1919 r.	47
23. Rozporządzenie, dotyczące ustanowienia „Urzędu Walki z Lichwą i Spekulacją dla b. dziel. prusk.” z dnia 27 września 1919 r.	48
24. Rozporządzenie, zmieniające niektóre przepisy o notariacie w b. dziel. prusk. z dnia 11 października 1919 r.	48
25. Rozporządzenie w przedmiocie przyjmowania sekretarzy notarialnych i adwokackich oraz kancelistów sądowych na stanowiska średnich urzędników sądowych z dnia 11 października 1919 r.	49
26. Rozporządzenie, dotyczące likwidacji Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 6 listopada 1919 r.	53
27. Rozporządzenie w przedmiocie mianowanych przez Ministra b. dziel. prusk. notariuszów z dnia 9 listopada 1919 r. wraz z okólnikiem i wzorami	53
28. Rozporządzenie, dotyczące nadzoru oraz administracji przedsiębiorstw z dnia 6 listopada 1919 r.	59
29. Rozporządzenie, dotyczące mieszkań służbowych w budynkach rządowych z dnia 19 listopada 1919 r.	60
30. Rozporządzenie, w przedmiocie częściowych uzupełnień i zmian rozporządzenia z dnia 31 lipca 1919 r. o poborach urzędników z dnia 19 listopada 1919 r.	61
31. Rozporządzenie o wydawaniu „ <i>Dziennika Urzędowego Województw</i> ” podlegających Ministerstwu b. dziel. prusk. z dnia 6 grudnia 1919 r.	62
32. Rozporządzenie o wydawaniu „ <i>Dziennika Urzędowego Ministerstwa b. dziel. prusk.</i> ” z dnia 6 grudnia 1919 r.	64
33. Rozporządzenie o ogłoszeniach, dokonywanych odtąd w „ <i>Orędowniku dla Rzeszy</i> ” lub w „ <i>Orędowniku Państwowym</i> ” albo w „ <i>Tygodniku Urzędowym</i> ” z dnia 6 grudnia 1919 r.	66
34. Rozporządzenie o przejściu wymiaru sprawiedliwości w obszarze b. dziel. prusk. na Rzeczpospolitą Polską z dnia 15 grudnia 1919 r.	67
35. Rozporządzenie o urzędach i urzędnikach sądowych w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	68
36. Rozporządzenie o organizacji sądów w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r. wraz z wykazem sądów	71
37. Rozporządzenie o języku urzędowym w sądownictwie i notariacie w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	73
38. Rozporządzenie o kwalifikacjach sędziowskich i prokuratorskich w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	78
39. Rozporządzenie o organizacji sądownictwa karnego w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	79

40. Rozporządzenie o urządzeniu sądów pokoju w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	83
41. Rozporządzenie o dalszym urzędowaniu dotychczasowych notariuszów pruskich i adwokatów w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	84
42. Rozporządzenie o zmianie przepisów dotyczących działalności prezydów Sądów Okręgowych i Apelacyjnych w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	85
43. Rozporządzenie o zniesieniu sądów doraźnych w b. dziel. prusk. z dnia 15 grudnia 1919 r.	86
44. Rozporządzenie o ustanowieniu sądów pokoju w b. dziel. prusk. z dnia 23 grudnia 1919 r.	87

Dodatek:

1. Ustawa sejmowa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dziel. prusk.	88
2. Ustawa sejmowa z dnia 20 listopada 1919 r. o walucie w obrębie b. dziel. prusk.	91
3. Ustawa sejmowa z dnia 18 grudnia 1919 r. o przedłużeniu terminów przedawnienia oraz przedstawienia do zapłaty kuponów procentowych, rentowych i dywidendowych na terytorium b. dziel. prusk.	93
4. Ustawa sejmowa o ochronie lokatorów w b. dziel. prusk. z dnia 30 grudnia 1919 r.	94

1. Rozporządzenie
dotyczące sądów doraźnych z dnia 13 stycznia 1919 r.¹
(Tygodnik Urzędowy Naczelnej Rady Ludowej nr 2 z dnia 23 stycznia 1919 r., s. 7²)

1

Rozpatrywaniu przez sądy doraźne podlegają następujące czyny karygodne, popełnione przez osoby cywilne po 28 grudnia 1918 r.:

- a) morderstwa, rozboje, ciężkie kradzieże, podpalania, wymuszania,
- b) uszkodzenia urządzeń komunikacyjnych, pocztowych, telegraficznych i telefonicznych,
- c) bezprawne odbywania rewizji,
- d) wykroczenia przeciw rozporządzeniom władz wojskowych i cywilnych.

2

Sąd doraźny ma siedzibę w Poznaniu.

3

Zawyrokować wolno:

- a) na śmierć,
- b) na dom karny aż do 15 lat,
- c) na więzienie aż do 5 lat,
- d) na grzywnę aż do 100 tysięcy marek.

4

Na karę śmierci zawyrokować wolno za morderstwa, rozboje, ciężkie kradzieże i podpalania.

5

Śledztwo prowadzi władza policyjna.

6

Sąd składa się z 5-ciu członków. Przewodniczący i jeden sędzia muszą mieć kwalifikacje na sędziów.

7

Przewodniczącego i sędziów mianuje „Dowództwo Główne Wojska Polskiego” w Poznaniu.

8

Przed rozpoczęciem rozprawy składają członkowie sądu przysięgę, że sędzić będą bezpartjalnie i sumiennie.

9

Protokół prowadzi sekretarz mianowany przez przewodniczącego.

¹ Przepisy materialne powyższego rozporządzenia obowiązują dziś i są miarodajne dla sądów zwykłych, por. rozporządzenie nr 43 tego zbioru.

² Datę numeru przytacza się poniżej dlatego, że niektóre rozporządzenia powołując się na poprzednie rozporządzenia, oznaczają je nie dniem wydania rozporządzenia lecz datą numeru, w którym rozporządzenie opublikowano.

10

Postępowanie jest ustne i publiczne.
Poza tym ustanawia sąd przepisy postępowania.

11

Oskarżony musi mieć obrońcę.
Obrońcę wyznacza z urzędu przewodniczący, o ile oskarżony go sobie nie obrał.

12

Przy ustnych rozprawach przysługuje ostatnie słowo oskarżonemu i obrońcy.

13

Wyrok zapada zaraz w tajnej naradzie większością głosów.

14

Przewodniczący publikuje wyrok.

15

Wyrok piśmienny winien zawierać: dzień rozprawy, nazwiska sędziów, opis czynu karygodnego oraz krótkie umotywowanie.

16

Wyroki stają się prawomocne z chwilą publikacji.

17

Do wykonania wyroku śmierci potrzeba potwierdzenia go przez „Dowództwo Główne Wojska Polskiego” w Poznaniu.

Przed potwierdzeniem należy dać zasądzonemu sposobność oświadczenia się.
„Dowództwu Głównemu Wojska Polskiego” w Poznaniu przysługuje w przeciągu 3 dni prawo zniesienia wyroku i przekazania sprawy sądowi do ponownego rozpatrzenia.

Wyrok śmierci wykonuje się przez rozstrzelanie.

18

W każdym stadium postępowania ma sąd prawo przekazania sprawy zwy-
czajnym sądom karnym.

Poznań, dnia 13 stycznia 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński¹, ks. [Stanisław] Adamski², Wojciech Korfanty³,
Józef Rymer⁴

¹ Adam Poszwiński (17.12.1881 – 07.1942). Kształcił się we Włocławku i Poznaniu, studia odbywał w Tybindze (do pocz. 1907); następnie związał się z poznańską „Strażą”, z ramienia której w maju 1907 przybył na Mazury z grupą działaczy tej organizacji (K. Rzepecki, C. Leitgeber, J. Marweg, A. Mieczkowski) celem zorientowania się w sytuacji społeczno-narodowej. Swoje wrażenia opisał na łamach „Pracy” poznańskiej, podkreślając polskość Mazurów. W l. 1908-1918 mieszkał w Inowrocławiu, gdzie był redaktorem naczelnym „Dziennika Kujawskiego”. Jednocześnie brał czynny udział

w życiu społecznym i politycznym. W l. 1911–1913 kilkakrotnie przebywał na Warmii i przemawiał na polskich wiecach przedwyborczych. Był członkiem (od 1916) Tajnego Komitetu Obywatelskiego w Poznaniu, obejmującego swym zasięgiem także Warmię i Mazury. W połowie 1918 komitet ten zmienił nazwę na Centralny Komitet Obywatelski z konspiracyjnie działającym Wydziałem Wykonawczym, kierowanym przez Poszwińskiego oraz ks. S. Adamskiego. W listopadzie 1918 Poszwiński został członkiem Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu i odegrał ważną rolę w organizacji powstania wlkp. Po przejściu przez Komisarjat 8.01.1919 władzy państwowej na obszarze wyzwolonym przez powstanie wlkp. Poszwiński nadzorował realizację polityki Komisarjatu przez podległe mu organy. Szczególnie zajmował się organizacją szkolnictwa, rolnictwem, zagadnieniami pracy i opieki społ. W imieniu Komisarjatu dokonał otwarcia 7.05.1919 uniwersytetu w Poznaniu. Utrzymywał też kontakty z przedstawicielami armady Ludowej: ks. W. Barczewskim i S. Nowakowskim. Po powstaniu wlkp. zaangażował się w sprawy organizacji akcji polskiej w związku z plebiscytem w Prusach Wsch. W Ministerstwie byłej Dzielnicy Pruskiej został 17.10.1919 podsekretarzem stanu, zastępującym ministra W. Seydę w Warszawie. Brał udział w posiedzeniach Sejmu i Rady Ministrów. W lipcu 1920 podał się do dymisji. W 1920–1927 mieszkał w Grudziądzu, gdzie był dyrektorem Tow. Akcyjnego „Drukarnia Pomorska”, a jednocześnie aktywnym działaczem lokalnych organizacji i stowarzyszeń. W styczniu 1928 wrócił do Poznania, gdzie spędził resztę życia. Brał czynny udział w konspiracji antyhitlerowskiej jako członek Delegatury Rządu na Kraj. Reprezentował tymczasowo Stronnictwo Pracy. Został mianowany kierownikiem działu Gospodarki w Biurze Delegatury Rządu. Aresztowany 9.09.1941 do czerwca 1942 przebywał w pozn. Forcie VII. Torturowany, nie zdradził nikogo ze swych współpracowników. Został stracony najprawdopodobniej wraz z innymi członkami Delegatury w lipcu 1942. Zob. T. Oracki: *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla XIX i XX w. (do 1945 roku)*, Warszawa 1983, s. 261–262. Tamże źródła i literatura; WSB (K. Dembski), s. 586–587.

² Stanisław Adamski (12.04.1875–12.11.1967). Ur. w Zielonej Górze k. Obrzycka w rodzinie dróżnika Piotra i Józefy z Wasilewskich. Do gimnazjum uczęszczał we Wronkach, Poznaniu, Międzyrzeczu. W 1896 r. wstąpił do seminarium duchownego w Poznaniu. W 1899 r. uzyskał święcenie kapłańskie i został wikariuszem przy katedrze gnieźnieńskiej. Działał w Tow. Katolickich Robotników Polskich, Tow. Młodych Przemysłowców, spółdzielczości i in. W 1904 r. został powołany na Kanonika w Poznaniu. W latach 1904–1910 był sekretarzem generalnym Diecezjalnego Związku Tow. Kat. Rob. Pol. Redagował organ związku „Robotnika”. Pracował w Tow. Czytelni Ludowych, Tow. Pomocy Naukowej im. K. Marcinkowskiego. W latach 1906–1910 był wicedyrektorem, w l. 1911–1923 dyrektorem, a w l. 1923–1930 prezesem rady nadzorczej Drukarni i Księgarni św. Wojciecha. Przez kilka lat redagował pismo Ruch Chrześcijańsko-Społeczny. W 1906 r. wybrany został członkiem zarządu Związku Spółek Zarobkowych i Gosp. Redagował pismo „Poradnik dla Spółek”. W 1911 r. został patronem (prezesem) Związku Spółek Zarobkowych. W 1910 r. został Kustoszem kolegiaty św. Marii Magdaleny. Ks. Adamski uchodził za czołowego przywódcę ludności polskiej w państwie pruskim. Był rzecznikiem solidaryzmu narodowego. Stał na gruncie ideowym katolicko-narodowym. Był animatorem i organizatorem wielu poczynań narodowych. W 1916 r. wszedł w skład tajnego Międzypartyjnego Komitetu Obywatelskiego. Po przekształceniu MKO w Centralny Komitet Obywatelski latem 1918 r. stanął na

czele Komitetu Wykonawczego CKO. W listopadzie 1918 r. powołany został do 3 osobowego Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej. Wraz z W. Korfantym i A. Poszwińskim kierował pracą nad tworzeniem rad ludowych i Straży Obywatelskiej, pertraktował z Niemcami i reprezentował społeczeństwo polskie. Wraz z Poszwińskim przygotował i przeprowadził obrady tzw. Sejmu Dzielnicowego w Poznaniu w dniach 3-5.12.1918. Adamski popierał idee założenia Wszechnicy Piastowskiej (uniwersytetu) w Poznaniu. Powołano go na profesora honorowego spółdzielczości UP. Po zakończeniu walk Adamski podjął rokowania z politykami polskimi w Warszawie na temat zasad i warunków połączenia Wielkopolski z resztą kraju. 1.06.1919 r. przeprowadzono na tym terenie wybory uzupełniające do Sejmu ustawodawczego. Adamski został posłem z listy Narodowego Stronnictwa Robotników (NSR). Był jednym z głównych autorów ustawy z 1.08.1919 r. o tymczasowym zarządzie b. dzielnicy pruskiej. Po likwidacji Komisariatu NRL ks. Adamski kontynuował działalność społeczną i polityczną. Wystąpił z Klubu NSR i należał do ścisłego grona współzałożycieli polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji. Uchodził za czołowego ideologa Chadecji w Polsce. W l. 1922-1927 był senatorem, w dalszym ciągu działał w TCL i Związku Spółek zarobkowych. W 1927 r. wycofał się z działalności politycznej. W 1930 r. został dyrektorem Naczelnego Instytutu Akcji Katolickiej. We wrześniu 1930 r. powołany został na bpa ordynariusza w Katowicach. Obowiązki bpa pełnił do śmierci. Zmarł w Katowicach 12.11.1967 r. Adamski był autorem wielu publikacji o charakterze ekonomicznym, spółdzielczym i politycznym. Zob. WSB, s. 19-20 (K. Dembski); K. Szafraniec: *Ks. Stanisław Adamski*, cz. 1-3, Katowice 1990-1991, K. Krasowski: *Biskupi Katolicki II Rzeczypospolitej*. Słownik Biograficzny, Poznań 1996, s. 16-23, tamże źródła.

³ Wojciech Korfanty (20.04.1873 -17.08.1939). Urodził się w osadzie górniczej Sadzawka k. Siemianowic Śląskich, w rodzinie górnika Józefa i Karoliny z d. Klecha. Uczęszczał do gimnazjum w Siemianowicach, ale w 1885 r. na kilka miesięcy przed maturą, został z niego usunięty za działalność w polskim ruchu narodowym. Maturę zdał w trybie eksternistycznym. Studiował na Politechnice w Charlottenburgu i na uniwersytetach we Wrocławiu i Berlinie. Należał do ZMP (Zet), Towarzystwa Akademików Górnośląskich i Ligi Narodowej. W 1901 r. podjął działalność agitacyjną na G. Śląsku w ruchu narodowym. Po ukończeniu studiów (sierpień 1901 r.) przeniósł się na G. Śląsk. Redagował pisma polskie (Górnoślązak), wydawał broszury, przemawiał. Wszedł w konflikt z administracją pruską i katolicką partią Centrum. W 1903 r. złamał monopol Centrum i uzyskał pierwszy z ramienia endecji mandat do Parlamentu Rzeszy w okręgu katowicko-zabrskim. W 1904 r. zdobył mandat poselski do sejmu pruskiego. Wstąpił do Koła Polskiego w Parlamencie. Opanowana przez Niemców kuria biskupia we Wrocławiu występowała przeciw Korfantemu tak w aspekcie politycznym, jak i wyznaniowym. Wytaczano mu procesy o działalność antypaństwową, zakazano udzielania mu ślubów kościelnych. Mimo to Korfanty cieszył się popularnością wśród ludności polskiej. W 1909 r. utracił wydawane przez siebie pisma, a w 1912 r. mandat poselski. Przez pewien czas pracował we Wschodniej Agencji Telegraficznej w Berlinie, pozostając na uboczu życia politycznego. Latem 1918 r. odzyskał mandat poselski. We wrześniu objął kierownictwo Polskiego Biura Parlamentarno-Prasowego w Berlinie. Utrzymywał kontakty z politykami polskimi z Poznania. 23.10.1918 r. w parlamencie przedstawił program oderwania od Prus i przyłączenia do odradzającego się państwa

polskiego, Pomorza, Wielkopolski i Śląska. Od listopada 1918 r. w Poznaniu, gdzie brał udział w licznych wiecach ludności polskiej i politycznych naradach przywódców polskich. Od 14.11. do 2.12.1918 r. Korfanty przebywał w Warszawie. Brał udział w rokowaniach w sprawie powołania rządu centralnego. Jednocześnie występował na wiecach endeckich, podejmując krytykę Piłsudskiego i całej lewicy społecznej. Piłsudski przeznaczył trzy miejsca w rządzie dla przedstawicieli ludności polskiej zaboru pruskiego. Czołowym jej kandydatem do rządu ogólnopolskiego był Korfanty. Piłsudski nie godził się jednak na przekazanie Korfantemu teki premiera. W tej sytuacji rokowania zerwano. W dniach 3–5.12.1919 r. Korfanty brał udział w obradach tzw. Sejmu Dzielnicy w Poznaniu. O popularności Korfantego świadczy fakt, iż na salę obrad wniesiono go na rękach. Został on też powołany do 6 osobowego Komisariatu NRL. Podlegały mu sprawy wojska i polityki zagranicznej. Były to najważniejsze sprawy, jakimi Komisariat NRL zajmował się. Korfanty miał kontakt z przywódcami POW zaboru pruskiego i Grupą Palucha. Prowadził pertraktacje w sprawie ściągnięcia do Polski oficerów Polaków z innych części kraju. Wobec wysuwanej przez przywódców POW idei powstania zbrojnego zajmował jednak stanowisko sceptyczne. Korfanty zabiegał o szybkie ściągnięcie Armii Polskiej z Francji. 25.12.1918 r. do Gdańska przybył I.J. Paderewski. Korfanty witał go w imieniu Komisariatu NRL, a następnie wbrew niemieckim zakazom przewiózł go pociągiem z Gdańska do Poznania. Demonstracje na cześć I.J. Paderewskiego w dniu 27.12.1918 r. przekształciły się w powstanie. Korfanty próbował pertraktować z Niemcami. W czasie rokowań w Bydgoszczy (3.01.1919 r.) i w Berlinie (4–5.01.1919 r.) żądał przyznania Wielkopolsce autonomii do czasu innego rozstrzygnięcia jej losu przez Konferencję Pokojową. Żądania te Niemcy odrzucili. W tej sytuacji 8.01.1919 r. KNRL oficjalnie poparł ruch powstańczy. Zorganizowano armię powstańczą i administrację polską. Podległy Korfantemu Wydział Wojskowy Komisariatu ściągnął do Poznania grupę wyższych oficerów z b. armii rosyjskiej z gen. J. Dowbor-Muśnickim, przekształcając luźne oddziały powstańcze w regularną armię. Kontynuowano działalność dyplomatyczną. Jej efektem było uzyskanie wsparcia rządu francuskiego i doprowadzenie do narzucenia Niemcom rozejmu w Trewirze w dniu 16.02.1919 r. Po rozejmie kontynuowano prace nad zabezpieczeniem osiągnięć powstańczych. Jednak Korfanty na skutek wejścia do Sejmu Ustawodawczego coraz więcej musiał przebywać w Warszawie. Coraz bardziej pochłaniały go również problemy związane z walką o wyzwolenie G. Śląska. Z jego inicjatywy powołano do życia POW Górnego Śląska, podobnie jak w Poznaniu Korfanty był jednak przeciwnikiem przedwczesnych, nie przygotowanych wystąpień zbrojnych. Nie dopuścił on do podjęcia powstania w kwietniu i w czerwcu 1919 r. ani w kwietniu i maju 1920 r. W grudniu 1919 r. rząd polski powierzył Korfantemu funkcję Komisarza plebiscytowego na G. Śląsku. Zorganizował on Komisariat i rozwinął szeroką akcję propagandową. Po plebiscycie Korfanty 3.05.1921 r. zorganizował II powstanie śląskie i stanął na jego czele jako dyktator. W czerwcu 1922 r. ugrupowania prawicowe dysponujące większością głosów w sejmie, desygnowały Korfantego na stanowisko szefa rządu. Piłsudski jako Naczelnik państwa odmówił jednak podpisania dekretu nominacyjnego. Walka między tymi przywódcami uległa zaostrzeniu. Po przyłączeniu części G. Śląska do Polski, Korfanty mieszkał w Katowicach, stał na czele Górnośląskiej Organizacji Polskiego Stronnictwa

Chrześcijańskiej Demokracji, redagował gazety, posłował do sejmu. W rządzie W. Witosa jesienią 1923 r. Korfanty był oskarżony przez rządy sanackie. Stał przed Sądem marszałkowskim Sejmu. Nowy wojewoda śląski Michał Gażyński był jego zaciętym przeciwnikiem politycznym. W 1929 r. Korfanty włączył się do działalności antysanackiej opozycji stronnictw Centrolewu. 26.11.1930 r. Korfanty został aresztowany i osadzony w więzieniu wojskowym w Brześciu nad Bugiem a następnie w więzieniu Mokotowskim w Warszawie. Uniemożliwiono mu ponowny wybór na posła. Uwolniono go za kaucją, 20.12.1930 r. Po serii procesów w 1934 r. opuścił Polskę odmawiając odbycia kary więzienia. Do 1939 r. przebywał w Czechosłowacji a w 1939 r. we Francji. Zjazd Konstytucyjny Stronnictwa pracy 10.10.1937 r. powierzył mu stanowisko prezesa stronnictwa. Wobec zbliżającej się agresji niemieckiej na Polskę w końcu kwietnia 1939 r. powrócił do Polski, jednak 28.04.1939 r. został aresztowany w Katowicach i wywieziony do stolicy celem odbycia zaległej kary. 20.07.1939 r. ciężko chorego przewieziono do szpitala św. Józefa. Zmarł 17.08.1939 r. Pogrzeb Korfantego w Katowicach w dniu 20.08.1939 r. przekształcił się w olbrzymią demonstrację polityczną. SPW (w druku). Hasło opr. A. Czubiński, tamże źródła i literatura.

⁴ Józef Rymer (9.02.1882 – 5.11.1922). Urodził się w Zabelkowie pow. raciborskiego w rodzinie chałupnika Józefa i Joanny z Zielonków. Ukończył szkołę ludową w Zabelkowie, a następnie podjął naukę zawodu. W 1898 r. wyjechał do Westfalii, gdzie podjął pracę w kopalni węgla kamiennego w Dellwig k. Essen. Uczęszczał do wieczorowej szkoły handlowej w Essen ale jej nie ukończył. 1902 r. wstąpił do Zjednoczenia Zawodowego Polskiego; był kierownikiem filii ZZZP w Dellwig. W 1907 r. powołano go do pracy w ZG ZZZP z Bochum. W 1909 r. wybrany został na sekretarza ZG ZZZP; redagował prasę związkową. W 1911 r. objął stanowisko stałego przedstawiciela ZZZP przy Najwyższym Urzędzie Ubezpieczeń Rzeszy. W 1913 r. VII Zjazd ZZZP powołał go na stanowisko prezesa ZG tej organizacji. Od tego czasu mieszkał w Katowicach. Działał w TCL, Tow. Gimn. Sokół i ruchu śpiewaczym. Utrzymywał kontakty z organizacjami polskimi w Wielkopolsce. Był członkiem Rady Głównej TCL w Poznaniu. Zjazd narodowego Stronnictwa Robotników w Poznaniu 7.04.1918 r. powołał go na wiceprezesa ZG tego stronnictwa. Brał udział w tworzeniu polskich rad ludowych. 20.09.1918 r. ludność polska Katowic wybrała go na delegata na Sejm Dzielnicowy w Poznaniu. Był jednym z trzech wicemarszałków sejmu i pracował w Komisji d/s Społecznych i Robotniczych Sejmu. 5.12.1918 r. powołano go w skład Komisariatu NRL, który delegował go na konferencję pokojową w Paryżu jako eksperta d/s górnośląskich. W połowie czerwca 1919 r. udał się ponownie do Paryża z delegacją ludności polskiej G. Śląska. 1 czerwca 1919 r. wybrany został na posła do Sejmu Ustawodawczego z powiatu mogileńskiego z listy NSR. W październiku i listopadzie 1919 r. brał udział w Konferencji Pracy w Waszyngtonie i w II Sejmiku Wychodźstwa Polskiego w Buffalo. W 1920 r. powołano go na zastępcę Polskiego Komisarza Plebiscytowego dla G. Śląska w Bytomiu. Był współautorem „Statutu ograniczonego województwa śląskiego”. Dekretem ministra spraw wewnętrznych z 12.06.1922 r. powołany został na wojewodę śląskiego. Organizował przejście przyznanej Polsce części G. Śląska. Zmarł na skutek zapalenia mózgu. Zob. PSB; SPW (Antoni Czubiński) tamże źródła i literatura.

2. Dalsze rozporządzenie

dotyczące sądów doraźnych z dnia 4 lutego 1919 r.¹

(Tyg. [odnik]] *Urzędowy Naczelnej Rady Ludowej* nr 5 z dnia 13 lutego 1919, s. 22)

§ 1

Rozpatrywaniu przez sądy doraźne podlegają oprócz czynów, wyliczonych w § 1 rozporządzenia, dotyczącego sądów doraźnych z dnia 13 stycznia 1919 r.:

1) opór przeciw władzy państwowej (§§ 110–122 kodeksu karnego dla rzeszy niemieckiej).

2) zbrodnie i przestępstwa przeciw publicznemu porządkowi (§§ 123–145a kodeksu karnego dla rzeszy niemieckiej),

3) zabójstwa (§§ 212–214 kodeksu karnego dla rzeszy niemieckiej),

4) zbrodnie i przestępstwa, popełnione w związku z urzędem (§§ 331–359 kodeksu karnego dla rzeszy niemieckiej),

5) zbrodnie i przestępstwa, dotyczące używania materiałów wybuchowych (ustawa z dnia 9 czerwca 1884 roku),

6) zbrodnie i przestępstwa, dotyczące wydania tajemnic wojskowych (ustawa z dnia 3 lipca 1893 r.).

7) obrazy cywilnych lub wojskowych władz polskich,

8) obrazy i cielesne obrażenia urzędników lub wojskowych polskich,

9) wszelkie rozmyślne czyny, powodujące poszkodowanie polskich władz cywilnych lub wojskowych,

10) uszkodzenia urzędów, przejętych lub zaprowadzonych przez władze polskie,

11) przyrzekanie, wymawianie sobie, dawanie lub przyjmowanie jakiegokolwiek bądź wynagrodzenia za dostawy dla polskich władz cywilnych lub wojskowych; czyny te nie podlegają karze:

a) jeśli na wynagrodzenie zgodziła się zamawiająca władza,

b) jeśli pośrednik jest zawodowym agentem i wysokość wynagrodzenia odpowiada zwyczajom handlowym.

§ 2

Usiłowanie wszystkich czynów, podlegających sądom doraźnym, jest karygodne.

§ 3

Przepisy karne ustaw niemieckich, podane w powyższym § 1, zastosowuje się z uwzględnieniem zmienionego położenia politycznego.

§ 4

§§ 2 i 5 rozporządzenia, dotyczącego sądów doraźnych, z dnia 13 stycznia 1919 r. zmienia względnie uzupełnia się o tyle, iż Dowództwu Głównemu Wojska Polskiego przysługuje prawo:

1) ustanawiania sądów doraźnych także poza Poznaniem,

2) mianowania w miejsce policji sędziów śledczych.

¹ Przepisy materialne powyższego rozporządzenia obowiązują dziś i są miarodajne dla sądów zwykłych, por. rozp. nr 43 tego zbioru.

§ 5

Władza, prowadząca śledztwo (policja, sędzia śledczy), ma prawo:

1. aresztowania osób podejrzanych o czyny karygodne,
2. puszczania ich na wolność za kaucją lub bez kaucji,
3. przeprowadzenia rewizji.

§ 6

Przewodniczący sądów doraźnych mają prawo wydawania regulaminu, dotyczącego wyboru ławników.

Poznań, dnia 4 lutego 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

W. Korfanty

Adam Poszwiński

3. Rozporządzenie

dotyczące ochrony prawnej żołnierzy polskich z dnia 6 lutego 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy Naczelnej Rady Ludowej* nr 5 z dnia 13 lutego 1919 r., s. 23)

Wszelkie przepisy, wydane podczas wojny dla ochrony wojaków, zastosowuje się odpowiednio do żołnierzy służących w wojsku polskim.

Poznań, dnia 6 lutego 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

Wojciech Korfanty

Adam Poszwiński

4. Rozporządzenie

co do Tygodnika Urzędowego z dnia 17 marca 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 1 z dnia 20 marca 1919 r., s. 1)

Uchylone z dniem 1 stycznia 1920 r. art. 1 i 9 rozporządzenia nr 32 tego zbioru.

5. Rozporządzenie
dotyczące dodatków kresowych z dnia 20 marca 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 2 z dnia 28 marca 1919 r., s. 5)

Od 1 kwietnia 1919 r. zakazuje się płacenia urzędnikom jakichkolwiek bądź dodatków antypolskich.

Poznań, dnia 20 marca 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński X. Adamski

6. Rozporządzenie
dotyczące dyscyplinarnego postępowania przeciwko urzędnikom
niesądowym z dnia 29 marca 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 4 z dnia 8 kwietnia 1919 r., s. 13)

§ 1

Wniosek o wytoczenie postępowania dyscyplinarnego stawia Komisariat Naczelnej Rady Ludowej.

Komisariat może przenieść to prawo ogólnie, co do poszczególnych kategorii urzędników, lub w poszczególnych przypadkach na inną władzę lub na pewną osobę.

§ 2

Trybunał dyscyplinarny składa się z pięciu, przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej mianowanych członków.

Przynajmniej dwóch z nich musi być skończonymi prawnikami, jednego z tych prawników mianuje Komisariat przewodniczącym.

§ 3

Trybunał dyscyplinarny:

- 1) rozstrzyga o wdrożeniu postępowania dyscyplinarnego,
- 2) wyrokuje w sprawach dyscyplinarnych,
- 3) rozstrzyga o zawieszeniu odnośnego urzędnika w urzędowaniu.

§ 4

Zawieszenie urzędowania wolno zarządzić z chwilą wdrożenia postępowania dyscyplinarnego.

§ 5

Sposób postępowania oznacza trybunał dyscyplinarny; trybunał nie ma obowiązku trzymania się przy odnośnych uchwałach jakichkolwiek bądź przepisów i ma prawo do wolnego ustanawiania norm postępowania.

§ 6

Wyklucza się współdziałanie prokuraturii.

§ 7

Wyroki trybunału dyscyplinarnego są ostateczne.

§ 8

Przepisy ustawy pruskiej z dnia 21 lipca 1852 i ustawy niemieckiej z dnia 18 maja 1907 zatrzymują swoją moc obowiązującą, o ile nie stoją w sprzeczności z niniejszym rozporządzeniem.

Poznań, dnia 29 marca 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński X. Adamski

7. Rozporządzenie

dotyczące ogłoszeń w gazecie „Reichsanzeiger” z dnia 31 marca 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 4 z dnia 8 kwietnia 1919 r., s. 13)

Uchylone z dniem 1 stycznia 1920 rozporządzeniem nr 33 tego zbioru.

8. Rozporządzenie

co do polskich papierów państwowych z dnia 2 maja 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 10 z dnia 10 maja 1919 r., s. 33)

§ 1

Wszelkie kapitały, które wolno podług ustaw i rozporządzeń niemieckich i pruskich umieszczać w niemieckich i pruskich papierach państwowych, wolno umieszczać w polskich papierach państwowych.

§ 2

W wszystkich przypadkach, w których ustawy i rozporządzenia obowiązujące wymagają umieszczenia kapitałów z pupilarną pewnością, wolno umieszczać kapitały w polskich papierach państwowych.

Poznań, dnia 2 maja 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński X. Adamski

9. Rozporządzenie

dotyczące ogłoszeń w Tygodniku Urzędowym z dnia 15 maja 1919 r.

(*Tygodnik Urzędowy* nr 12 z dnia 19 maja 1919 r., s. 47)

Straciło moc obowiązującą z uchynieniem rozporządzenia nr 7 tego zbioru.

10. Dalsze rozporządzenie

dotyczące sądów doraźnych z dnia 15 maja 1919 r.¹

(*Tygodnik Urzędowy* nr 12 z dnia 19 maja 1919 r., s. 47)

Art. 1

W sprawach, w których posądzony przyznał się do winy lub w których na mocy zeznań świadków albo innych danych uważać należy winę posądzonego za udowodnioną, przysługuje sądowi doraźnemu prawo wyznaczenia kary piśmieniem nakazem karnym bez poprzedniej rozprawy.

Art. 2

W nakazie karnym wyznaczyć można karę, nie wynoszącą więcej niż dwa tysiące marek grzywny lub trzy miesiące więzienia.

Art. 3

Nakaz karny winien zawierać:

- a) wymiar kary,
- b) czyn karygodny,
- c) zastosowany przepis prawa karnego,
- d) środki dowodowe,
- e) zawiadomienie, że mandat karny stanie się prawomocnym, jeżeli posądzony w przeciągu tygodnia po doręczeniu mandatu nie wręczy piśmiennej zaczepki do sądu doraźnego.

Art. 4

Nakaz karny, przeciw któremu nie wniesiono w czas zaczepki, ma znaczenie prawomocnego wyroku.

Art. 5

W razie wniesienia w czas zaczepki sąd wyznacza termin do rozprawy. Zawyrokować wolno na wyższą karę niż na wyznaczoną w mandacie karnym.

Art. 6

Rozporządzenie to obowiązuje w przeciągu trzech dni po ogłoszeniu.

Poznań, dnia 15 maja 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

Adam Poszwiński

X. Adamski

¹ Przepisy materialne powyższego rozporządzenia obowiązują dziś i są miarodajne dla sądów zwykłych. Por. rozp. nr 43 tego zbioru.

11. Rozporządzenie
dotyczące udzielenia zezwolenia na założenie towarzystw akcyjnych itd.
z dnia 17 maja 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 13 z dnia 23 maja 1919 r., s. 53)

Zezwolenie, przewidziane w § 2 obwieszczenia rady związkowej z dnia 2 listopada 1917 r. (Dziennik Praw Rzeszy s. 987), udziela nie władza centralna państwa związkowego, lecz Komisariat Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu.

Poznań, dnia 17 maja 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński X. Adamski

12. Rozporządzenie tymczasowe
dotyczące wprowadzenia języka polskiego do czynności notarialnych
z dnia 22 maja 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 14 z dnia 30 maja 1919 r., s. 59)

Uchylone z dniem 1 stycznia 1920 r. art. 17 rozporządzenia nr 37 tego zbioru.

13. Rozporządzenie
o zapobieżeniu brakowi mieszkań i o zmianach co do Mieszkaniowych
Urzędów Rozjemczych z dnia 31 maja 1919 r.¹

(Tygodnik Urzędowy nr 15 z dnia 2 czerwca 1919 r., s. 65)

Art. 1

Zabrania się bez piśmiennego zezwolenia władzy (w miastach: magistratów, na wsi: komisarza obwodowego):

- a) rozbierać budynki lub części budynków,
- b) ubikacje, które od 1 stycznia 1919 r. służyły lub przeznaczone były na cele mieszkaniowe, zmieniać na inne cele (np. na fabryki, warsztaty, spichrze itd.).

Art. 2

Zezwolenia, przewidzianego w art. 1, wolno odmówić wyłącznie za zgodą Mieszkaniowego Urzędu Rozjemczego.

¹ Rozporządzenie powyższe obowiązuje dziś, o ile nie jest sprzeczne z ustawą sejmową z dnia 27 listopada 1919 r. o obowiązku zarządu gmin miejskich dostarczania pomieszczeń. Por. Dziennik Urzędowy Min. b. dzielnicy pruskiej, rocznik 1920 nr 1, s. 4.

Art. 3

Właściciel nieruchomości lub osoba nią zarządzająca jest zobowiązana:

- a) władzy (zobacz art. 1) donieść bezzwłocznie, skoro mieszkania, fabryki, warsztaty, spichrze lub inne ubikacje są nieużywane,
- b) osobie, wyznaczonej przez władzę komunalną dać wyjaśnienia w sprawach wynajmu oraz zezwolić na obejrzenie nieużywanych mieszkań i ubikacji.

Art. 4

Za nieużywane uchodzą mieszkania i ubikacje, jeżeli:

- a) są zupełnie próżne lub służą tylko do przechowywania rzeczy,
- b) osoba nimi zarządzająca, zamieszkuje stale lub przejściowo w innym miejscu.

Art. 5

Przepis art. 4. odnosi się także do tych części mieszkań i ubikacji, które właściciel nieruchomości lub osoba nią zarządzająca, nie używa ani do zamieszkania, ani do wykonywania swego zawodu.

Art. 6

Jeżeli władza właścicielowi nieruchomości lub osobie nią zarządzającej wskaże osobę poszukującą mieszkania i jeżeli w przeciągu tygodnia pomiędzy nimi nie dojdzie do skutku kontrakt najmu, natenczas Mieszkaniowy Urząd Rozjemczy:

- a) rozstrzyga, czy odnośne ubikacje należy uważać za nieużywane (art. 4 i 5),
- b) ustanawia na wniosek władzy kontrakt najmu, o ile ubikacje uzna za nieużywane¹.

Art. 7

Jeżeli osoba, na której wniosek ustanowiono kontrakt najmu, czynszu nie płaci, przysługuje władzy prawo usunięcia jej z mieszkania bez wyroku sądowego.

Art. 8

W miastach: magistratom, na wsi: gminom wiejskim przysługuje prawo przebudowy na własny koszt nieużywanych ubikacji (np. fabryk, warsztatów, spichrzy itp.) na mieszkania. Przy wynajęciu zmienionych w ten sposób ubikacji należy zastosować odpowiednio przepis art. 6. Jeżeli czynsz po przebudowaniu odnośnej ubikacji na pomieszczenie wynosi więcej niż ostatni czynsz lub jego wartość, nadwyżka należy się władzy komunalnej, która ubikacje przebudowała, aż do zupełnego pokrycia kosztów.

Art. 9

Orzeczenia Mieszkaniowego Urzędu Rozjemczego są ostateczne.

Art. 10

W tych miastach, w których istnieją już osobne Mieszkaniowe Urzędy Rozjemcze, sprawują urzędy także funkcje, przyznane im w tym rozporządzeniu.

¹ Oryginał rozporządzenia zawiera błąd sprostowany w *Tygodniku Urzędowym* nr 26 z dnia 30 czerwca 1919 r., s. 137.

Art. 11

We wszystkich innych miastach, w których liczba mieszkańców wedle ostatniego państwowego liczenia ludności wynosi powyżej 2 000 mieszkańców, należy bezzwłocznie ustanowić mieszkaniowy urząd rozjemczy.

Art. 12

Mieszkaniowy Urząd Rozjemczy składa się z przewodniczącego, którego wyznacza magistrat i z dwóch wybranych przez radę miejską ławników, z których jeden ma być wynajemcą, drugi najemcą. W razie potrzeby magistrat i rada miejska utworzą więcej izb Mieszkaniowego Urzędu Rozjemczego.

Art. 13

Dla reszty miast oraz gmin wiejskich wyznacza na obszar powiatu wydział powiatowy członków Mieszkaniowego Urzędu Rozjemczego. Przepisy artykułu 12 należy odpowiednio zastosować.

Art. 14

W sprawach przed Mieszkaniowymi Urzędami Rozjemczymi obowiązują dotychczasowe przepisy o postępowaniu przed urzędami rozjemczymi (zob. Dziennik Praw Rzeszy, rocznik 1918, strona nr 1146).

Art. 15

Za czynności Mieszkaniowego Urzędu Rozjemczego nie płaci się poborów, jedynie wykłady gotówkowe musi zwrócić ta strona, którą wyznaczy Mieszkaniowy Urząd Rozjemczy.

Poza tym ponosi koszty Mieszkaniowych Urzędów Rozjemczych w miastach gmina miejska, w powiatach – powiat.

Art. 16

Jeżeli w obrębie gminy miejskiej lub wiejskiej okażą się z powodu wielkiego braku mieszkań nadzwyczajne niedomagania, przysługuje władzy komunalnej prawo zastosowania dalszych środków zaradczych, niż je przewidują przepisy art. 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 8. Przepisy, dotyczące odnośnych środków, winny być zatwierdzone na propozycję prezesa regencji przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej.

Art. 17

Grzywnie do dziesięciu tysięcy marek lub więzieniu do roku podlegają:

- a) kto nie zastosuje się do rozkazu podanego w art. 1 i 3,
- b) kto wykroczy przeciw przepisom wydanym przez władzę komunalną w myśl art. 16.

Art. 18

Rozporządzenie to obowiązuje po upływie trzech dni od ogłoszenia w „Tygodniku Urzędowym”.

Poznań, dnia 31 maja 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
W. Korfanty X. Adamski

14. Rozporządzenie
o poborach urzędników z dnia 8 maja 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 18 z dnia 6 czerwca 1919 r., s. 81)

Uchylone i zastąpione rozporządzeniem nr 20 z tego zbioru.

15. Rozporządzenie
karne o zdradzie itd. z dnia 11 czerwca 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 22 z dnia 14 czerwca 1919 r., s. 103)

Art. 1

Kto rozmyślnie wspiera w jakikolwiek sposób nieprzyjaciela lub w jakikolwiek sposób rozmyślnie szkodzi polskiej sile zbrojnej lub jej sprzymierzeńcom, podlega za zdradę karze śmierci.

Zdradę popełnia mianowicie ten, kto:

- a) fortece, miejsca obronne, części albo członków sił zbrojnych polskich lub sprzymierzonych wydaje w ręce nieprzyjaciela,
- b) forty, pieniądze publiczne, zapasy broni i amunicji, mosty, koleje, telegrafy, telefony, tabory i statki wodne wydaje w ręce nieprzyjaciela, zniszczy lub uszkodzi na jego korzyść,
- c) powoduje osoby przynależne do polskich sił zbrojnych do przejścia na stronę nieprzyjaciela,
- d) plany operacyjne lub plany fortec lub obronnych miejsc wydaje nieprzyjacielowi,
- e) nieprzyjacielowi służy jako szpieg lub szpiegom nieprzyjaciela daje pomoc,
- f) wywołuje bunty lub rozruchy między polską siłą zbrojną,
- g) nie należąc do nieprzyjacielskich sił zbrojnych, bierze udział w walce z bronią w ręku przeciwko polskim lub sprzymierzonym siłom zbrojnym.

W razie przyznania okoliczności łagodzących podlega przestępca karze ciężkiego więzienia lub fortecy.

Art. 2

Kto rozsiewa fałszywe wiadomości lub pogłoski o liczbie, o ruchach wojennych nieprzyjaciela lub rzekomych jego zwycięstwach, mogące wywołać zaniepokojenie między ludnością, podlega karze więzienia do roku lub grzywnie aż do 10 000 marek, o ile obowiązujące ustawy nie przewidują wyższej kary.

Art. 3

Kto okazuje wrogię polskości usposobienie, podlega grzywnie aż do stu tysięcy marek lub karze więzienia do roku.

Poznań, dnia 11 czerwca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

dr [Stefan] Łaszewski¹

Władysław Seyda²

¹ Stefan Łaszewski (8.01.1862–20.03.1924). Urodzony w Brachnówku w powiecie toruńskim w rodzinie ziemiańskiej Juliana i Emilii z Prądyńskich. Uczył się w Pelplinie i Chełmnie, gdzie należał do organizacji polskich. W 1882 r. w Lipsku uzyskał doktorat z prawa cywilnego i kanonicznego. W 1892 zamieszkał w Grudziądzu. W latach 1912–1918 poseł do Reichstagu, wiceprezes Koła Polskiego w Berlinie. W 1918 członek NRL, w 1919 poseł na sejm. W 1920 został wojewodą pomorskim, a w 1922 – prezesem Najwyższego Trybunału Konstytucyjnego. Pochowany w Pelplinie. Zob. PSB (Stanisław Poręba) – tamże źródła i literatura.

² Władysław Kazimierz Seyda (22.04.1863–24.02.1939). Urodzony w Łobzenicy na Krajnie jako syn Marcina i Marianny z Kałdykiewiczów. Gimn. ukończył w Wałczu. Wyższe studia w zakresie prawa i ekonomii na uniwersytecie we Wrocławiu zakończył doktoratem praw (1883). W l. 1883–89 odbywał aplikację referendarską na terenie Wielkopolski. W 1889 rozpoczął praktykę adwokacką przy Sądzie Powiatowym w Krotoszynie. W 1891 osiadł w Poznaniu. Był tutaj adwokatem przy Sądzie Okręgowym, a od 1903 przy Sądzie Apelacyjnym. Należał do tajnej Ligi Narodowej w zaborze pruskim i był jednym z przywódców narodowej demokracji na tym terenie. Znany jako obrońca w procesach politycznych wystąpił m.in. w głośnym procesie jedenastu polskich studentów oskarżonych o organizowanie tajnych związków polskiej młodzieży akademickiej (1901). W 1905 należał do współzałożycieli, a potem przywódców organizacji „Straż”. W l. 1907–18 z ramienia narodowych demokratów był posłem do parlamentu Rzeszy; w l. 1912–14 pełnił w nim funkcję wiceprezesa, a w l. 1914–18 prezesa Koła Polskiego. Na konstytucyjnym zjeździe Polskiego Towarzystwa Demokratycznego (później Towarzystwa Demokratyczno-Narodowego) w Poznaniu w 1909 wybrano go do Zarządu Głównego. Po wybuchu I wojny światowej związał się z działającą w Lozannie Centralną Agencją Polską. W grudniu 1915 uczestniczył w zjeździe polityków polskich w Solurze i Caux, w l. 1916 i 1917 w zjazdach w Lozannie. Współdziałał z Komitetem Narodowym Polskim w Paryżu. W listopadzie 1918 wszedł w skład Komitetu Wykonawczego Rady Ludowej w Poznaniu, a podczas Sejmu Dzielnicowego, w grudniu 1918 został wybrany do Komisariatu NRL i do sierpnia 1919 pełnił funkcję komisarza Rady. Od lutego 1919 do lipca 1922 był z listy narodowych demokratów posłem na sejm, w którym pełnił do sierpnia 1919 funkcję przewodniczącego Komisji Konstytucyjnej. 17.08.1919 objął urząd ministra dla b. dzielnicy pruskiej, który sprawował do 9.06.1920. W tymże roku przeszedł do pracy w sądownictwie, pełnił funkcję prezesa Sądu Najwyższego w Warszawie i przewodniczącego Izby V dla b. dzielnicy pruskiej. W październiku 1924 został I prezesem Sądu Najwyższego i pozostał nim do stycznia 1929, gdy po wprowadzeniu nowej ustawy o ustroju sądów został zdymisjonowany. W 1929 wrócił do Poznania, gdzie prowadził kancelarię

16. Dalsze rozporządzenie
dotyczące sądów doraźnych z dnia 12 czerwca 1919 r.¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 22 z dnia 14 czerwca 1919 r., s. 105)

Art. 1

Oprócz przestępstw, wymienionych w dotychczasowych rozporządzeniach, podlegają rozpatrywaniu przez sądy doraźne:

- a) ukrywanie i paserstwo w myśl §§ 257–261 kodeksu karnego, o ile ukrywanie lub paserstwo dotyczy czynów, podlegających rozpatrywaniu przez sądy doraźne,
- b) obrazy, o ile władza śledcza uzna, że wdrożenie postępowania leży w interesie publicznym.

Art. 2

Sądowi doraźnemu przysługuje prawo osądzenia każdej rozpoczętej przed nim sprawy, chociażby się w toku rozprawy okazało, że czyn, będący przedmiotem postępowania, nie należy do właściwości sądów doraźnych.

Art. 3

O postępowaniu aż do rozprawy głównej decyduje sąd na posiedzeniu, w którym biorą udział tylko sędziowie prawnicy.

Art. 4

Rozporządzenie to obowiązuje po upływie tygodnia od ogłoszenia w „Tygodniku Urzędowym”.

Poznań, dnia 12 czerwca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

dr Stefan Łaszewski

Władysław Seyda

adwokacką. Zmarł w 1939 w Poznaniu. Zob. WSB (Jerzy Terej), s. 656 – tamże źródła i literatura; SPW (Zygmunt Kaczmarek).

¹ Przepisy materialne powyższego rozporządzenia obowiązują dziś i są miarodajne dla sądów zwykłych, por. rozp. nr 43 tego zbioru.

17. Rozporządzenie
o ustanowieniu Urzędu Osadniczego z dnia 25 czerwca 1919 r.¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 27 z dnia 3 lipca 1919 r., s. 139)

Art. 1

§§ 1, 2, 8, 9 i 12 pruskiej ustawy o popieraniu niemieckich osad w prowincjach Zachodnio-Pruskiej i Poznańskiej z 26 kwietnia 1886 (zbiór praw pruskich, s. 131) wraz z rozporządzeniem o komisji dla niemieckich osad w prowincji Zachodnio-Pruskiej i Poznańskiej z dnia 29 września 1908 r. (zbiór praw pruskich, s. 195) uchyla się.

Art. 2

Zabrania się:

- a) tworzenia osad lub zagród w myśl § 1 ustawy z dnia 26 kwietnia 1886 r.,
- b) odnawiania upływających kontraktów osadniczych z dotychczasowymi osadnikami,
- c) przewłaszczenia osad lub zagród jeszcze nie przewłaszczonych.

Art. 3

W miejsce dotychczasowej Komisji Kolonizacyjnej ustanawia się Urząd Osadniczy z siedzibą w Poznaniu.

Zadaniem Urzędu Osadniczego jest:

- a) popieranie racjonalnej wewnętrznej kolonizacji przez tworzenie nowych osad i zagród włościńskich nie wykluczając resztówek,
- b) tworzenie osad i zagród robotniczych,
- c) oddawanie parcel niezabudowanych posiadicielom małorolnym celem powiększenia ich posiadłości, bądź to nowym nabywcom będącym w możności tworzenia osad i nowych zagród o własnych siłach.

Art. 4

Urząd Osadniczy oddawać będzie zagrody i ziemie na własność za wynagrodzeniem w kapitale lub w rencie lub też za dzierżawę czasową osobom, które wykazą znajomość fachową rolniczą.

Pośród reflektantów należy uwzględnić w pierwszej linii inwalidów wojskowych.

Art. 5

Urząd Osadniczy składa się z Prezesa i członków, mianowanych przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu.

Art. 6

Urząd Osadniczy wstępuje w wszelkie prawa i obowiązki dotychczasowej Komisji Kolonizacyjnej z kontraktów z dotychczasowymi kolonistami i zastępuje wszędzie Państwo Polskie, które wstępuje w wszelkie prawa i obowiązki Państwa Pruskiego co do istniejących już osad.

¹ Rozszerzone na cały obszar b. dziel. prusk. rozporządzeniem z dnia 6 lutego 1920 r., por. *Dziennik Urzędowy Min. b. dziel. prusk.* rocznik 1920, nr 6, s. 113.

Art. 7

Celem spełnienia swych zadań, Urząd Osadniczy winien zużyć nie tylko wszelkie ziemie nierozparcelowane, a będące jeszcze w posiadaniu dotychczasowej Komisji Kolonizacyjnej, lecz ma także prawo nabycia nowych posiadłości.

W tym celu przysługuje Urzędowi Osadniczemu prawo pierwokupu, zastrzeżone dla Państwa w rozporządzeniu o legalnym prawie pierwokupu przy własnościach rolniczych i leśnych z dnia 23 grudnia 1918 r. (Zbiór praw pruskich rok 1919, s. 3).

Notariusze i sądy zobowiązane są donieść Urzędowi Osadniczemu o każdym kontrakcie sprzedaży w ciągu 14 dni po zawarciu kontraktu. Doniesienie to nie zwalnia osób zobowiązanych wedle ustawy do zgłoszenia kontraktu od tego obowiązku.

Art. 8

Wszelkich zezwoleń, które przewiduje pruska ustawa o włościach rentowych z dnia 27 czerwca 1890 r. (Zbiór praw pruskich, s. 209) oraz ustawa o niepodzielnym dziedziczeniu posiadłości włościąńskich z dnia 8 czerwca 1896 r. (Zbiór praw pruskich, s. 124) udziela w miejsce dotychczasowych władz i urzędów Urząd Osadniczy.

Art. 9

Urzędowi Osadniczemu przysługuje prawo podwyższenia dotychczasowej renty według swego uznania.

Art. 10

Prawa i obowiązki Komisji Jeneralnej [Generalnej] we Wrocławiu wykonuje Komisariat Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu aż do chwili przekazania tych funkcji innym organom państwowym.

Art. 11

Działalność Urzędu Osadniczego obejmuje całe terytorium należące dotychczas do Państwa Pruskiego, a przyłączone przez kongres pokojowy do Państwa Polskiego.

Poznań, dnia 25 czerwca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

Adam Poszwiński

W. Seyda

18. Rozporządzenie
dotyczące zezwolenia na przewłaszczenia nieruchomości
z dnia 25 czerwca 1919 roku¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 27 z dnia 3 lipca 1919 r., s. 140)

Art. 1

Przewłaszczenie nieruchomości, położonych na terytorium podlegającym Komisariatowi Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu, może nastąpić jedynie za przedłożeniem piśmiennego zezwolenia Urzędu Osadniczego w Poznaniu.

Art. 2

Przepis art. 1. nie dotyczy sprzedaży na rzecz Korporacji prawa publicznego oraz na rzecz osób, które są spokrewnione lub spowinowaczone z sprzedającym w prostej linii lub do drugiego stopnia w linii pobocznej.

Art. 3

Przepis art. 1. należy odpowiednio zastosować przy zmianie nieruchomości lub wniesieniu nieruchomości do towarzystw.

Art. 4

Urzędowi Osadniczemu przysługuje prawo wydania przepisów wykonawczych do tego rozporządzenia.

Art. 5

Rozporządzenie to obowiązuje z chwilą ogłoszenia w *Tygodniku Urzędowym*.

Poznań, dnia 25 czerwca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

Adam Poszwiński

W. Seyda

¹ Rozszerzone na cały obszar byłej dzielnicy pruskiej rozporządzeniem z dnia 6 lutego 1920 r. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej*, rocznik 1920, nr 6, s. 113

Przepis wykonawczy
do powyższego rozporządzenia z dnia 29 grudnia 1919 r.¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 72 z dnia 31 grudnia 1919 r., s. 445)

Na mocy art. 4 rozporządzenia Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 25 czerwca 1919 r. zarządzam niniejszym, co następuje:

Wszelkie wnioski o zezwolenie na przewłaszczenie nieruchomości, które udziela Urząd Osadniczy, skierować należy, o ile one dotyczą nieruchomości położonych w powiatach, przez starostwa, o ile zaś dotyczą nieruchomości położonych w mieście Poznaniu, przez magistrat miasta Poznania (Wydział mieszkaniowy).

Do wniosków dołączyć należy wygotowanie oraz zwykły odpis umowy.

Poznań, dnia 29 grudnia 1919 r.

Urząd Osadniczy
Prezydent dr [Stanisław?] Karasiewicz²

19. Rozporządzenie
w przedmiocie przestępstw zagrażających bezpieczeństwu państwowemu
i publicznemu z dnia 19 lipca 1919 r.³
(*Tygodnik Urzędowy* nr 30 z dnia 31 lipca 1919 r., s. 159)

Art. 1

Śmiercią będzie karany, kto dopuści się:

- 1) czynu skierowanego przeciwko polskiej sile zbrojnej;
- 2) czynu skierowanego przeciwko bezpieczeństwu państwa polskiego, władz polskich i bezpieczeństwu publicznemu.

Art. 2

Tej samej karze podlegają następujące zbrodnie:

- 1) morderstwo;
- 2) rokosz;
- 3) rozbój;

¹ Przepisy materialne powyższego rozporządzenia obowiązują dziś i są miarodajne dla sądów zwykłych, por. rozp. nr 43 tego zbioru.

² Brak danych.

³ Przepisy materialne powyższego rozporządzenia obowiązują dziś i są miarodajne dla sądów zwykłych, por. rozp. nr 43 tego zbioru.

4) zbrodnie wymienione w art. 1 rozporządzenia KNRL nr 73 z dnia 11 czerwca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 22).

Art. 3

Przygotowanie podlega tej samej karze co usiłowanie.

Art. 4

W razie łagodzących okoliczności może sąd orzec w miejsce kary śmierci na karę ciężkiego więzienia nie niżej lat trzech a w szczególnie łagodnych wypadkach na karę więzienia nie niżej roku.

Do morderstwa nie stosuje się przepis ustępu 1. niniejszego artykułu.

Art. 5

Karę śmierci wykonuje władza wojskowa przez rozstrzelanie.

Art. 6

Zbrodnie z art. 1, 2, 3, popełnione przez osoby niewojskowe, podlegają właściwości sądów doraźnych.

W skład sądu doraźnego w wypadkach niniejszym rozporządzeniem przewidzianych, wchodzi jako przewodniczący sędzia-prawnik i dwóch ławników, z tych jeden delegowany przez władzę wojskową oficer liczący najmniej 30 lat.

Art. 7

Zbrodnie z art. 1, 2, 3, popełnione przez osoby wojskowe, podlegają właściwości Głównego Sądu Wojennego.

W skład tegoż sądu wojennego, w wypadkach niniejszym rozporządzeniem przewidzianych, wchodzi jako przewodniczący sędzia-audytorski i dwóch ławników, z tych jeden oficer a drugi wojskowy z szarżą niższą od oficera.

Jeżeli oskarżony jest oficerem, wtenczas ławnikami są oficerowie bez względu na ich szarżę.

Art. 8

W wypadkach przychwylenia sprawcy na gorącym uczynku winna rozprawa odbyć się w ciągu 48 godzin.

Art. 9

Wszelkie wyroki śmierci sądów doraźnych winne być przed wykonaniem potwierdzone przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej.

Art. 10

Wykonanie wyroku śmierci następuje w 24 godzinach po jego zatwierdzeniu.

Art. 11

Zbrodnie, wymienione w art. 2. a popełnione przed wprowadzeniem niniejszego rozporządzenia, podlegają właściwości Głównego Sądu Wojennego względnie sądów doraźnych w składzie przewidzianym w art. 6 i 7.

Sprawy, w których się już odbyła rozprawa główna przed Głównym Sądem Wojennym względnie doraźnym, rozpatrują nadal rzeczzone sądy w dotychczasowym zespole.

Poznań, dnia 19 lipca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

W. Korfanty

Adam Poszwiński

Szef Wydziału Sprawiedliwości
wz. [?] Prądyński¹

20. Rozporządzenie
o poborach urzędników z dnia 31 lipca 1919 r.²
(*Tygodnik Urzędowy* nr 34 z dnia 9 sierpnia 1919 r., s. 187)

Część pierwsza
O państwowych urzędnikach etatowych

Art. 1

Przepisy ogólne

§ 1. Przepisy niniejszego rozporządzenia odnoszą się do urzędników obojga płci, władających w słowie i piśmie językiem polskim.

§ 2. Kobiety otrzymują te same pobory jak mężczyźni, z wyjątkiem dodatku przewidzianego w § 16, ustępie 2.

§ 3. Jeśli mąż i żona są urzędnikami, otrzymuje każdy z nich całkowite pobory, przewidziane dla urzędników odnośnej kategorii, o ile w niniejszym rozporządzeniu nie przewidziano nic innego (np. §§ 16, 17 i 19).

§ 4. Wszystkie pobory (pensje, emerytury, grosz wdowi i grosz sierocy) płaci się w ćwierćrocznych ratach z góry pierwszego dnia każdego kalendarzowego ćwierćrocza.

§ 5. Państwowe podatki dochodowe płacą urzędnicy, emeryci, wdowy urzędników lub emerytów i ich dzieci od wszystkich poborów, także od dodatków drożyznianych i od wszystkich innych dodatków nadzwyczajnych.

c) rozporządzeniem dotyczącym przyjęcia urzędników narodowości niemieckiej z dnia 24 grudnia 1919 (*Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej*, rocznik 1920, nr 1, s. 2),

¹ Brak danych.

² Uzupełnione i zmienione:

a) rozporządzeniem nr 29 tego zbioru,

b) rozporządzeniem o obliczaniu lat starszeństwa z dnia 23 grudnia 1919 (*Dziennik Urzędowy Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej* rocznik 1920, nr 1, s. 1).

- d) rozporządzeniem w przedmiocie nadzwyczajnych dodatków drożyznianych z dnia 22 stycznia 1920 r. (Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej, nr 2, s. 25),
- e) rozporządzeniem dotyczącym opodatkowania urzędników z dnia 23 stycznia 1920 (Dziennik Urzędowy nr 7, s. 127),
- f) rozporządzeniem o kosztach przeniesienia urzędników państwowych z dnia 8 marca 1920 (Dziennik Urzędowy nr 13, s. 299),
- g) rozporządzeniem o kosztach podróży urzędników państwowych z dnia 8 marca 1920 (Dziennik Urzędowy nr 14, s. 311),
- h) rozporządzeniem o nadzwyczajnym dodatku drożyznianym dla urzędników państwowych z dnia 25 marca 1920 (Dziennik Urzędowy nr 14, s. 314).

Co do komunalnych podatków dochodowych są miarodajne następujące przepisy:

1. od grosza sierocego nie płaci się tych podatków;
2. od pensji, emerytury i grosza wdowiego płaci się tylko połowę podatków przypadających na całkowitą pensję itd.
3. od dochodu, jaki urzędnicy względnie emeryci, względnie ich wdowy lub dzieci mają poza pensją (emeryturą, groszem wdowim, groszem sierocym), płaci się komunalne podatki dochodowe całkowicie; w tym celu oblicza się:
 - a) najpierw, ile wynosiłyby podatki od całkowitego dochodu,
 - b) następnie, ile z kwoty, obliczonej jako podatek od całkowitego dochodu, przypada stosunkowo na dochód nie pochodzący z pensji (emerytury, grosza wdowiego, grosza sierocego).

§ 6. W razie procesu dyscyplinarnego przysługuje odnośnemu sądowi prawo zarządzenia wstrzymania podsądnemu połowy poborów.

W wyroku należy orzec, czy zatrzymaną połowę poborów należy wypłacić.

§ 7. W razie śmierci urzędnika lub emeryta, zatrzymują względnie otrzymują wdowa lub dzieci pobory zmarłego za trzy miesiące kalendarzowe, następujące po śmierci męża względnie rodzica.

§ 8. Urzędnicy, którym pozwolono (pozwolenie to jest odwoławalne) na zarabianie poza urzędem (np. lekarze, dentyści, weterynarze, inżynierzy, technicy itp.), otrzymują tylko część poborów stosownie do umowy z nimi zawartej.

Przepisy niniejszego § nie odnoszą się do zarabiania przez prace naukowe lub literackie.

§ 9. Wszelkie kwoty, wynoszące przy jakiegokolwiek bądź wypłacie niżej marki, zaokrągla się w górę na pełną markę.

§ 10. Urzędnikowi, jego wdowie i dzieciom przysługuje prawo odwołania się do sądów zwyczajnych o wierzytelności, wynikające z niniejszego rozporządzenia.

Przynajmniej miesiąc przed wytoczeniem procesu winien urzędnik zwrócić się do władzy bezpośredniej przełożonej z wnioskiem o załatwienie sprawy.

Art. 2

Pensja

§ 11. Pensja każdego urzędnika składa się:

- a) z pensji podstawowej (zob. §§ 12 i 13),
- b) z dodatku starszeństwa (zob. §§ 14, 15 i 37),
- c) z dodatku na żonę (zob. §§ 16 i 37),
- d) z dodatku na dzieci (§§ 17, 18 i 37),
- e) z dodatku na pomieszkanie (zob. § 19) lub z pomieszkania w naturze i
- d) z odwołanego dodatku drożyznianego (zob. § 20).

§ 12. Pod względem pensji podstawowej dzieli się wszystkich urzędników na 15 klas.

§ 13. Roczna pensja podstawowa wynosi:

- w 1 klasie – vacat
- w 2 klasie 14 000,00 marek
- w 3 klasie 13 000,00 marek,
- w 4 klasie 12 000,00 marek,
- w 5 klasie 11 000,00 marek,
- w 6 klasie 10 000,00 marek,
- w 7 klasie 9 000,00 marek,
- w 8 klasie 8 000,00 marek,
- w 9 klasie 7 000,00 marek,
- w 10 klasie 6 000,00 marek,
- w 11 klasie 5 000,00 marek,
- w 12 klasie 4 000,00 marek,
- w 13 klasie 3 000,00 marek,
- w 14 klasie 2 700,00 marek,
- w 15 klasie 2 400,00 marek.

§ 14. Dodatek starszeństwa wynosi za każdy rok urzędowania $\frac{1}{50}$ (jedną pięćdziesiątą) pensji podstawowej tej klasy, do której urzędnik należy.

§ 15. Dodatek starszeństwa nie może wynosić więcej niż trzy czwarte ostatniej pensji podstawowej.

§ 16. Urzędnicy żonaci, nie żyjący z żoną w separacji, otrzymują dodatki na żonę w wysokości $\frac{1}{6}$ (jednej szóstej) pensji podstawowej (§§ 12 i 13) i $\frac{1}{6}$ (jednej szóstej) dodatku starszeństwa (§§ 14, 15 i 37).

Dodatku tego nie otrzymują urzędnicy, których żony są również urzędnicami.

§ 17. Dodatek na każde dziecko wynosi:

- 1) dla urzędników należących do klasy 1–7 — $\frac{1}{30}$ pensji podstawowej (§§ 12 i 13) i tyleż dodatku starszeństwa (§§ 14, 15 i 37),
- 2) dla urzędników należących do klasy 8, 9 lub 10 — $\frac{1}{25}$ tychże poborów,
- 3) u reszty urzędników $\frac{1}{20}$ tychże poborów.

Jeśli ojciec i matka są urzędnikami, dodatki na wspólne dzieci płaci się tylko od poborów ojca lub matki, i to od tych, które są wyższe.

§ 18. Dodatki na dzieci ustają z upływem tego kalendarzowego ćwierćrocza, w którym odnośne dziecko:

- a) skończyło 18 (osiemnasty) rok życia,
- b) przed skończonym osiemnastym rokiem życia zmarło lub zawarło związek małżeński.

§ 19. Pod względem dodatków na pomieszkowanie dzieli się miejscowości na następujące cztery klasy:

- 1) klasę A, obejmującą miejscowości liczące do 10 000 mieszkańców,
- 2) klasę B, obejmującą miejscowości liczące od 10 001 do 50 000 mieszkańców,
- 3) klasę C, obejmującą miejscowości liczące od 50 001 do 100 000 mieszkańców,
- 4) klasę D, obejmującą miejscowości liczące więcej niż 100 000 mieszkańców.

Miarodajnym jest wynik ostatniego państwowego liczenia ludności.

Jeśli mąż i żona są urzędnikami i mieszkają wspólnie, płaci się dodatek na pomieszkowanie tylko jednemu z nich, i to temu, który otrzymuje wyższe pobory:

Dodatki na pomieszkowanie wynoszą:

Dla urzędników	W miejscowościach należących do klasy:			
	A	B	C	D
1 i 2	1200	1500	2000	2500
3, 4, 5, 6 i 7	1000	1200	1600	1000
8, 9 i 10	800	1000	1200	1500
11, 12, 13, 14 i 15	600	700	800	900

§ 20. Dodatki drożyzniane oblicza się:

- 1) od pensji podstawowej (§ 13),
 - 2) od dodatków starszeństwa (§§ 14 i 15),
 - 3) od dodatków na żonę (§ 16),
 - 4) od dodatków na dzieci (§§ 17 i 18)
- i wynoszą:
- a) dla urzędników należących do klasy 1 do 7 – 15 % (piętnaście stowego) poborów, podanych w poprzednim ustępie,
 - b) dla urzędników należących do klasy 8, 9 i 10 – 20 % (dwadzieścia stowego) tychże poborów,
 - c) dla reszty urzędników 30 % (trzydzieści stowego) tychże poborów.

Art. 3

Emerytura, grosz wdowi i sierocy

§ 21. Prawo do emerytury przysługuje urzędnikowi, który po skończonym 20-tym roku życia przynajmniej trzy lata urzędował:

- 1) w razie niezdatności do pracy,
- 2) po skończonym 65-tym roku życia bez względu na zdatność lub niezdadność do pracy.

§ 22. Jeżeli urzędnik podczas trzechlecia, przewidzianego w poprzednim §, stanie się niezdatnym do pracy wskutek choroby itp., jakiej się nabawił przy sprawowaniu lub z okazji urzędu, wtenczas otrzymuje emeryturę tak, jakoby był sprawował swój urząd całe trzy lata.

§ 23. Urzędnikowi, złożonemu z urzędu, nie przysługuje prawo do emerytury, o ile sąd dyscyplinarny w wyroku nie przyzna mu jej całkowicie lub częściowo.

§ 24. Emerytura wynosi:

- 1) za pierwsze trzy lata urzędowania 6/60 (sześć sześćdziesiątych) poborów (§§ 11 i 9) z wyjątkiem dodatku drożyznianego,
- 2) za czwarty i piąty rok urzędowania po 2/60 (dwie sześćdziesiąte) tychże poborów,
- 3) za każdy dalszy rok urzędowania 1/60 (jedną sześćdziesiątą) tychże poborów.

§ 25. Emeryturę oblicza się:

- 1) od dodatków na żonę tylko tak długo, dopóki żyje żona poślubiona przed emerytowaniem;
- 2) od dodatków na dzieci tylko tak długo, dopóki nie skończą 18 roku życia, względnie dopóki przed dojściem do tego wieku nie umrą lub nie zawrą związku małżeńskiego.

§ 26. Przy obliczaniu emerytury nie uwzględnia się całkowitego dodatku na pomieszkanie, pobieranego w ostatnim ćwierćroczu, lecz tylko przeciętną wysokość dodatków pomieszkaniowych, przypadających na odnośną klasę urzędniczą.

§ 27. Emerytura nie może w żadnym razie wynosić więcej niż $\frac{3}{4}$ (trzy czwarte) poborów, od których się ją oblicza.

§ 28. Emeryt, przyjmujący jakie stanowisko (choćby prywatne) i pobierający na tym stanowisku stałe pobory, nie otrzymuje emerytury o tyle i tak długo, o ile i jak długo owe stałe pobory wynoszą więcej niż połowę emerytury.

Ten przepis nie dotyczy emerytów, którzy dopiero po skończonym 65-tym roku życia ustąpili z urzędu.

§ 29. Grosz wdowi wynosi jedną trzecią tego, co mąż bez uwzględnienia dodatku na dzieci pobierał jako emeryturę, względnie co by był pobierał, gdyby umierając już był na emeryturze.

§ 30. Jeśli wdowa była więcej niż 20 lat młodszą od męża, wtenczas grosz wdowi obniża się o jedną trzydziestą za każdy rok różnicy wiekowej ponad lat 20.

§ 31. Prawo do grosza wdowiego nie przysługuje wdowom:

- 1) jeśli małżeństwo zawarto podczas trzech miesięcy przed śmiercią i dowiedzie się, że zawarto małżeństwo tylko w tym celu, by wdowie zabezpieczyć grosz wdowi,
- 2) jeśli małżeństwo zawarto podczas choroby, która była przyczyną śmierci i chory wiedział o tej chorobie,
- 3) jeśli małżeństwo zawarto po stawieniu wniosku o emerytowanie.

§ 32. Prawo do grosza wdowiego:

- 1) rozpoczyna się z upływem tego kalendarzowego ćwierćroczu, za które zapłacono pensję względnie emeryturę (§ 7),

2) kończy się z upływem tego kalendarzowego ćwierćrocza, w którym wdowa wychodzi za mąż lub umiera.

§ 33. Grosz sierocy każdego ze ślubnych dzieci, nie mających jeszcze 18 lat, wynosi 1/9 (jedną dziewiątą) tego, co by rodzic (bez uwzględnienia dodatku na żonę) pobierał jako emeryturę względnie co by był pobierał, gdyby umierając był już na emeryturze.

§ 34. Prawo do grosza sierocego:

- 1) rozpoczyna się z upływem tego kalendarzowego ćwierćrocza, za które zapłacono pensję względnie emeryturę (§ 7),
- 2) kończy się z upływem tego kalendarzowego ćwierćrocza, w którym odnośne dziecko skończyło 18 rok życia, lub przed skończonym 18 rokiem życia zmarło lub zawarło związek małżeński.

§ 35. Emeryci, wdowy i dzieci otrzymują odwoławny dodatek drożyzniany, w wysokości 15 %, 20 % lub 30 % emerytury względnie grosza wdowiego lub sierocego stosownie do tego, do której klasy należał urzędnik (§ 20).

Dodatek ten odpada o tyle, o ile nie otrzymują go odnośni urzędnicy czynni.

§ 36. Emerytury, grosza wdowiego i sierocego nie wypłaca się za czas zamieszkiwania osób uprawnionych, bez zezwolenia władzy państwowej, poza granicami Państwa Polskiego.

Art. 4

Postanowienia końcowe

§ 37. Co do uwzględnienia czasu dawniejszego zajęcia przy obliczaniu wysokości poborów (dodatku starszeństwa, dodatku na żonę, dodatku na dzieci, dodatku drożyznianego, emerytury, grosza wdowiego i grosza sierocego) są miarodajne następujące przepisy:

- 1) Temu, kto już był urzędnikiem państwowym lub komunalnym, i następnie objął w Polsce taki sam urząd, oblicza się wszelkie pobory także za cały czas dawniejszego urzędowania.
- 2) Temu, kto nie podpada pod nr 1, a przed objęciem urzędu w Polsce złożył był w jakim innym zawodzie najwyższy egzamin, oblicza się wszelkie pobory także za czas od złożenia tego najwyższego egzaminu względnie od wcześniejszego złożenia przysięgi.
- 3) W wszelkich innych przypadkach pozostawia się uwzględnienie dawniejszego zajęcia w osobnej umowie.
- 4) W przypadkach przewidzianych pod liczbami 2 i 3, wolno z czasu dawniejszego zajęcia policzyć najwyżej 25 (dwadzieścia pięć) lat.

§ 38. Urzędnikom, pobierającym już emeryturę z kasy publicznej i wstępującym pomimo to do służby polskiej, potrąca się kwotę, równającą się dotychczasowej emeryturze tak od poborów, otrzymywanych od władz polskich, jako też od późniejszej emerytury.

§ 39. Przepis poprzedniego § należy odpowiednio zastosować do grosza wdowiego i sierocego.

§ 40. Rozporządzenie niniejsze ma moc obowiązującą za czas od 1 kwietnia 1919 r.

Cześć druga

O urzędnikach w samorządzie i o urzędnikach nieetatowych

§ 41. Przepisy części pierwszej odnoszą się także do urzędników w samorządach i do urzędników nieetatowych (państwowych lub w samorządach) z tą odmianą:

1. co do urzędników w samorządach, że ich pensja podstawowa może być wyższa od pensji podanej w § 13,

2. co do urzędników nieetatowych, że od umowy w każdym poszczególnym przypadku zależy:

a) wysokość podstawowej pensji (§ 13),

b) policzenie czasu dawniejszego urzędowania względnie zajęcia (§ 37),

c) termin płatności poborów (§ 4),

d) wysokość emerytury i grosza wdowiego i sierocego (§§ 21 do 36).

Poznań, dnia 31 lipca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

Adam Poszwiński

dr Łaszewski

W. Seyda

DEKRET O KLASYFIKACJI URZĘDNIKÓW

Podział urzędników według klas, wymienionych w § 13 rozporządzenia Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej o poborach urzędników z dnia 31 lipca 1919 r., ma być następujący:

4. Klasa

12 000, – i 15 % dodatku drożyznianego

1. Rejencja (województwo) – Prezydenci (wojewodowie).
2. Uniwersytet – Rektorzy na czas rektoratu.
3. Politechnika – Rektorzy na czas rektoratu.
4. Samodzielne akademie zawodowe o poziomie uniwersyteckim – Rektorzy na czas rektoratu.
5. Sądownictwo – Prezydenci wyższych sądów krajowych.
6. Cło – Prezydenci.
7. Poczta – Prezydenci.
8. Kolej – Prezydenci.
9. Urząd osadniczy – Prezydenci.
10. Samorząd – Starostowie krajowi – Pierwsi burmistrzowie w miastach ponad 100 000 mieszkańców.
11. Izba Rolnicza – Prezes.

5. Klasa

11 000,– i 15 % dodatku drożyznianego

1. Rejencja (województwo) – Zastępcy prezydentów (wojewodów) w ich głównym urzędzie. Dyrektorowie sądów administracyjnych względnie kierownicy wydziałów obwodowych – Dyrektorowie wyższych urzędów zabezpieczeniowych.
2. Uniwersytet – Profesorowie zwyczajni.
3. Politechnika – Profesorowie zwyczajni.
4. Samodzielne akademie zawodowe o poziomie uniwersyteckim – Profesorowie zwyczajni.
5. Sądownictwo – Wiceprezydenci wyższych sądów krajowych – Prezydenci senatów przy wyższych sądach krajowych – Nadprokuratorzy – Prezydenci sądów krajowych – Prezydenci sądów okręgowych.
6. Cło – Zastępcy prezydentów w ich głównym urzędzie.
7. Poczta – Zastępcy prezydentów w ich głównym urzędzie.
8. Kolej – Zastępcy prezydentów w ich głównym urzędzie.
9. Policja – Prezydenci w miastach ponad 100 000 mieszkańców.
10. Urząd osadniczy – Zastępca prezydenta w jego głównym urzędzie.
11. Samorząd – Zastępcy starostów krajowych w ich głównym urzędzie.
12. Izba Rolnicza – Sekretarze jeneralni [generalni].

6. Klasa

10 000,- i 15 % dodatku drożyznianego

1. Rejencja (województwo) – Starsi decernenci – Członkowie kolegiów szkolnych dla szkół średnich (gimnazjów).
2. Uniwersytet – Profesorowie nadzwyczajni.
3. Politechnika – Profesorowie nadzwyczajni.
4. Samodzielne akademie zawodowe o poziomie uniwersyteckim – Profesorowie nadzwyczajni.
5. Szkolnictwo – Dyrektorowie gimnazjów (szkół średnich) męskich – Dyrektorowie gimnazjów (szkół średnich żeńskich) – Akademicznie wykształceni dyrektorowie seminariów nauczycielskich – Akademicznie wykształceni dyrektorowie szkół zawodowych, równorzędnych z szkołami średnimi.
6. Sądownictwo – Wiceprezydenci sądów krajowych – Sędziowie przy wyższych sądach krajowych – Dyrektorowie przy sądach krajowych – Pierwsi prokuratorzy.
7. Administracja – Koniuszowie.
8. Cło – Starsi decernenci.
9. Poczta – Starsi decernenci.
10. Kolej – Starsi decernenci.
11. Policja – Dyrektorowie w miastach od 50 000 do 100 000 mieszkańców.
12. Samorząd – Starsi radcy krajowi – Kierownicy ważniejszych prowincjonalnych zakładów leczniczych – Pierwsi burmistrzowie w miastach od 50 000 do 100 000 mieszkańców – Drudzy burmistrzowie w miastach ponad 100 000 mieszkańców.
13. Izba Rolnicza – Kierownicy wydziałów.

7. Klasa

9 000,00 i 15 % dodatku drożyznianego

1. Rejencja (województwo) – Decernenci.
2. Szkolnictwo – Profesorowie gimnazjalni i progimnazjalni – Dyrektorowie progimnazjów – Dyrektorowie licealni – Nieakademicznie wykształceni dyrektorowie seminariów nauczycielskich z egzaminem rektorskim – Akademicznie wykształceni nauczyciele seminariów nauczycielskich – Akademicznie wykształceni nauczyciele szkół zawodowych, równorzędnych ze szkołami średnimi.
3. Sądownictwo – Sędziowie przy sądach krajowych – Sędziowie przy sądach okręgowych – Prokuratorzy – Dyrektorowie więzień 1. klasy – Dyrektorowie domów karnych 1. klasy.
4. Administracja – Starostowie powiatowi – Inspektorzy budowniczcy – Fizycy powiatowi.
5. Cło – Decernenci.

6. Poczta – Decernenci – Naczelnicy poczt 1. klasy w miejscowościach ponad 50 000 mieszkańców.
7. Kolej – Decernenci – Naczelnicy większych urzędów ruchu – Naczelnicy większych urzędów maszynowych – Naczelnicy większych urzędów warsztatowych.
8. Policja – Decernenci.
9. Urząd osadniczy – Decernenci.
10. Samorząd – Radcy krajowi – Krajowi inspektorzy budowniczcy – Pierwsi burmistrzowie w miastach od 20 000 do 50 000 mieszkańców – Drudzy burmistrzowie w miastach od 50 000 do 100 000 mieszkańców – Radcy miejscy w miastach ponad 100 000 mieszkańców.
11. Izba Rolnicza – Decernenci.
12. Ubezpieczalnia krajowa – Decernenci.

8. Klasa

8 000,00 i 20 % dodatku drożyznianego

1. Rejencja (województwo) – Asesorowie – Inspektorowie katastralni – Akademycznie lub politechnicznie wykształceni inżynierowie – Inżynierowie mierniczy.
2. Szkolnictwo – Akademycznie wykształceni nauczyciele pomocniczy przy gimnazjach – Nieakademicznie wykształceni nauczyciele seminariów nauczycielskich z egzaminem rektorskim – Rektorowie i nauczyciele preparandii z egzaminem rektorskim – Rektorowie szkół obywatelskich – Inspektorzy powiatowi – Nieakademicznie wykształceni dyrektorowie szkół zawodowych (równorzędnych z szkołami średnimi) z egzaminem zawodowym – Nieakademicznie wykształceni nauczyciele tych samych szkół z egzaminem zawodowym – Dyrektorowie zakładów dla głuchoniemych i niewidomych.
3. Sądownictwo – Asesorowie – Starsi sędziowie pomocniczy (tj. sędziowie bez egzaminu asesorskiego).
4. Administracja – Weterynarze powiatowi.
5. Cło – Naczelnicy głównych urzędów.
6. Poczta – Naczelnicy poczt 1. klasy w miejscowościach do 50 000 mieszkańców.
7. Kolej – Asesorowie – Akademycznie lub politechnicznie wykształceni inżynierowie. – Inżynierowie mierniczy – Naczelnicy urzędów zyskowych (obrotu handlowego) – Naczelnicy mniejszych urzędów ruchu – Naczelnicy mniejszych urzędów maszynowych – Naczelnicy mniejszych urzędów warsztatowych.
8. Policja – Asesorowie – Inspektorzy policyjni.
9. Leśnictwo – Asesorowie – Nadleśnicy.
10. Urząd osadniczy – Decernenci pomocniczy.
11. Samorząd – Asesorowie – Lekarze asystenci – Inżynierowie pomocniczy – Drudzy burmistrzowie w miastach od 20 000 do 50 000 mieszkańców – Radcy miejscy w miastach od 50 000 do 100 000 mieszkańców.

12. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Kierownicy rachunkowości.

9. Klasa

7 000,00 i 20 % dodatku drożyznianego

1. Rejencja (województwo) – Pomocniczy członkowie rejencji – Miernicy.
2. Szkolnictwo – Nieegzaminowani nauczyciele pomocniczy przy gimnazjach – Nieakademicznie wykształceni nauczyciele seminariów nauczycielskich i preparandii bez egzaminu rektorskiego – Nauczyciele techniczni specjalnie egzaminowani – Nauczyciele przy szkołach dla głuchoniemych i niewidomych.
3. Sądownictwo – Sędziowie pomocniczy (tj. sędziowie bez egzaminu asesorskiego) – Prokuratorzy przy sądach krajowych bez egzaminu asesorskiego – Dyrektorowie domów karnych 2. klasy – Dyrektorowie więzień 2. klasy.
4. Administracja – Starostowie pomocniczy – Pomocniczy inspektorowie budownictwa – Kontrolerzy katastralni.
5. Cło – Zastępcy naczelników.
6. Kolej – Nieakademicznie wykształceni inżynierowie kolejowi – Nieakademicznie wykształceni miernicy.
7. Leśnictwo – Nadleśnicy pomocniczy.
8. Samorząd – Dyrektorowie domów roboczych i ubogich. Burmistrzowie w miastach od 10 000 do 20 000 mieszkańców – Radcy miejscy w miastach od 20 000 do 50 000 mieszkańców.
9. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Rendanci głównych kas.

10. Klasa

6 000,- i 20 % dodatku drożyznianego

1. Szkolnictwo – Nauczyciele i nauczycielki przy szkołach obywatelskich z egzaminem wydziałowym – Kierownicy szkół ludowych z egzaminem rektorskim – Nauczyciele techniczni, specjalnie nieegzaminowani.
2. Sądownictwo – Starsi inspektorowie więzień – Starsi prokuratorzy przy sądach okręgowych bez egzaminu asesorskiego.
3. Administracja – Pomocniczy kontrolerzy katastralni.
4. Cło – Nadkontrolerzy.
5. Poczta – Naczelnicy urzędów 2. klasy.
6. Kolej – Inżynierowie ruchu.
7. Policja – Komisarze policyjni – Komisarze obwodowi.
8. Leśnictwo – Zarządcy nadleśnictwa.
9. Samorząd – Drudzy burmistrzowie w miastach od 10 000 do 20 000 mieszkańców.
10. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Sekretarze naczelnicy (techniczni lub nietechniczni) – Sekretarze starsi – Kasjerzy – Kontrolerzy kas.

11. Klasa

5 000,- i 30 % dodatku drożyznianego

1. Szkolnictwo – Nauczyciele i nauczycielki szkół obywatelskich bez egzaminu wydziałowego – Kierownicy szkół ludowych bez egzaminu rektorskiego – Nauczyciele i nauczycielki szkół ludowych po upływie trzech lat od zdania drugiego egzaminu.
2. Sądownictwo – Prokuraturzy przy sądach okręgowych bez egzaminu asesorskiego – Inspektorzy więzień.
3. Cło – Nadpoborcy.
4. Poczta – Naczelnicy urzędów 2. klasy.
5. Kolej – Rewizorzy rachunków – Kontrolerzy wszelkich rodzajów – Starsi dozorczy torów – Zawiadowcy warsztatów. – Naczelnicy magazynów. – Naczelnicy stacji – Naczelnicy kas.
6. Leśnictwo – Starsi leśnicy (rewirowi).
7. Samorząd – Burmistrzowie w miastach od 5 000 do 10 000 mieszkańców – Radcy miejscy w miastach od 10 000 do 20 000 mieszkańców.
8. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Sekretarze (techniczni lub nietechniczni) – Książkowi.

12. Klasa

4 000,- i 30 % dodatku drożyznianego

1. Szkolnictwo – Pomocniczy nauczyciele i nauczycielki szkół obywatelskich – Seminaryjnie wykształceni nauczyciele i nauczycielki szkół ludowych aż do upływu trzech lat od złożenia drugiego egzaminu.
2. Sądownictwo – Komornicy.
3. Cło – Poborcy.
4. Poczta – Magazynierzy – Mechanicy – Naczelnicy urzędów 3. klasy.
5. Kolej – Zawiadowcy stacji – Dozorcy toru – Werkmistrze.
6. Policja – Nadwachmistrze – Policjanci kryminalni.
7. Samorząd – Burmistrzowie w miastach do 5 000 mieszkańców – Radcy miejscy w miastach od 5 000 do 10 000 mieszkańców.
8. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Asystenci (techniczni lub nietechniczni) – Maszyniści 1. klasy – Kierownicy kancelarii.

13. Klasa

3 000,00 i 30 % dodatku drożyznianego

1. Szkolnictwo – Nieseminaryjnie wykształceni nauczyciele i nauczycielki szkół ludowych (siły pomocnicze).
2. Cło – Dozorcy.
3. Poczta – Technicy telegrafów i telefonów – Ekspedienci – Egzaminowani niżsi urzędnicy.
4. Kolej – Kierownicy lokomotyw – Kierownicy pociągów – Dozorcy stacji – Podmistrze – Ładownicy i inni równorzędni urzędnicy.
5. Policja – Stójkowi.
6. Leśnictwo – Podleśnicy.

7. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Registratorzy – Dietariusze – Tłumacze – Asystenci pomocniczy – Maszyniści 2. klasy – Telegrafisci – Telefonistki – Kanceliści egzaminowani – Stenotypistki egzaminowane.

14. Klasa

2 700,- i 30 % dodatku drożyznianego

1. Cło – Palacze – Marynarze – Wioślarze.
2. Poczta – Listonosze – Posłańcy.
3. Kolej – Maszyniści 3. klasy – Zwrotnicy – Pakmistrze – Palacze – Kierownicy wozów motorowych – Dozorcy magazynowi – Dozorcy wagonów – Przodownicy – Pomocnicy kolejowi – Drukarze.
4. Leśnictwo – Pomocnicy leśni.
5. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Starsi woźni – Kanceliści nieegzaminowani – Stenotypistki nieegzaminowane – Dozorcy więzień.

15. Klasa

2 400,- i 30 % dodatku drożyznianego

1. Kolej – Peronowi – Konduktorzy – Dróżnicy i inni równorzędni urzędnicy.
2. Urzędnicy, zachodzący w wszystkich lub w kilku urzędach – Woźni, Odźwierni – Dozorcy – Stróże.

Poznań, dnia 31 lipca 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

Adam Poszwiński

dr [Stefan] Łaszewski

Władysław Seyda

21. Rozporządzenie

dotyczące przedsiębiorstw ubezpieczeniowych z dnia 25 sierpnia 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 42 z dnia 30 sierpnia 1919 r., s. 221)

Do czasu ustalenia ostatecznych warunków udzielania koncesji zagranicznym przedsiębiorstwom ubezpieczeniowym, rozporządza się, co następuje:

Art. 1

Nowych umów co do ubezpieczenia na życie, od ognia, od kradzieży z włamaniem, od wypadków, od odpowiedzialności prawnej, od szkód wodociągowych z towarzystwami ubezpieczeniowymi, mającymi siedzibę poza granicami Polski, określonymi traktatem pokojowym, odtąd zawierać nie wolno.

Umowy wbrew temu zawarte są nieważne.

Art. 2

Wszelkie umowy na długoletnie ubezpieczenie w działach wymienionych w art. 1 zawarte, z wymienionymi tamże towarzystwami z włączeniem ubezpieczeń na życie, tracą moc obowiązującą z pierwszym terminem, w którym jest płatna roczna rata premii, o ile termin powyższy upływa po trzech miesiącach od wejścia w życie traktatu pokojowego z Niemcami z dnia 28. 6. 1919 r. Przedłużenie umowy po tym terminie jest nieważne.

O ile składka została opłacona z góry za cały czas objęty umową ubezpieczenia, obowiązuje umowa aż do końca okresu, za który składkę zapłacono.

Art. 3

Umowy nie objęte w art. 1 i 2 obowiązują obie strony nadal.

Art. 4

Ubezpieczenie nieruchomości na podstawie niniejszego rozporządzenia w innym towarzystwie, aniżeli oznaczono w kontrakcie, nie upoważnia wierzyciela hipotecznego do wypowiedzenia pożyczki.

Art. 5

Reprezentacjom towarzystw, wymienionych w art. 1, zabrania się wysyłania składek za granicę Polski, aż do uiszczenia kaucji i rezerw, których wysokość późniejszym rozporządzeniem określona będzie.

Uchylenie się od przepisu powyższego pociąga za sobą więzienie do roku i grzywnę do 100 000 marek lub jedną z tych kar.

Art. 6

Towarzystwa ubezpieczeniowe, mające siedzibę poza granicami Polski, określonymi w traktacie pokojowym, winny podać Komisariatowi Naczelnej Rady Ludowej na reprezentanta dla byłej dzielnicy pruskiej obywatela państwa polskiego, zamieszkałego w tejże dzielnicy, póki nie zamianują reprezentanta na całe Państwo Polskie.

Poznań, dnia 25 sierpnia 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński W. Seyda

Szef Wydziału I, [Cyryl] Ratajski¹

¹ Cyryl Ratajski (pseudonimy: Górski, Wartski, Wrzos, Celestyn, Radwański), (3.03.1875–19.10.1942). Urodził się w Zalesiu Wielkim koło Gostynia w rodzinie chłopskiej Wojciecha i Teofili z Filipowskich. Uczęszczał do gimnazjum Marii Magdaleny w Poznaniu i działał w TTZ. Po maturze (1896) w Berlinie ukończył studia prawnicze. Praktykował w Raciborzu, a w 1911 r. przeniósł się do Poznania i kierował I fabryką chemiczną swego teścia R. Maya. Wysłannik KNRL do Paryża. W latach 1922–1924 prezydent miasta Poznania, 1924–1925 minister spraw wewnętrznych w rządzie W. Grabskiego. 1926–1934 ponownie prezydent Poznania. W 1929 r. zorganizował

22. Rozporządzenie
w przedmiocie prawa, przysługującego osobom, powołanym na funkcyj-
niarzy Państwa Polskiego, wypowiedzenia kontraktu dzierżawy mieszkania
z dnia 27 września 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 52 z dnia 30 września 1919 r., s. 265)

Na mocy art. 6 lit. d ustawy o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielniczycy pruskiej z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik praw nr 64, s. 675 i nast.), postanawiam w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

§ 1

Osobom, powołanym przy organizacji polskich władz i urzędów w byłej dzielnicy pruskiej na stanowisko funkcjonariuszy Państwa Polskiego przysługuje w miejscu dotychczasowego zamieszkania na czas tejże organizacji prawo wypowiedzenia kontraktu dzierżawy mieszkania w myśl § 570 niemieckiego kodeksu cywilnego.

§ 2

Rozporządzenie to obowiązuje od 1 października 1919 roku.

Poznań, dnia 27 września 1919 r.

Władysław Seyda
Minister byłej dzielnicy pruskiej
dr Zygmunt Seyda¹
Szef Wydziału Sprawiedliwości

Powszechną Wystawę Krajową. We wrześniu 1939 r. przejął radę miejską. W grudniu 1940 r. mianowany delegatem rządu w Londynie na Kraj. 5.08.1942 roku dymisjonowany przez gen. W. Sikorskiego. Zmarł w Warszawie. Zob. Arkadiusz Kołodziejczyk: Cyryl Ratajski 1875–1942, Poznań 1986 – tamże źródła i literatura.

¹ Zygmunt Seyda (18.06.1876–28.01.1925). Urodzony w Poznaniu jako syn nauczyciela. Gimnazjum ukończył w Poznaniu, następnie studiował prawo, uzyskując doktorat praw. W czasie studiów należał do tajnych organizacji ZMP „ZET”, od 1903 do Ligi Narodowej. Działał w Związku Spółek Zarobkowych, w TG „Sokół”. Jeden z organizatorów i przywódca Polskiego Towarzystwa Demokratycznego. W 1910 r. wybrany do Rady Głównej Ligi Narodowej. Poseł na Sejm Ustawodawczy w 1919 r. Od 6.11.1919 r. do 1.09.1922 r. był podsekretarzem stanu w Departamencie Sprawiedliwości Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej w Poznaniu. W 1921 r. wybrany wicemarszałkiem Sejmu. W 1922 r. ponownie uzyskał mandat poselski. Zob. WSB, s. 656–657 (Jerzy Terej).

23. Rozporządzenie
dotyczące ustanowienia „Urzędu walki z lichwą i spekulacją dla byłej
dzielnicy pruskiej” z dnia 27 września 1919 r.¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 54 z dnia 8 października 1919 r., s. 271)

Na mocy art. 6d ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej stanowią, co następuje:

I. Istniejące przy Głównym Urzędzie Żywnościowym, Urzędzie Skarbowym i innych urzędach decernaty „Walki z lichwą” przekształcone zostają na podległy bezpośrednio mnie „Urząd walki z lichwą i spekulacją dla byłej dzielnicy pruskiej”.

II. Urząd walki z lichwą i spekulacją ma za zadanie:

- a) walkę z wszelkimi przejawami lichwy i wszelkiego rodzaju spekulacją artykułami pierwszej potrzeby i potrzeb wojennych.
- b) Urzędowi i jego ekspozyturom przysługuje prawo dochodzenia czynów karygodnych w zakresie lichwy i spekulacji, urzędzenia rewizji, obłożenia aresztem towarów lichwiarskich, przytrzymania i osadzenia w areszcie osób podejrzanych, oskarżenia obwinionych przed sądami doraźnymi.
- c) Urzędowi pomocne są w jego działalności wszelkie organy państwowe i municypalne w myśl § 153 ustawy o ustroju sądownictwa niemieckiego.
- d) Regulamin wewnętrzny, plan etatów i szczegółowe przepisy zostaną wydane później.

Wykonanie powyższego polecam kierownikowi „Urzędu walki z lichwą i spekulacją dla byłej dzielnicy pruskiej”.

Dekret niniejszy nabiera natychmiast mocy obowiązującej.

Poznań, dnia 27 września 1919 r.

Minister byłej Dzielnicy Pruskiej
W. Seyda

24. Rozporządzenie
zmieniające niektóre przepisy o notariacie w byłej dzielnicy
pruskiej z dnia 11 października 1919 r.²
(*Tygodnik Urzędowy* nr 57 z dnia 25 października 1919 r., s. 289)

Na podstawie art. 6 lit. d ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej (*Dziennik Praw* nr 64, s. 675 sequ.) stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

¹ Zmienione i rozszerzone art. 20. rozp. 39 tego zbioru.

² Rozszerzone na cały obszar b. dziel. pruskiej rozporządzeniem o mocy obowiązującej rozporządzeń z roku 1919 z dnia 9 marca 1920 (*Dziennik Urzędowy* nr 12, s. 278).

Art. 1

Notariuszem może być mianowany, kto złożył egzamin asesorski.

Art. 2

Minister b. dzielnicy pruskiej mianuje notariuszy odwoalnie lub na przeciąg pewnego czasu.

Art. 3

Przysięgę winien notariusz złożyć przed ministrem b. dzielnicy pruskiej lub urzędnikiem przez tegoż delegowanym, podług obowiązujących przepisów polskich.

Art. 4

Uchyła się art. 77, 78, 81 ustawy pruskiej o czynności dobrej woli z 21 września 1899 r., o ile sprzeciwiają się powyższym przepisom.

Poznań, dnia 11 października 1919 r.

Minister b. dzielnicy pruskiej, Władysław Seyda
Szef Wydziału Sprawiedliwości, wz. dr [Jan] Sławski¹

25. Rozporządzenie

w przedmiocie przyjmowania sekretarzy notarialnych i adwokackich oraz kancelistów sądowych na stanowiska średnich urzędników sądowych z dnia 11 października 1919 r.²

(*Tygodnik Urzędowy* nr 57 z dnia 25 października 1919 r., s. 289)

Na podstawie art. 6 lit. d ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej (*Dz. Praw* nr 64, s. 675 sequ.) stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

§ 1

Departamentowi Sprawiedliwości Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej przysługuje prawo przyjmowania sekretarzy adwokackich i notarialnych oraz kancelistów sądowych na stanowiska średnich urzędników sądowych.

§ 2

Sekretarze adwokaccy i notarialni oraz kanceliści sądowi, którzy co najmniej przez przeciąg dziesięciu lat byli kierownikami biur adwokackich lub notarial-

¹ Dr Jan Sławski, po wojnie członek magistratu m. Poznania. Zob. *Księga Pamiątkowa Miasta Poznania*, Poznań 1929.

² Rozszerzone na cały obszar b. dzielnicy pruskiej rozporządzeniem o mocy obowiązującej rozporządzeń z roku 1919 z dnia 9 marca 1920 r. (*Dziennik Urzędowy* nr 12, s. 278).

nych, względnie kancelistami przy dotychczasowych sądach niemieckich, mogą się zgłosić na posady sekretarzy sądowych.

§ 3

Kandydaci przyjęci otrzymują pobory 11 klasy urzędników i przechodzą jedenastomiesięczną praktykę przy sądach okręgowych i prokuraturze.

Praktyka dzieli się na stacje i wynosi:

- a) w oddziale cywilnym dwa tygodnie,
- b) w oddziale karnym dwa tygodnie,
- c) w oddziale upadłościowym dwa tygodnie,
- d) w oddziale opiekuńczym i spadkowym jeden miesiąc,
- e) w oddziale hipotecznym dwa miesiące,
- f) w oddziale subhastacyjnym dwa tygodnie,
- g) w oddziale rejestrowym jeden miesiąc,
- h) w kalkulatorze dwa miesiące,
- i) w kasie sądowej i u rewizora kasy dwa miesiące,
- k) w prokuraturze i więziennictwie jeden miesiąc.

Z praktycznym zatrudnieniem w wymienionych oddziałach winny być połączone objaśnienia pojedynczych wypadków z akt już odłożonych.

W każdym oddziale zatrudniać wolno jednocześnie dwóch kandydatów. Kierownictwo i nadzór przy przeprowadzaniu praktyki przygotowawczej spoczywa w ręku dotychczasowych sekretarzy sądowych, którzy za czynność tę pobierają osobne wynagrodzenie w wysokości stu marek miesięcznie.

Kandydatów winno się zatrudniać, o ile warunki na to pozwalają, przy sądach i prokuraturach w miejscach ich zamieszkania.

§ 4

Po ukończonej praktyce powołuje Departament Sprawiedliwości kandydatów, którzy się według jego uznania na podstawie zachowania się w czasie praktyki, swych zdolności i umiejętności na sekretarzy sądowych nadają, na urzędników sądowych. Nominacja na sekretarzy sądowych z równoczesnym przejściem na stały etat następuje po pewnym okresie samodzielnej pracy, w miarę potrzeby.

§ 5

Sekretarze adwokaccy i notarialni oraz kanceliści sądowi, którzy co najmniej przez przeciąg pięciu lat byli kierownikami biur adwokackich lub notarialnych, względnie kancelistami przy dotychczasowych sądach niemieckich, mogą się zgłosić i ubiegać o stanowiska asystentów sądowych.

§ 6

W razie przyjęcia, kandydaci na asystentów sądowych pobierają płacę 12 klasy urzędników i przechodzą sześciomiesięczną praktykę sądową, której szczegółowy przebieg określają Delegaci przy sądach krajowych, przy sądzie

okręgowym w Poznaniu i przy prokuraturach, względnie odnośni prezesa i pierwsi prokuratorzy.

§ 3 ust. 3 i 4 znajduje odpowiednie zastosowanie.

§ 7

Po ukończonej praktyce przesyłają odnośni Delegaci, względnie prezesa sądów i pierwsi prokuratorzy orzeczenia swoje o zachowaniu się, zdolnościach i umiejętnościach poszczególnych kandydatów do Departamentu Sprawiedliwości, który według uznania mianować ich może asystentami sądowymi. Z chwilą mianowania przechodzą na etat.

§ 8

Asystenci pracują przez dwa lata przy sądach na zasadzie dotychczasowych przepisów niemieckich, względnie pruskich, po czym zgłosić się mogą do egzaminu na sekretarzy sądowych na podstawie dotychczasowych przepisów.

Asystenci, którzy egzaminu sekretarskiego nie złożą, mogą nadal pozostać asystentami.

§ 9

Sekretarze adwokaccy i notarialni oraz kanceliści sądowi, którzy co najmniej przez jeden rok byli kierownikami biur adwokackich lub notarialnych, względnie kancelistami sądowymi przy dotychczasowych sądach niemieckich, mogą się zgłosić do służby sądowej jako registratorzy i w razie przyjęcia otrzymują pobory trzynastej klasy urzędników.

Jako registratorzy przechodzą rok praktyki, określonej w szczegółach przez Delegatów przy sądach krajowych, sądzie okręgowym w Poznaniu, prokuraturach, względnie odnośnych prezesów i pierwszych prokuratorów.

§ 10

Po ukończeniu praktyki, przewidzianej w § 9¹ ust. 2, registratorzy zgłosić się mogą do egzaminu na asystentów sądowych na podstawie dotychczasowych przepisów niemieckich względnie pruskich.

Kandydaci, którzy egzaminu nie złożą, mogą nadal pozostać registratorami.

Kandydatów, którzy egzamin złożą, Departament Sprawiedliwości mianować może asystentami z poborami 12 klasy urzędników.

§ 8² ma odpowiednie zastosowanie (z tym zastrzeżeniem, że praktyka przy sądach w tym wypadku trwać winna 2 i pół roku).

§ 11

Kierownicy biur adwokackich i notarialnych i inni urzędnicy adwokaccy i notarialni oraz kanceliści sądowi, którzy posiadają mniej niż rok praktyki na

¹ W oryginale zachodzi błąd, sprostowany w Tygodniku Urzędowym nr 61 z dnia 18 lutego 1919 r., s. 330.

² Przypis jak wyżej.

swych dotychczasowych stanowiskach, mogą się zgłosić do służby sądowej na posady registratorów, jeżeli swe dotychczasowe stanowisko zajmowali już dnia 1 lipca 1919 r. i o ile poprzednio przez przeciąg roku czynni będą jako kanceliści sądowi.

Po roku czynnej służby kancelaryjnej przy sądach, Departament Sprawiedliwości mianować może kandydatów takich registratorami z poborami 13 klasy urzędników.

Paragrafy 9 i 10³ mają odpowiednie zastosowanie.

§ 12

Jako datę, do której w myśl powyższych przepisów oblicza się czas dotychczasowego zatrudnienia kandydatów na stanowiska średnich urzędników sądowych w biurach adwokackich i notarialnych oraz kancelariach sądowych, ustanawia się dzień 1 lipca 1919 r.

§ 13

Departament Sprawiedliwości może kandydatów na stanowiska średnich urzędników sądowych w myśl powyższych przepisów, którzy w ciągu służby przygotowawczej okażą się niezdatnymi, bez zastrzeżeń oddalić każdego czasu.

§ 14

Do wniosków o przyjęcie do służby sądowej, które skierować należy do Departamentu Sprawiedliwości, kandydaci winni dołączyć własnoręcznie napisany życiorys, świadectwo moralności wystawione przez właściwe władze, świadectwa dające pogląd na czas i przebieg dotychczasowego zatrudnienia.

§ 15

Delegatom przy sądach krajowych, przy sądzie okręgowym w Poznaniu, prokuraturach względnie odnośnym prezesom i pierwszym prokuratorom pozostawia się wykonanie powyższego rozporządzenia z prawem zaprowadzenia niezasadniczych zmian w służbie przygotowawczej kandydatów.

Poznań, dnia 11 października 1919 r.

W. Seyda

Minister b. dzielnicy pruskiej

dr St. Sławski, w zastępstwie Szefa Departamentu Sprawiedliwości

³ Przepis jak wyżej.

26. Rozporządzenie
dotyczące likwidacji Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej
z dnia 6 listopada 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 61 z dnia 18 listopada 1919 r., s. 315)

Na mocy ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej art. 20, rozporządzam w porozumieniu z Komisariatem Naczelnej Rady Ludowej ostateczną likwidację Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu. Wszelkie kompetencje Komisariatu przeszły na mocy powyższej ustawy na Ministra b. dzielnicy pruskiej w granicach przewidzianych ustawą.

Poznań, dnia 6 listopada 1919 r.

Minister b. Dzielnicy Pruskiej, W. Seyda
Szef Biura Prezydialnego
zp. [Juliusz] Trzcński¹

27. Rozporządzenie
w przedmiocie mianowanych przez Ministra byłej dzielnicy pruskiej
notariuszów z dnia 9 listopada 1919 r.²
(*Tygodnik Urzędowy* nr 62 z dnia 20 listopada 1919 r., s. 331)

W uzupełnieniu rozporządzenia nr 132 z dnia 11 października br. (*Tygodnik Urzędowy* z dnia 25 X 1919 r. nr 57) stanowią w porozumieniu z p. Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Mianowani przez Ministra byłej dzielnicy pruskiej notariusze posługiwać się winni pieczęcią nr 3 dla władz i urzędów państwowych, przepisaną w ustawie nr 416 (o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej) z dnia 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Ustaw* nr 69, strona 739 nast.) w art. 1.

¹ Juliusz Trzcński (26.08.1880–23.10.1939). Urodzony w Ostrowie n. Gopłem w rodzinie ziemiańskiej. Ukończył studia rolnicze i ekonomiczne. Założyciel Narodowego Stronnictwa Ludowego w Wielkopolsce. W 1918 r. prezes Rady Ludowej na pow. strzeliński. Następnie m.in. w Biurze Prawno-Politycznym Komitetu Naczelnej Rady Ludowej. 1.06.1919 r. wybrany posłem na Sejm. W 1921 r. był autorem projektu uchwały w sprawie budowy portu w Gdyni. 23.07.1921 r. w gabinecie W. Witosa powołany na stanowisko ministra b. Dzielnicy Pruskiej. Zamordowany przez Niemców najprawdopodobniej w więzieniu w Inowrocławiu. Zob. WSB, s. 774 (Krzysztof Dębski).

² Rozszerzone na cały obszar b. dzielnicy pruskiej rozporządzeniem o mocy obowiązującej rozporządzeń z roku 1919 z dnia 9 marca 1920 (*Dziennik Urzędowy* nr 12, s. 278).

Pieczęć według załączonego wzoru zaopatrzona być winna na wstędze dookoła orła w napis:

„Notariusz na obwód Sądu Apelacyjnego w”, oraz imię i nazwisko notariusza.

Notariuszom, używającym tytułu doktorskiego, wolno dodać tytuł ten przed imieniem. Innych tytułów w pieczęci umieszczać nie wolno.

Art. 2

Wszelkie czynności, jakie względem notariuszów według ustawy pruskiej o czynnościach dobrej woli z dnia 21 IX 1899 r. załatwiali dotąd prezydenci sądów krajowych albo sądu nadziemiańskiego, lub z którymi notariusze do nich zwracać się byli winni, oraz wszelkie czynności nadzoru służbowego wykonywać będą do czasu ostatecznego objęcia sądownictwa przez władze polskie, właściwi delegaci Ministerstwa przy sądach.

Art. 3

W przedmiocie rejestrów notarialnych, ksiąg depozytowych, papieru, nici, farby, laku, sposobu używania pieczęci i tym podobnych rzeczy, upoważniam szefa Departamentu do wydania odnośnych przepisów w drodze rozporządzenia służbowego.

Poznań, dnia 9 listopada 1919 r.

Za Ministra b. dzielnicy pruskiej
dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości, Prądyński

Wzór pieczęci notarialnej (art. 1 rozporządzenia M.[inistra] b. dzielnicy pruskiej z dnia 9.11.1919 r. w przedmiocie mianowanych przez Ministra b. dzielnicy pruskiej notariuszów).

Okólnik dla notariuszów mianowanych przez Ministra byłej dzielnicy pruskiej

Na mocy upoważnienia p. Ministra w art. 3 rozporządzenia z dnia 9 XI br., stanowią, co następuje:

I. Rejestr notarialny i księga depozytowa winny być prowadzone przez notariuszów, mianowanych przez Ministra byłej dzielnicy pruskiej, w języku polskim, według dołączonych wzorów 1 i 2.

Wzory te oraz poprawne już księgi z tymi wzorami mieć będzie na składzie na mocy umowy z Departamentem Sprawiedliwości firma Atlas (W. Kostrzewski) w Poznaniu ul. Woźna (dawna Butelska) 15.

Księga depozytowa składa się tylko z jednego rozdziału, w którym zapisuje się wszystkie poszczególne pozycje w porządku dni wpływu pod nr. bieżącym, rozchód zaś, po drugiej stronie zaraz przy każdej odnośnej pozycji wpływu, jak było dotąd w rozdziale II.

O tyle zmienia się reskrypty ministerialne pruskie z 21 XII 1899 r., 19 I 1906 r., 16 IX 1908 r., (JMBL. 99, s. 834, 06, s. 28 i 08, s. 339).

II. Nici, do szycia wygotowań (wypisów) używane, winny być koloru białoczerwonego. – O ile nici takich wskutek obecnych trudnych warunków dostać nie można, używać należy na razie do tego celu mocnych białych nici konopnych.

III. Farby do pieczęci należy używać koloru czerwonego.

IV. Poza tym zachowują nadal aż do dalszego rozporządzenia swą moc obowiązującą przepisy pruskie w przedmiocie używania maszyn, wstążek i papieru normalnego do aktów notarialnych oraz inne przepisy wyraźnie nie uchylone.

Poznań, 11 listopada 1919 r.

Szef Departamentu Sprawiedliwości
Prądyński
Naczelnik Wydziału Administracyjno-Organizacyjnego
Departamentu Sprawiedliwości
[?] Zalewski¹

¹ Brak danych.

Wzór I

Rejestr notarialny

Notariusza w

Tom

Niniejszy rejestr notarialny zawiera stron łącznie z kartą tytułową i rejestrem imiennym.
....., dnia 19

Pieczęć

Sąd Powiatowy

Podpis

Numer bieżący (w roku)	Data zeznania. Przedmiot aktu	Nazwisko. Stan. Zamieszkanie	Do pierwopisu czynności skasowano*		Uwagi
			stempla krajowego mk	stempla Rzeszy mk	
		interesantów		zaświadczenie co do skasowania stempli własnoręcznym podpisem notariusza	

- Rubryki wypełnia się tylko wówczas, gdy stemple wynoszą więcej jak 25 mk.

Wzór 2

Księga depozytowa
 notariusza W
 Tom
 Niniejsza księga depozytowa zawiera stron łącznie z kartą tytułową i rejestrem imiennym.
 dnia 19

(pieczęć) Sąd Powiatowy (podpis)

		DOCHÓD						
Numer bieżący	Data rok miesiąc dzień	złożono				Podpis notariusza	Uwagi	
		oznaczenie składającego	osobno przechowywać się mające	gotowiznę	gotowizna która przechowywaną być winna odrębnie od własnych pieniędzy			która może być zmieszana z wła- snymi pieniędzmi
1	2	3	4	5	6	7	8	9
		oznaczenie wartość nominalna lub taksacyj- na mk.		mk. f.	mk. f.	mk. f.		

ROZCHÓD

Numer bieżący	Data rok miesiąc dzień	Oznaczenie odbiorcy	Wydatkowano				Podpis notariusza	Strona kwitu	Uwagi
			Z osobna przechowywanych:		Z gotowizny				
			papierów wartościowych i kosztowności Oznaczenie	wartość nominalna lub taksa- cyjna mk.	z gotowizny	która przechowywana była odrębnie od własnych pieniędzy mk. f.			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

**28. Rozporządzenie
dotyczące nadzoru oraz administracji przedsiębiorstw
z dnia 6 listopada 1919 r.**

(Tygodnik Urzędowy nr 62 z dnia 20 listopada 1919 r., s. 335)

Art. 1

Ministerstwu b. Dzielnicy Pruskiej przysługuje prawo ustanowić, na wniosek Poznańskiego Urzędu Likwidacyjnego, nadzór nad przedsiębiorstwami lub filiami przedsiębiorstw, znajdującymi się w obrębie b. Dzielnicy Pruskiej na koszt tychże,

1. jeżeli w powyższych przedsiębiorstwach tkwią własność, prawa lub interesy, mogące ulec likwidacji według art. 297 traktatu pokojowego z Niemcami,

2. lub jeżeli zachodzi dostateczne podejrzenie, że w powyższych przedsiębiorstwach z jakiegokolwiek strony zaszły lub zajdą zarządzenia celem uszczerplenia praw i interesów Państwa Polskiego, chronionych traktatem pokojowym oraz prawem międzynarodowym.

Do przedsiębiorstw zalicza się także nieruchomości.

Art. 2

Celem ochrony interesów Państwa Polskiego w myśl art. 1 przysługuje osobie lub osobom sprawującym nadzór szczególnie prawo:

1. zabronić wszelkiego rodzaju zarządzeń, szczególnie rozporządzeń majątkiem i uwiadomień o biegu interesów,
2. przeglądać książki i papiery przedsiębiorstwa, badać stan kasy oraz papierów wartościowych i towarów,
3. żądać wyjaśnień co do wszelkich spraw, dotyczących biegu interesów przedsiębiorstwa.

Osoby zarządzające oraz zatrudnione w przedsiębiorstwie winne stosować się do zarządzeń i wskazówek osoby nadzór sprawującej.

Art. 3

Pieniądzy lub innych przedmiotów majątkowych w przedsiębiorstwie, podlegającemu nadzorowi, nie wolno ni bezpośrednio ni pośrednio usuwać za granicę Państwa Polskiego bez każdorazowego osobnego zezwolenia osoby nadzór sprawującej.

Art. 4

Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej może ustanowić na wniosek Poznańskiego Urzędu Likwidacyjnego przymusową administrację na koszt przedsiębiorstw w art. 1 wymienionych, jeżeli:

1. zarządzający przedsiębiorstwem lub osoby w nim zatrudnione a upoważnione do czynności prawnych znajdują się poza granicami Państwa Polskiego lub też znajdując się w kraju niedbale zawiadują interesami przedsiębiorstwa,

2. stwierdzono, że w przedsiębiorstwie zaszły zarządzenia o których mowa w art. 1 nr 2.

Art. 5

Administrator bierze przedsiębiorstwo w posiadanie i jest uprawniony do wszelkich czynności prawnych za przedsiębiorstwo. Za zezwoleniem Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej przysługuje mu prawo, przedsiębiorstwo nadal tylko częściowo prowadzić.

Art. 6

Kto jako zarządzający lub zatrudniony w przedsiębiorstwie wykroczy rozmyślnie lub z niedbalstwa przeciw przepisom art. 2, 3 lub rozmyślnie rozporządzi przedmiotami majątkowymi, przypadającymi według traktatu pokojowego Państwu Polskiemu, podlega, o ile na mocy innych praw nie nastąpi wyższa kara, karze więzienia i grzywnie do 1 000 000 mk, lub też jednej z powyższych kar.

Usiłowanie podlega karze.

Art. 7

Przekroczenia powyższe podlegają rozpatrywaniu przez sądy doraźne.

Poznań, dnia 6 listopada 1919 r.

Minister byłej dzielnicy pruskiej, W. Seyda
Szef Departamentu Sprawiedliwości, Prądzyński

29. Rozporządzenie dotyczące mieszkań służbowych w budynkach rządowych z dnia 19 listopada 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 64 z dnia 29 listopada 1919 r., s. 347)

Mieszkania służbowe w rządowych budynkach mogą obejmować najwyżej 6 pokoi. Jeżeli zamieszkujący jest kawalerem, wdowcem lub rozwiedzionym, natenczas mieszkanie służbowe może obejmować najwyżej 4 pokoje. Przy obliczaniu liczby pokoi nie bierze się w rachubę alków, przedpokoi, korytarzy, łazienek, spiżarni, kuchni i pokoi dla służby. Resztą pomieszczeń, którą do dnia 1 grudnia br. opróżnić należy, dysponuje Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej.

Co do mieszkań służbowych, zajmowanych w budynkach komunalnych, należy znieść się z odnośnymi władzami komunalnymi.

Zajmujący w rządowych budynkach większą ilość pokoi, aniżeli niniejsze rozporządzenie dozwala, winni bezzwłocznie o tym donieść na ręce szefa Departamentu Sprawiedliwości Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej.

Szefowie Departamentów doniosą szefowi Departamentu Centralnego o wyniku wykonania niniejszego rozporządzenia.

Poznań, dnia 19 listopada 1919 r.

Minister b. dzielnicy pruskiej, W. Seyda
Szef Biura Prezydialnego, wz. Trzcziński

30. Rozporządzenie
w przedmiocie częściowych uzupełnień i zmian rozporządzenia
z dnia 31 lipca 1919 r. o poborach urzędników z dnia 19 listopada 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 64 z dnia 29 listopada 1919 r., s. 347)

W myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej postanawiam, co następuje:

Art. 1

Do paragrafu 10 rozporządzenia o poborach urzędników dodaje się następujący paragraf 10a:

Urzędnikiem etatowym jest urzędnik ustanowiony przez właściwą władzę w drodze piśmiennej nominacji z przyznaniem mu praw przewidzianych w części pierwszej rozporządzenia Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 31 lipca 1919 r.

Art. 2

Tabele zawartą w myśl paragrafu 19 rozporządzenia o poborach urzędników zmienia się z tym, że dodatki na pomieszkowanie dla urzędników od 11 do 15 klasy włącznie wynoszą odtąd:

Dla urzędników	W miejscowościach należących do listy			
	A	B	C	D
11, 12 i 13	700,00	850,00	1000,00	1200,00
14 i 15	600,00	700,00	800,00	900,00

Art. 3

Postanowienia paragrafu 41 rozporządzenia zmienia się z tym, że otrzymują odtąd następujące brzmienie:

Przepisy części pierwszej obowiązują także w samorządach z wyjątkiem postanowień co do wysokości podstawowych pensji.

Przepisy części pierwszej nie odnoszą się do urzędników nieetatowych.

Art. 4

W załączonym do rozporządzenia o poborach urzędników „Dekrecie o klasyfikacji urzędników” skreśla się wszystkie ustępy dotyczące samorządu, Izby Rolniczej i Ubezpieczalni Krajowej oraz punkt 9 w 10 klasie, dotyczącej poborów burmistrzów.

W ustępach dekretu, wymieniających urzędników, zachodzących w wszystkich lub kilku urzędach, dodaje się po słowach „w kilku urzędach” słowo „państwowych”.

Art. 5

Rozporządzenie to obowiązuje z dniem ogłoszenia.

Poznań, dnia 19 listopada 1919 r.

Minister b. dzielnicy pruskiej, W. Seyda
Szef Biura Prezydialnego, zp. Trzeciński

31. Rozporządzenie

**o wydawaniu „Dziennika Urzędowego Województw”
podlegających Ministerstwu b. dzielnicy pruskiej z dnia 6 grudnia 1919 r.
(Tygodnik Urzędowy nr 69 z dnia 23 grudnia 1919 r., s. 389)**

Art. 1

Wydawnictwo „Dziennika Urzędowego” dawnych rejencji pruskich (Amtsblatt der Regierung zu nebst öffentlichem Anzeiger) na terytorium podległym Ministerstwu byłej dzielnicy pruskiej zawiesza się.

Zamiast tego dziennika wychodzić będzie co sobotę, prócz wydań nadzwyczajnych, w siedzibie każdego z poszczególnych województw, leżących na obszarze Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej, „Dziennik Urzędowy województwa” (Poznańskiego, Pomorskiego) z „Orędownikiem publicznym”, jako stałym dodatkiem.

Art. 2

„Dziennik Urzędowy województw” będzie zawierać:

- a) tytuł, datę i numer wszystkich ustaw, przez Sejm uchwalonych i w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” opublikowanych, a w razie potrzeby także ich treść,
- b) przepisy i rozporządzenia Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej, o ile się one odnoszą do danego województwa – rozporządzenia województwa i innych wyższych władz rządowych na obszarze województwa będących, jeżeli danego województwa dotyczą,
- c) ogłoszenia, które na mocy istniejących ustaw dotąd zamieszczano w „Tygodniku Urzędowym Rejencji” (Amtsblatt fuer die Regierung zu.....),
- d) wiadomości o sprawach publicznych.

Art. 3

Wszelkie zarządzenia szczególne, które na mocy istniejących ustaw winny być przez dotychczasowy „Orędownik publiczny” przy „Tygodniku Urzędowym” (Oefentlicher Anzeiger des Amtsblattes fuer die Regierung) podawane do wiadomości publicznej, należy odtąd umieszczać w „Orędowniku publicznym Dziennika Urzędowego” odnośnego województwa.

Art. 4

Rozporządzenia wymienione w art. 2 b. – z wyjątkiem przepisów i rozporządzeń Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej – uzyskują moc obowiązującą po upływie 8-miu dni od wydania odnośnego numeru „Dziennika Urzędowego”, po upływie tego czasu także wszelkie inne ogłoszenia, umieszczone w „Dzienniku Urzędowym”, poczytuje się jako podane do wiadomości publicznej.

Art. 5

Każdy numer „Dziennika Urzędowego” wysyła się bezpłatnie po jednym egzemplarzu wszystkim urzędom państwowym, na obszarze województwa istniejącym, nadto każde województwo wysyła bezpłatnie po jednym egzemplarzu swego „Dziennika Urzędowego” innym województwom, władzom centralnym, oraz Wszechnicy Piastowskiej, Bibliotece Uniwersyteckiej i Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu.

Wszystkie gminy miejskie i wiejskie oraz samodzielne obszary dworskie, znajdujące się na obszarze województwa, mają obowiązek prenumerowania wydawanego przez swe województwo „Dziennika Urzędowego” wraz z „Orędownikiem Publicznym”.

Władzy Wojewódzkiej przysługuje prawo zwolnić mniejsze gminy wiejskie od obowiązku prenumeraty.

Notariusze i inni urzędnicy, pobierający za swe czynności urzędowe opłaty na własną korzyść, oraz wszystkie inne osoby, tak fizyczne jak i prawne, mogą prenumerować „Dziennik Urzędowy”.

Każde województwo ogłosi osobno warunki prenumeraty.

Art. 6

Powyższe rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1920 r.

Warszawa, dnia 6 grudnia 1919 r.

Minister: W. Seyda.

Szef Departamentu Spraw Wewnętrznych: dr [Stefan] Piechocki¹

¹ Stefan Piechocki (2.08.1883 – 19.08.1968). Urodził się w Ciechanowie k. Ostrowa Wlkp. jako syn nauczyciela Jana Nepomucena i Konstancji z Jezierskich. Uczęszczał do gimnazjum w Trzemesznie i Rogoźnie. Studia prawnicze, uwieńczone doktoratem odbył w Berlinie i Getyndze, aplikację adwokacką w Wągrowcu. Podczas I wojny światowej zmobilizowany do armii niemieckiej służył w taborach w Szczecinie. W okresie powstania wielkopolskiego był sekretarzem generalnym Komisariatu NRL, potem szefem Wydziału Sądownictwa i Administracji Komisariatu. W lipcu 1919 został zastępcą członka Komisariatu, a w latach 1920-22 kierował Departamentem Spraw Wewnętrznych w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej. Zasiadał także w radzie miejskiej Poznania i sejmiku wojewódzkim. Należał do czołowych działaczy wielkopolskiej chadecji. W l. 1922–28 posłem na sejm, a w okresie od 20.11.1935 do 15.05.1936 ministrem sprawiedliwości w rządach A. Skrzyńskiego i W. Witosa. Podczas zamachu majowego 1926 został wybrany przez rząd Witosa do Poznania (wspólnie z S. Osieckim) celem organi-

32. Rozporządzenie
o wydaniu „Dziennika Urzędowego Ministerstwa bylej dzielnicy pruskiej”
z dnia 6 grudnia 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 69 z dnia 23 grudnia 1919 r., s. 390)

Z mocy zadania poruczonego mi art. 6. ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z dnia 1 sierpnia 1919 r. („Dziennik Praw”, s. 675 i nast.), stanowiąc w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Uchyla się moc obowiązującą rozporządzenia z dnia 20 marca 1919 r. liczn. I., ogłoszonego w „Tygodniku Urzędowym, a dotyczącego wydawnictwa „Tygodnika Urzędowego”.

Art. 2

Jako dziennik urzędowy dla ziem b. dzielnicy pruskiej wydawać będzie w Poznaniu Ministerstwo bylej dzielnicy pruskiej „Dziennik Urzędowy Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej”, a to w miarę potrzeby w odstępach czasu z góry nieokreślonych.

Art. 3

W „Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej” będzie się ogłaszać:

- a) wszelkie ustawy i rozporządzenia, publikowane w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, które mają mieć moc obowiązującą w b. dzielnicy pruskiej;
- b) przepisy wykonawcze, dla wprowadzenia polskich ustaw, mające obowiązywać na terytorium podległym Ministerstwu b. dzielnicy pruskiej;
- c) rozporządzenia, zaprowadzające zmiany niemieckich i pruskich ustaw oraz rozporządzeń, potrzebne celem zupełnego odłączenia władz i urzędów od Niemiec i przystosowania ich ustroju i procedury do nowych warunków politycznych, wpływających z przyłączenia do Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 4

Przepisy i rozporządzenia, wymienione w art. 3 b, c, uważają się jako prawnie ogłoszone w „Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej” z dniem wyjścia tego numeru „Dziennika Urzędowego”, w którym są umieszczone. Dzień ten ma być wyraźnie w odnośnym dzienniku wymieniony.

Art. 5

Dziennik Urzędowy będzie się redagować w języku polskim. Według możliwości i o ile to będzie wymagał interes b. dzielnicy pruskiej. „Dziennik Urzędowy

zowania pomocy z Wielkopolski. Po zamachu majowym wycofał się z czynniejszego życia politycznego choć w 1934 został wybrany wiceprezesem Zjednoczenia Chrześcijańsko-Społecznego – grupy stworzonej w łonie chadecji przez przeciwników W. Korfańtego. Pracował zawodowo jako adwokat i notariusz, był także prezesem Rady Adwokackiej i Notarialnej w Poznaniu oraz zasiadał w radach nadzorczych kilku spółek i instytucji. Po zakończeniu II wojny światowej, w maju 1945 wrócił do Poznania i prowadził notariat. Zmarł w Kościanie, został pochowany w Poznaniu. Zob. WSB (Jerzy Pietrzak), s. 567. Tamże źródła i literatura.

dowy” będzie też zawierał tłumaczenie na język niemiecki, wydanych wedle art. 3 b, c, przepisów i rozporządzeń.

Tekstem autentycznym jest tekst w polskim języku podany.

Art. 6

Wszystkie przepisy i rozporządzenia, wymienione w art. 3 b, c, nabierają mocy obowiązującej w ośmiu dniach po wydaniu odnośnego numeru dziennika, o ile ogłoszony przepis względnie rozporządzenie inaczej samo nie stanowi.

Art. 7¹

Każdy numer „Dziennika Urzędowego” wysyła się bezpłatnie po jednym egzemplarzu wszystkim urzędom państwowym na obszarze b. dzielnicy pruskiej istniejącym, władzom centralnym w Warszawie, nadto Wszechnicy Piastowskiej, Bibliotece Uniwersyteckiej i Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu.

Wszystkie gminy miejskie i wiejskie oraz samodzielne obszary dworskie, znajdujące się na obszarze podległym Ministerstwu b. dzielnicy pruskiej, mają obowiązek prenumerowania „Dziennika Urzędowego”.

Władzy wojewódzkiej przysługuje prawo zwolnić mniejsze gminy wiejskie od obowiązku prenumeraty.

Notariusze i inni urzędnicy, pobierający za swe czynności urzędowe opłaty na własną korzyść, oraz wszystkie inne osoby, tak fizyczne jak i prawne, mogą prenumerować „Dziennik Urzędowy”.

Art. 8

Wysyłka, tak miejscowa jak i zamiejscowa, „Dziennika Urzędowego” jest na obszarze b. dzielnicy pruskiej wolną od opłaty pocztowej. Każdy urząd pocztowy ma obowiązek przyjmować prenumeratę.

Art. 9

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1920 r.

Art. 10

Wykonanie niniejszego rozporządzenia poruczam szefowi Departamentu Sprawiedliwości Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej, który oznaczy też warunki prenumeraty.

Warszawa, dnia 6 grudnia 1919 r.

Minister W. Seyda

Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

¹ Cena prenumeraty dla odbiorców, wymienionych w ustępie 2 i 4, unormowaną została na mocy art. 10 przez Szefa Departamentu Sprawiedliwości na marek 9,30 kwartalnie a 75 fen. za pojedynczy numer. (Por. Tygodnik Urzędowy nr 71 z dnia 30 grudnia 1919 r., s. 433) a wynosi od 1 kwietnia 1920 kwartalnie 18,30 mk, numer pojedynczy zaś 1,70 mk. (Dziennik Urzędowy 1920, nr 13, s. 300).

33. Rozporządzenie
o ogłoszeniach dokonywanych dotąd w „Orędowniku dla Rzeszy” lub
w „Orędowniku Państwowym” albo w „Tygodniku Urzędowym”
z dnia 6 grudnia 1919 r.¹

(Tygodnik Urzędowy nr 69 z dnia 23 grudnia 1919 r., s. 391)

Z mocy zadania, poruczonego mi art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z dnia 1 sierpnia 1919 r. („Dziennik Praw”, s. 675 i nast.), stanowiąc w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Uchyła się moc obowiązującą rozporządzenia z dnia 8 kwietnia 1919 r. lic. 18, ogłoszonego w „Tygodniku Urzędowym”, a dotyczącego ogłoszeń w gazecie „Reichsanzeiger”.

Art. 2

Gdziekolwiek w przepisach, obowiązujących dotychczas w b. dzielnicy pruskiej, w statutach osób prawnych lub umowach przewidziane są ogłoszenia w „Orędowniku dla Rzeszy” („Reichsanzeiger”), w „Orędowniku Państwowym” („Staatsanzeiger”) lub w „Tygodniku Urzędowym”, to ogłoszenia te muszą być pod rygorem swej skuteczności umieszczane w „Monitorze Polskim”, jako „Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej” i to jedynie w języku polskim.

Art. 3

O ile władzy sądowej lub administracyjnej pozostawiono w poszczególnych wypadkach wybór pisma, w którym ma się dokonać ogłoszenia, to owo ogłoszenie musi umieścić się pod rygorem jego skuteczności w jednej z gazet, wydanych w języku polskim, i to w tekście polskim, przy czym dopuszczalnym jest dodanie tłumaczenia na język niemiecki.

Niedopuszczalnym jest dodanie do tekstu tłumaczenia na język niemiecki tego ogłoszenia, które ma się dokonać w „Monitorze Polskim”.

Nadto władza sądowa lub administracyjna może według swego uznania lub na wniosek interesowanych stron opublikować ogłoszenie również w jednej z gazet wydawanych w języku niemieckim, atoli tylko wtedy, gdy za tym przemawiają ważne powody, w szczególności, gdy przez to będzie można osiągnąć szybsze uprzywilejowanie ogłoszenia obywatelom nie władającym dostatecznie językiem polskim.

Art. 4

O ile władze korzystały z prawa oznaczenia już z góry, w jakich gazetach ma się pomieszczać w pewnych wypadkach ogłoszenia, mają te władze w przeciągu miesiąca, od dnia ogłoszenia niniejszego rozporządzenia, oznaczyć na nowo owe gazety i odnośne propozycje przedstawić swej władzy przełożonej.

¹ Rozszerzone na cały obszar b. dzielnicy pruskiej rozporządzeniem o mocy obowiązującej rozporządzeń z roku 1919 z dnia 9 marca 1920 (Dziennik Urzędowy nr 12, s. 278).

Władzy przełożonej służy prawo zatwierdzania względnie zmiany przedłożonej propozycji z tym atoli ograniczeniem, że gdyby przełożona władza do ośmiu dni, od dnia nadejścia propozycji niższej władzy licząc, owej propozycji nie zmieniła, propozycja staje się stanowczo obowiązującą

At. 5

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1920 r.

Warszawa, dnia 6 grudnia 1919 r.

Minister, W. Seyda
Szef Departamentu Sprawiedliwości, dr Prądzyński

34. Rozporządzenie
o przejściu wymiaru Sprawiedliwości w obszarze b. dzielnicy pruskiej na
Rzeczpospolitą Polską z dnia 15 grudnia 1919 r.¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 409)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Wymiar Sprawiedliwości w obszarze byłej dzielnicy pruskiej, objętym linią demarkacyjną, przechodzi z dniem 1 stycznia 1920 r. na Rzeczpospolitą Polską.

W dniu tym wchodzi w życie następujące rozporządzenia, wszystkie z dnia 15 grudnia 1919 r.:

- 1) o urzędach i urzędnikach sądowych w b. dzielnicy pruskiej;
- 2) o organizacji sądów w b. dzielnicy pruskiej;
- 3) o języku urzędowym w sądownictwie i notariacie w b. dzielnicy pruskiej;
- 4) o kwalifikacjach sędziowskich i prokuratorskich w b. dzielnicy pruskiej;
- 5) o organizacji sądownictwa karnego w b. dzielnicy pruskiej;
- 6) o urządzeniu sądów pokoju w b. dzielnicy pruskiej;
- 7) o dalszym urzędowaniu dotychczasowych notariuszów pruskich i adwokatów w b. dzielnicy pruskiej;
- 8) o zmianie przepisów dotyczących działalności prezydiów sądów okręgowych i apelacyjnych w b. dzielnicy pruskiej;
- 9) o zniesieniu sądów doraźnych w b. dzielnicy pruskiej.

¹ Rozszerzone na cały obszar b. dzielnicy pruskiej rozporządzeniem o przejściu wymiaru Sprawiedliwości poza byłą linię demarkacyjną z dnia 31 stycznia 1920 r. (*Por. Dziennik Urzędowy* nr 6, s. 109.)

Art. 2

W obszarze b. dzielnicy pruskiej, przyznanym Polsce traktatem z dnia 28 czerwca 1919 r., a położonym poza linią demarkacyjną, oznaczy się osobnym rozporządzeniem chwilę przejścia wymiaru sprawiedliwości na Rzeczypospolitą Polską oraz wejścia w życie w art. 1 wymienionych rozporządzeń.

Art. 3

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w dniu jego ogłoszenia.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

35. Rozporządzenie o urzędach i urzędnikach sądowych w byłej dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 409)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Urzędy sądowe będą miały poniższe nazwy:

- 1) Sąd, zwany dotychczas okręgowym (Amtsgericht in)
Sąd Powiatowy w
- 2) Sąd, zwany dotychczas sądem ziemiańskim lub krajowym (Landgericht in ...)
Sąd Okręgowy w
- 3) Sąd, zwany dotychczas sądem nadziemiańskim lub wyższym sądem krajowym (Oberlandesgericht in)
Sąd Apelacyjny w

Art. 2

Dotychczasowe wydziały sądów pozostają i otrzymują następujące nazwy:

- Sąd ławniczy przy Sądzie Powiatowym w
(dotąd: Schöffengericht beim Amtsgericht in)
Wydział Hipoteczny Sądu Powiatowego w
(dotąd: Grundbuchamt des Amtsgerichts in)
Izba cywilna (dotąd: Zivilkammer),
Izba karna (dotąd: Strafkammer),

Senat cywilny (dotąd: Civilsenat),

Senat karny (dotąd: Strafsenat),

Przy Sądach Apelacyjnych zostaną utworzone „Senaty administracyjne” w myśl art. 17, ust. 2 ustawy sejmowej z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej.

Art. 3

Przy Sądach Apelacyjnych i Okręgowych mogą być ustanowieni Wiceprezesi sądu, którzy są stałymi zastępcami prezesów.

Art. 4

Przy Sądzie Powiatowym w Poznaniu ustanawia się prezesa z kompetencją w myśl pruskiej ustawy z dnia 10 kwietnia 1892 r. (Zbiór ustaw państwa pruskiego z roku 1892, s. 77 i nast.).

Art. 5

Stanowiska sędziów przy poszczególnych sądach będą następujące:

Prezes Sądu Apelacyjnego,

Wiceprezes Sądu Apelacyjnego,

Prezes Senatu przy Sądzie Apelacyjnym,

Prezes Sądu Okręgowego,

Wiceprezes Sądu Okręgowego,

Dyrektor przy Sądzie Okręgowym,

Sędzia Sądu Apelacyjnego,

Sędzia Sądu Okręgowego,

Naczelnik Sądu Powiatowego, w Poznaniu Prezes Sądu Powiatowego,

Sędzia powiatowy,

Asesor sądowy.

Kandydaci na sędziów (referendariusze sądowi) będą odtąd zwani Aplikantami sądowymi.

Art. 6

Urząd Prokuratorski (dotąd: Staatsanwaltschaft) zwany będzie:

Prokuratura przy

Art. 7

Przy Sądach Okręgowych można ustanowić Podprokuratorów pomocniczych bez kwalifikacji sędziowskich.

Art. 8

Urzędnicy Prokuratury podzieleni będą na następujące kategorie:

- I. a) Prokurator przy Sądzie Apelacyjnym,
- b) Zastępca Prokuratora przy Sądzie Apelacyjnym,
- c) Podprokurator przy Sądzie Apelacyjnym.
- II. a) Prokurator przy Sądzie Okręgowym,

- b) Podprokurator przy Sądzie Okręgowym,
 - e) Podprokurator pomocniczy przy Sądzie Okręgowym.
- III. a) Podprokurator przy Sądzie Powiatowym,
- b) Zastępca podprokuratora przy Sądzie Powiatowym.

Art. 9

Dotychczasowej nazwie niemieckiej „Gerichtsschreiberei” odpowiadać będzie polska: „Sekretariat Sądu”.

Art. 10

Urzednicy w Sekretariacie Sądu zatrudnieni, dzielą się na następujące stopnie:
Naczelný sekretarz sądowy (dotąd: Obersekretär),
Starszy sekretarz sądowy,
Sekretarz sądowy,
Podsekretarz sądowy (dotąd: Assistent),
Rejestrator sądowy,
Aspirant sądowy (dotąd: Justizanzwarter),
Kancelista.

Art. 11

Urzednicy skarbowości sądowej dzielą się na następujące stopnie:
Naczelnik Rachuby (dotąd: Rechnungsdirektor),
Główny skarbnik sądowy (dotąd: Justizhauptkassenrendant),
Skarbnik sądowy (dotąd: Gerichtskassenrendant),
Kontroler Kasy sądowej (dotąd: Gerichtskassenkontrolleur),
Rewizor Rachuby (dotąd: Rechnungsrevisor).

Art. 12

Urzednicy sądowi, zwani dotychczas egzekutorami (Gerichtsvollzieher, Hilfsgerichtsvollzieher) będą zwani:
Komornik sądowy,
Pomocnik komornika sądowego.

Art. 13

Woźni sądowi dzielą się na następujące kategorie:
Naczelný woźny (dotąd: Botenmeister),
Starszy woźny,
Woźny (dotąd: Gerichtsdienner),
Pomocnik woźnego (dotąd: Hilfsgerichtsdienner).

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

36. Rozporządzenie
o organizacji sądów w byłej dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 410)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji Zarządzeń b. dziel. prusk. z dnia 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Części obwodów sądów powiatowych, które na mocy traktatu pokojowego z dnia 28 czerwca 1919 r. przypadły Polsce i to:

- a) część obwodu sądu powiatowego we Wschowie,
- b) część obwodu sądu powiatowego w Kargowie,
- c) część obwodu sądu powiatowego w Pile

przyłącza się

- ad a) do obwodu sądu powiatowego w Lesznie,
- ad b) do obwodu sądu powiatowego w Wolsztynie,
- ad c) do obwodu sądu powiatowego w Chodzieży.

Część powiatu sycowskiego, przypadłą Polsce, przyłącza się do obwodu sądu powiatowego w Odolanowie, część powiatu namysłowskiego do obwodu sądu powiatowego w Kępnie.

Art. 2

Sąd powiatowy w Trzcielu znosi się, obwód zaś tego sądu, o ile przypadł Polsce, przyłącza się do obwodu sądu powiatowego w Zbąszyniu.

Art. 3

Sądy powiatowe w Międzychodzie, Zbąszyniu, Nowym Tomysłu, Grodzisku, Wieleniu, Czarnkowie i Chodzieży dołącza się do obwodu sądu okręgowego w Poznaniu.

Sąd powiatowy w Wolsztynie dołącza się do obwodu sądu okręgowego w Lesznie.

Sądy powiatowe w Łobżenicy, Margoninie, Wyrzysku i Nakle dołącza się do obwodu Sądu okręgowego w Bydgoszczy.

Art. 4

Dla części obwodów sądów apelacyjnych w Kwidzynie i w Królewcu, przyznanych przez traktat pokojowy Polsce, tworzy się sąd apelacyjny z tymczasową siedzibą w Toruniu.

Art. 5

Tworzy się nowy sąd okręgowy z tymczasową siedzibą w Starogardzie.

Art. 6

Do obwodu sądu okręgowego w Toruniu dołącza się sąd powiatowy w Działdowie.

Art. 7

Do obwodu sądu okręgowego w Chojnicach dołącza się sąd powiatowy w Kościerzynie.

Art. 8

Do sądu okręgowego w Starogardzie należą następujące sądy powiatowe: w Starogardzie, w Skarszewach, w Tczewie, w Kartuzach, w Wejherowie, w Pucku.

Art. 9

1. Część obwodu sądu powiatowego w Złotowie, przypadłą Polsce, przyłącza się do obwodu sądu powiatowego w Sępólnie.

2. Część powiatu człuchowskiego, przypadłą Polsce, przyłącza się bez względu na to, do których sądów miejscowości dotychczas należały, do obwodu sądu powiatowego w Chojnicach.

3. Część obwodu sądu powiatowego w Sopotach, przypadłą Polsce, przyłącza się do obwodu sądu powiatowego w Wejherowie.

4. Następujące dotychczas do sądu powiatowego w Gdańsku należące miejscowości i to:

- a) Kluckau, Ramkau, Viereck, Gross i Klein Leesen, Ellernitz, Bussa, Czapelń, przyłącza się do obwodu sądu powiatowego w Kartuzach.
- b) Gadkau, Mühlbanz, Malin, Rembelcz do obwodu sądu powiatowego w Tczewie.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

WYKAZ SĄDÓW:

I. Sąd Apelacyjny w Poznaniu

A. Do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu należą następujące sądy okręgowe:

1. Poznań, 2. Bydgoszcz, 3. Gniezno, 4. Leszno, 5. Ostrów.

B. Do Sądu Okręgowego w Poznaniu należą następujące sądy powiatowe:

1. Poznań, 2. Chodzież, 3. Czarnków, 4. Grodzisk, 5. Międzychód, 6. Nowy Tomyśl, 7. Oborniki, 8. Pniewy, 9. Pobiedziska, 10. Rogoźno, 11. Śrem, 12. Środa, 13. Szamotuły, 11. Wieleń, 15. Wronki, 16. Zbąszyń.

C. Do Sądu Okręgowego w Lesznie należą następujące sądy powiatowe:

1. Leszno, 2. Bojanowo, 3. Gostyń, 4. Jutrosin, 5. Kościan, 6. Rawicz, 7. Śmigiel, 8. Wolsztyn.

D. Do Sądu Okręgowego w Ostrowie należą następujące sądy powiatowe:

1. Ostrów, 2. Jarocin, 3. Kępno, 4. Koźmin, 5. Krotoszyn, 6. Odolanów, 7. Ostrzeszów, 8. Pleszew.

E. Do Sądu Okręgowego w Gnieźnie należą następujące sądy powiatowe:

1. Gniezno, 2. Mogilno, 3. Trzemeszno, 4. Wągrowiec, 5. Witkowo, 6. Września.

F. Do Sądu Okręgowego w Bydgoszczy należą następujące sądy powiatowe:

1. Bydgoszcz, 2. Inowrocław, 3. Kcynia, 4. Koronowo, 5. Łabiszyn, 6. Łobżenica, 7. Margonin, 8. Nakło, 9. Strzelno, 10. Szubin, 11. Wyrzysk, 12. Żnin.

II. Sąd Apelacyjny w Toruniu

A. Do Sądu Apelacyjnego w Toruniu należą następujące sądy okręgowe:

1. Toruń, 2. Chojnice, 3. Grudziądz, 4. Starogard.

B. Do Sądu Okręgowego w Toruniu należą następujące sądy powiatowe:

1. Toruń, 2. Brodnica, 3. Chełmno, 4. Chełmża, 5. Działdowo, 6. Golub, 7. Lidzbark, 8. Lubawa, 9. Nowe Miasto, 10. Wąbrzeźno.

C. Do Sądu Okręgowego w Grudziądzu należą następujące sądy powiatowe:

1. Grudziądz, 2. Gniew, 3. Nowe, 4. Świecie.

D. Do Sądu Okręgowego w Chojnicach należą następujące sądy powiatowe:

1. Chojnice, 2. Czersk, 3. Kościerzyna, 4. Sępólno, 5. Tuchola, 6. Więcbork.

E. Do Sądu Okręgowego w Starogardzie należą następujące sądy powiatowe:

1. Starogard, 2. Kartuzy, 3. Puck, 4. Skarszewy, 5. Tczew, 6. Wejherowo.

37. Rozporządzenie

**o języku urzędowym w sądownictwie i notariacie w b. dzielnicy pruskiej
z dnia 15 grudnia 1919 r.**

(Tygodnik Urzędowy nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 412)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw, s. 675 i nast.), stanowiąc w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Językiem urzędowym w sądownictwie i notariacie jest język polski.

Obowiązujące dotychczas w b. dzielnicy pruskiej przepisy o języku urzędowym w dziedzinie sądownictwa i notariatu zachowują moc nadal, z tą zmianą, że na miejsce języka niemieckiego wchodzi język polski.

Art. 2

O ile urzędnik lub notariusz nie jest zdolny do spełnienia czynności w języku urzędowym, może się posługiwać językiem niemieckim.

Jeśli urzędnik lub notariusz, wymieniony w ust. 1, zwraca się w swoich czynnościach do innych dzielnic Polski poza b. dzielnicą pruską, należy dane pismo wystosować wyłącznie w języku polskim.

Departament Sprawiedliwości wyda przepisy zarządzające, w miarę jak to będzie możliwe, zastosowywane przez wspomnianych urzędników i notariuszów języka polskiego w pismach, wysyłanych także w obrębie byłej dzielnicy pruskiej.

Art. 3

Każdemu, którego językiem ojczystym jest język niemiecki, wolno będzie zwracać się w tym języku do sądu i urzędników sądowych tak ustnie, jak i na piśmie.

Oświadczenie się za językiem niemieckim jako ojczystym w myśl ust. 1 jest dla sądu i urzędników sądowych obowiązujące.

Jednakże do wszystkich skreślonych po niemiecku podań o wpisy, tudzież do zezwoleń na wpisy do ksiąg gruntowych lub do rejestrów, przy sądach otrzymywanych, winien być dołączony sporządzony przez tłumacza zaprzysiężonego przekład polski.

Art. 4.

Posługiwanie się językiem niemieckim wbrew powyższym przepisom nie pociąga za sobą ujemnych skutków prawnych, wyjąwszy w wypadkach, przewidzianych w art. 3 ust. 3.

Art. 5.

Co do rozpraw obowiązują powyższe postanowienia o ile z następujących przepisów nie wynika coś odmiennego:

1. W razie rozprawy w języku polskim z udziałem osób nie rozumiejących języka polskiego, tłumaczy przewodniczący treść rozpraw. Sąd może przywołać tłumacza.

a) W sprawach cywilnych, w których rozprawa toczy się w języku polskim, wolno adwokatom, nie władającym językiem polskim, przemawiać w języku niemieckim; treści przemówienia nie tłumaczy się, o ile wszyscy sędziowie władają językiem niemieckim.

O ile adwokatowi, nie rozumiejącemu języka polskiego, należy przetłumaczyć na język niemiecki istotną treść rozprawy, zależy od uznania sądu.

b) W sprawach karnych, w których rozprawa toczy się w języku polskim, wolno adwokatom, nie władającym językiem polskim, bronić w języku niemieckim. Przewodniczący tłumaczy istotną treść rozprawy, o ile obrońca, nie rozumiejący języka polskiego, o to wniesie. Sąd może w każdej chwili przywołać tłumacza.

2. Jeżeli przewodniczący nie włada językiem polskim, lub jeżeli w gronie sędziowskim zasiada sędzia, nie rozumiejący języka polskiego, toczy się rozprawa w języku niemieckim, o ile wszyscy sędziowie i przedstawiciel prokuratury tym językiem władają.

O ile stawający posługują się językiem polskim, tłumaczy na język niemiecki członek sądu, rozumiejący język polski. Sąd może przywołać tłumacza.

3. Protokół spisuje się w tym języku, w jakim odbywa się rozprawa.

4. Sentencje wyroków ogłasza się wszem wobec w języku polskim w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej i to przez członka sądu, władającego językiem polskim, o ile zaś w gronie sądzącym taki sędzia nie zasiada, to przez tłumacza.

Wyroki pisze się w języku polskimi; o ile członek sądu, mający pisać wyrok, nie włada dostatecznie językiem polskim, pisze go po niemiecku. Wyrok podpisują ci sędziowie, którzy językiem, którym wyrok jest napisany, władają.

Jeśli członek sądu, mający pisać wyrok, nie włada dostatecznie językiem polskim i skutkiem tego pisze go po niemiecku, tłumaczy się wyrok z wyjątkiem opisu rzeczostanu i motywów na język polski i to tłumaczenie tworzy część składową wyroku, stojącą przy wypisach na jego czele. Tekst polski wyroku jest co do wykonalności i prawomocności miarodajnym. W razie różnicy między tekstem polskim a niemieckim następuje sprostowanie tekstu polskiego w drodze uchwały, wydanej przez jednego ze sędziów prawników w tym celu przez prezesa właściwego sądu okręgowego, a przy wyrokach sądów apelacyjnych, przez prezesa właściwego sądu apelacyjnego corocznie wydelegowanych.

5. Wobec przepisów art. 5. licz. 4 nie znajduje art. 4 zastosowania.

Art. 6

Departament Sprawiedliwości wyda rozporządzenia co do odpowiedniego zastosowania przepisów art. 5 licz. 4 i 5 do innych rozstrzygnięć sądowych, mogących być wykonalnymi.

Art. 7

W przedmiocie dokumentów dobrej woli, sądowych i notarialnych, obowiązują następujące przepisy szczególne:

§ 1. Względem sędziów i notariuszów, władających językiem polskim, stosować się będzie § 175 ustawy niemieckiej o czynnościach dobrej woli z tą zmianą, że na miejsce języka niemieckiego wchodzi język polski.

Do odpowiedniego zastosowania § 179 pomienionej ustawy w duchu poprzedniego ustępu wystarczy oświadczenie interesanta, że jego ojczystym językiem jest język niemiecki, i że pragnie w tym języku akt zeznać.

§ 2. Względem sędziów i notariuszów, nie władających językiem polskim, stosować się będzie § 175 tejże ustawy w dotychczasowym brzmieniu, skoro interesant oświadcza, że jego językiem ojczystym jest język niemiecki, i że pragnie w tym języku akt zeznać lub też oświadczy, że włada językiem niemieckim i pragnie w tym języku akt zeznać. W protokóle musi być wówczas zaznaczone, że stawający oświadczenie takie złożył.

O ile interesant oświadczeń powyższych nie złożył, stosowany będzie § 179 tejże ustawy w dotychczasowym brzmieniu, wyjąwszy zdanie 2 w 1. ustępie oraz część zdania w 2. ustępie, rozpoczynająca się od słowa „lub”, a kończąca się na słowie „notariusz”.

W razie spełnienia czynności przez notariusza w sposób wzmiankowany w § 2 ust. 1 i 2, winien być sporządzony przez tłumacza zaprzysiężonego przekład pol-

ski; tłumacz winien przekład podpisać, a notariusz stwierdzić, że tłumacz przekład sporządził. Przekład polski należy doręczyć równocześnie z dokumentem niemieckim, a najpóźniej 14 dni od daty doręczenia protokołu niemieckiego.

W razie niezachowania terminu powyższego wobec sądu, winien prezes sądu okręgowego, w którego okręgu akt został wręczony, zniechęcić notariusza sporządzającego protokół, karami porządkowymi do doręczenia przekładu.

Poszczególne kary nie mogą przekraczać 1 000 mk. Notariusz może wnieść w przeciągu tygodnia od daty doręczenia postanowienia o karze porządkowej zażalenie w drodze nadzoru służbowego.

Art. 8

Art. 7 stosować się będzie w odpowiedni sposób do czynności, wymienionych w §§ 53 i 84 pruskiej ustawy o czynnościach dobrej woli.

Art. 9

Notariuszowi wolno sporządzić projekt dokumentów w języku niemieckim celem uwierzytelnienia podpisu lub znaku odręcznego tylko przy istnieniu warunków, przewidzianych w art. 7 § 2 niniejszego rozporządzenia.

Notariusz winien na poświadczonym przez siebie odpisie projektu czynności, który w myśl art. 60 pruskiej ustawy o czynnościach dobrej woli w swych aktach zachowuje, oraz w projekcie samym, o warunkach przytoczonych w ust. 1, nadmienić.

Uwierzytelniony projekt dokumentu wręcza notariusz interesantowi tylko z dołączonym doń, a przez zaprzysiężonego tłumacza sporządzonym przekładem.

Art. 10

Czynności, wymienione w § 183 ust. niem. o czynnościach dobrej woli i art. 56–59 takiejże pruskiej ustawy, mają być odtąd dokonywane w języku polskim także przez osoby, nie posiadające w ogóle znajomości tego języka. Osoby te winny czynności tych zaniechać do czasu, póki potrzebnej w tym celu znajomości języka nie nabędą. Na dowód znajomości dostatecznej starczy urzędowe piśmienne zapewnienie wobec prezesa sądu okręgowego.

Art. 11

§ 1. Względem sędziów i notariuszów, władających językiem polskim, stosować się będzie § 2240 kodeksu cywilnego z tą zmianą, że na miejsce języka niemieckiego wchodzi język polski.

§ 2240 kodeksu cywilnego stosować się będzie w odpowiedni sposób już wówczas, gdy spadkodawca oświadczy, że jego językiem ojczystym jest język niemiecki, i że pragnie w tym języku akt zeznać. O ile wszyscy uczestnicy zaręczają, że znają język niemiecki, stosować się będzie w odpowiedni sposób § 2245 tegoż kodeksu.

§ 2. Względem sędziów i notariuszów, nie władających językiem polskim, stosować się będzie § 2240 kodeksu cywilnego w dotychczasowym brzmieniu, gdy spadkodawca oświadczy, że jego językiem ojczystym jest język niemiecki, i że pragnie w tym języku akt zeznać, lub też oświadczy, że włada językiem niemieckim, i że pragnie w tym języku akt zeznać. Protokół winien wówczas zawierać wzmiankę, że stawający oświadczenie takie złożył.

W powyższych wypadkach winien być, o ile chodzi o akty notarialne, sporządzony przez tłumacza zaprzysiężonego przekład polski i do protokołu, jako załącznik, dołączony. Tłumacz winien przekład podpisać, a notariusz stwierdzić, że tłumacz przekład sporządził.

Gdy interesant oświadczeń powyższych nie złoży, stosować się będzie § 2244 kodeksu cywilnego w dotychczasowym brzmieniu.

O ile grozi niebezpieczeństwo, że spadkodawca przed przywołaniem zaprzysiężonego tłumacza umrze, wystarczy odbycie czynności wraz ze spisaniem protokołu w języku niemieckim, jeżeli spadkodawca oświadczy, że włada językiem niemieckim, i że chce w tym języku akt zeznać. Obie te okoliczności winny być stwierdzone w protokóle.

Art. 12

Art. 11 stosować się będzie w odpowiedni sposób do kontraktów spadkowych.

Art. 13

Sędzia lub notariusz, który na mocy art. 7 spisał akt tylko w języku polskim, ma prawo protokół z czynności swej w całości lub w wyciągu tłumaczyć na język niemiecki, albo tłumaczenie takie poświadczyć z tym samym skutkiem prawnym, co tłumacz zaprzysiężony.

Art. 14

W wypadkach, gdy przy czynnościach notarialnych według powyższych przepisów tłumaczenie jest przepisane, należy powoływać tłumacza, który w tym charakterze złożył z góry przysięgę.

Wolno przybierać jako tłumacza i osobę, do powyższej kategorii nie należącą; w takim razie winna ona złożyć przysięgę do rąk notariusza na to: „że będzie wiernie i sumiennie tłumaczyła akty, przez notariusza NN do tłumaczenia powierzone”.

Powoływanie się na złożenie powyższej przysięgi jest tylko dozwolone przy tłumaczeniach, sporządzanych dla notariusza, do którego rąk przysięgę złożono.

Przysięga do rąk notariusza może być złożona w języku niemieckim.

Tłumaczowi należy się wynagrodzenie od notariusza; wysokość wynagrodzenia ustanawia notariusz.

Notariuszowi nie wolno żądać od interesanta zwrotu kosztów tłumaczenia.

Departamentowi Sprawiedliwości służy prawo nadzoru nad czynnościami tłumaczy obu pomienionych kategorii. Szef Departamentu Sprawiedliwości może osobie nieodpowiedniej zakazać wykonywania czynności tłumacza.

Art. 15

Wszelkie według dotychczasowych ustaw konieczne oznaczenia firmowe i inne, jak np. „Aktiengesellschaft”, „Kommanditgesellschaft auf Aktien”, „Gesellschaft mit bechränkter Haftung”, „eingetragene Genossenschaft mit unbeschränkter Haftpflicht, mit beschränkter Haftpflicht, mit unbeschränkter Nachschusspflicht” winny być zastąpione odpowiednimi nazwami polskimi, np. „Towarzystwo Akcyjne”, „Towarzystwo Akcyjno-Komandytowe”, „Towarzystwo z ograniczoną

poręką”, „Spółka zapisana z nieograniczoną odpowiedzialnością”, z ograniczoną odpowiedzialnością, z nieograniczonym obowiązkiem dopłaty”.

Prawni zastępcy firm i korporacji zobowiązani są z wnioskiem powyższej treści wystąpić do sądu w czasie aż do 1 lipca 1920 r., pod rygorem kar porządkowych z § 14 kodeksu handlowego i § 160 prawa spółkowego.

Wniosku tego nie uważa się za zmianę statutu.

Na przyszłość mogą firmy i korporacje być zapisane w rejestrach tylko ze zmienionymi stosownie do ust. 1 oznaczeniami.

Art. 16

Firmy handlowe mogą polszczyć nazwy nawet wówczas, jeśli je przejęły. Spolszczenie nazwy winno być podane do rejestru handlowego.

Art. 17

Rozporządzenie Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 22 maja 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 14, s. 59), dotyczące wprowadzenia języka polskiego do czynności notarialnych, uchyla się.

Art. 18

Rozporządzenie niniejsze traci moc obowiązującą z dniem 1 kwietnia 1923 r.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzynski

38. Rozporządzenie o kwalifikacjach sędziowskich i prokuratorskich w b. dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.

(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 414)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z dnia 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Prócz osób, które na mocy obowiązujących dotąd przepisów nabyły uzdolnienie do sprawowania urzędu sędziowskiego lub prokuratorskiego w b. dzielnicy pruskiej, w dzielnicy tej mianowani być mogą sędziami, prokuratorami lub podprokuratorami prawnicy, którzy wedle przepisów obowiązujących w byłym zaborze rosyjskim nabyli kwalifikacje na sędziego lub adwokata przysięgłego, albo którzy wedle przepisów austriackich lub bośniacko-hercegowińskich nabyli prawo nominacji na sędziego, adwokata lub notariusza.

Art. 2

Podprokuratorami pomocniczymi i sędziami śledczymi przy sądach okręgowych mianowani być mogą:

- a) aplikanci (referendariusze) sądowi z b. dzielnicy pruskiej,
- b) prawnicy z dyplomem ukończenia wydziału prawnego według przepisów, obowiązujących w byłym zaborze rosyjskim,
- c) aplikanci przy sądach w byłej dzielnicy austriackiej oraz prawnicy, którzy ukończyli uniwersytet austriacki i według przepisów, w Austrii obowiązujących, zdali co najmniej drugi egzamin państwowy.

Art. 3

W przedmiocie wykonywania zawodu adwokackiego w b. dzielnicy pruskiej obowiązują aż do wydania osobnego rozporządzenia dotychczasowe przepisy.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądyński

39. Rozporządzenie

o organizacji sądownictwa karnego w byłej dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.

(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 414.)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Wszędzie, gdzie w dotychczasowych przepisach zachodzą wyrazy „pruskie”, „niemieckie”, „państwo niemieckie” itd., należy je zastąpić wyrazami „polskie”, „Rzeczpospolita Polska” itd.

Art. 2

Aż do czasu wypracowania nowych zasad organizacji sądów przysięgłych działalność ich zostaje zawieszona.

Art. 3

Izby karne są właściwe:

- a) dla wszystkich zbrodni,

- b) dla wszystkich występków, nie należących do orzecznictwa sądów ławniczych (pokoju),
- c) dla odwołań przeciw wyrokom sądów ławniczych, sądów pokoju i sędziego powiatowego.

Art. 4

Izby karne rozstrzygają:

- a) na rozprawie głównej w gronie dwóch sędziów zawodowych i 3 sędziów niezawodowych,
- b) poza rozprawą główną w gronie dwóch sędziów zawodowych, w którym to gronie głos decydujący ma przewodniczący.

Art. 5

W sprawach o następujące zbrodnie rozstrzygają izby karne na rozprawie głównej w gronie dwóch sędziów zawodowych i 5 sędziów niezawodowych:

- a) morderstwo (§ 211 kodeksu karnego),
- b) zabójstwo (§§ 212–215 kodeksu karnego),
- c) rozmyślne podpalenie (§§ 306–308 kodeksu karnego).
- d) zgwałcenie, zhańbienie za pomocą gwałtu oraz na osobach umyślowo chorych, w stanie bezprzytomnym i wyłączającym wolną wolę (§§ 177, 176 licz. 1, 2; 178 kodeksu karnego),
- e) zdradę stanu, zdradę kraju (§§ 80–93 kodeksu karnego).

Art. 6

Sędziów niezawodowych mianuje prezes sądu okręgowego względnie delegat Ministerstwa przy sądzie okręgowym, po wysłuchaniu władz administracyjnych. Osoby wymienione w § 35 ustawy u ustroju sądownictwa mogą powołać ich na urząd sędziego niezawodowego nie przyjąć.

Przepis § 51 ustawy o ustroju sądownictwa stosuje się odpowiednio.

Przepisy § 55a niemieckiej ustawy o ustroju sądownictwa winny być zastosowane także wobec sędziów niezawodowych.

Upoważnia się Departament Sprawiedliwości do zmiany wysokości dnio-wego i wyjezdnego, przewidzianego w obwieszczeniu Rady Związkowej z dnia 2. 9. 1913 r. (Dziennik Praw Rzeszy Niemieckiej, 1913 r., s. 618)¹

Art. 7

Na sędziów niezawodowych, którzy bez należytego usprawiedliwienia nie przybyli w oznaczonym czasie na posiedzenie sądowe, albo którzy ze spełnieniem swych obowiązków w inny sposób się ociągają, może być nałożona w postępowaniu poza rozprawą główną kara porządkowa od 5-ciu do 5 000 mk, oraz mogą oni być skazani na poniesienie kosztów spowodowanych przez ich niestawiennictwo. Skazanie następuje po wysłuchaniu przedstawiciela prokuratury.

¹ W tym przedmiocie wydano rozporządzenie z dnia 26 lutego 1920 r. (Dziennik Urzędowy nr 11, s. 255).

Jeżeli następnie niestawiennictwo należycie usprawiedliwione zostanie, to może sąd karę porządkową jako też skazanie na poniesienie kosztów całkowicie lub częściowo uchylić.

Przeciwko powyższym uchwałom przysługuje skazanemu prawo zażalenia na podstawie przepisów niemieckiej ustawy postępowania karnego.

Art. 8

W razie potrzeby przysługuje przewodniczącemu prawo w miejsce nieprzybyłego sędziego niezawodowego na czas rozprawy zamianować sędzią inną odpowiednią osobę.

Art. 9

Ustawę o uproszczeniu wymiaru sprawiedliwości z dnia 21.10.1917 r. (Dziennik Praw Rzeszy Niemieckiej 1917, s. 1037) utrzymuje się w mocy z tym, że prokuraturze przysługuje prawo wystąpienia z wnioskiem o wydanie mandatu karnego:

a) przy sądach powiatowych (pokoju) do wysokości 2 000 marek względnie 3 miesięcy więzienia albo łącznie obu kar,

b) przy izbach karnych do wysokości 10 000 marek względnie 6 miesięcy więzienia albo łącznie obu kar, oraz w wypadkach ad a) i b) na konfiskatę.

Art. 10

Śledztwo sądowe w myśl przepisów §§ 176–195 niemieckiej ustawy postępowania karnego winno być przeprowadzone tylko w sprawach o zbrodnie wymienione w art. 5 niniejszego rozporządzenia, oraz w wypadkach przewidzianych w ust. 2 § 176 niemieckiej ustawy postępowania karnego.

Art. 11

Prokuratura ma prawo wnieść o przeprowadzenie poszczególnych sędziowskich czynności śledczych w myśl § 160 niemieckiej ustawy postępowania karnego także do sędziego śledczego przy sądzie okręgowym, w którego obwodzie czynność ma być wykonana.

Art. 12

Uchyła się przepis, dotyczący przedłużenia aresztu śledczego (§ 126 proc. kar.), bez naruszenia prawa zażalenia oraz wniosku o uchylenie nakazu aresztowania.

Art. 13

W sprawach mniej doniosłych, względnie mniej obszernych, można w akcie oskarżenia nawet w tych sprawach, które należą do orzecznictwa izb karnych, pominąć przedstawienie istotnych wyników dochodzeń.

Uchyła się przepisy o uchwale wszczynającej postępowanie główne, tak w sprawach przed izbą karną, jak i przed sądami ławniczymi (pokoju). W miejsce uchwały wszczynającej postępowanie główne należy oskarżonemu przy wezwaniu go na rozprawę główną podać przedmiot oskarżenia i listę świadków, o ile mu już przedtem nie doręczono aktu oskarżenia albo mandatu karnego.

Art. 14

Na skutek każdego wniesionego oskarżenia należy wyznaczyć termin do rozprawy głównej.

Przewodniczącemu przysługuje jednak prawo zwrócić akta prokuraturze celem przeprowadzenia potrzebnych jego zdaniem jeszcze dochodzeń.

Art. 15

Przepisy ust. 1 § 244 niemieckiej ustawy postępowania karnego zmienia się o tyle, że przy rozprawach o występki oraz o zbrodnie z §§ 243, 244, 261, 264 kodeksu karnego sąd orzeka, które dowody mają być badane, jeżeli świadków lub biegłych bezpośrednio zawezwano, lub jeżeli dostarczono na rozprawę inne środki dowodowe.

Art. 16

Uchyla się środek prawny dalszego zażalenia, jako też rewizję przeciw wyrokom izb karnych jako instancji odwoławczej.

Art. 17

Senat karny sądu apelacyjnego, jako instancja zażaleniowa i rewizyjna, orzeka w gronie trzech sędziów.

Art. 18

Paragraf 143 liczba 3 niemieckiej ustawy o ustroju sądownictwa znosi się.

Przy sądach powiatowych w siedzibach sądów okręgowych tworzy się „podprokuraturę przy sądzie powiatowym”, wspólną dla wszystkich sądów powiatowych, należących do obwodu danego sądu okręgowego.

Szefowi Departamentu Sprawiedliwości przysługuje prawo tworzenia w razie potrzeby także poza siedzibą sądu okręgowego „podprokuratury przy sądzie powiatowym” wspólnej dla kilku sądów powiatowych, należących do obwodu danego sądu okręgowego.

Podprokuratury przy sądach powiatowych mogą zastępstwo w rozprawach powierzyć osobom, w tym celu ustanowionym, którym inne funkcje podprokuratorские nie przysługują.

Art. 19

Artykuły 6, 7, 8 niniejszego rozporządzenia odnoszą się także do ławników przy sądach ławniczych.

Art. 20

Dekret Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 27 września 1919 r. o „Urzędzie walki z lichwą i spekulacją dla b. dzielnicy pruskiej” zmienia się o tyle, że urzędowi temu i jego ekspozyturom przysługuje prawo oskarżenia obwinionych przed izbami karnymi.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra:

dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

40. Rozporządzenie
o urządzeniu sądów pokoju w byłej dzielnicy pruskiej
z dnia 15 grudnia 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 416)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Departament Sprawiedliwości ustanowi w razie potrzeby na obwody sądów powiatowych sądy pokoju w miejsce lub obok sądów ławniczych, tudzież w miejsce lub obok sędziów powiatowych w zakresie ich orzecznictwa karnego.

Art. 2

Organizacja sądu pokoju odpowiada organizacji sądu ławniczego z taką tylko różnicą, że od przewodniczącego nie wymaga się kwalifikacji na urząd sędziowski, wymaganych w myśl przepisów rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej o kwalifikacjach sędziowskich i prokuratorskich z dnia 15 grudnia 1919 r.

Art. 3

Artykuły 6, 7 i 8 rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r. o organizacji sądownictwa karnego w b. dzielnicy pruskiej, odnoszą się także do ławników przy sądach pokoju.

Art. 4

Prawo wydawania mandatów karnych przysługuje sądowi pokoju w pełnym składzie.

Art. 5

Sędziowie pokoju mają obowiązek przygotować rozprawę główną.

Art. 6

W razie nieobecności sędziego pokoju, załatwia pilne sprawy poza rozprawą główną naczelnik sądu powiatowego.

Ten ostatni ma także obowiązek wykonania wyroku w sprawach podlegających sądowi pokoju.

Art. 7

Każdy sędzia, urzędujący przy sądzie, przy którym ustanowiony jest sąd pokoju, ma obowiązek udzielania sędziemu pokoju wyjaśnień w materiach prawnych, wchodzących w zakres właściwości sądów pokoju.

Art. 8

Sędzia pokoju mianowany zostaje na okres trzyletni. Dla ważnych powodów może nastąpić wcześniejsze odwołanie.

Art. 9

W sądach powiatowych o jednym lub dwóch sędziach mianuje się w zasadzie jednego sędziego pokoju i jednego zastępcę. W sądach powiatowych o trzech lub większej liczbie sędziów mianuje się dwóch lub w razie potrzeby więcej sędziów pokoju oraz potrzebną liczbę zastępców.

Art. 10

Sędziowie pokoju składają przysięgę sędziowską. Pod względem służbowym oraz dyscyplinarnym zrównani są z sędziami powiatowymi.

Art. 11

Sędziowie pokoju pełnią swój obowiązek honorowo, otrzymują jedynie zwrot kosztów w wysokości 2 000 do 4 000 marek rocznie, a to zależnie od zakresu ich działalności. Zastępcy, zamieszkali w siedzibie sądu pokoju, otrzymują za każde posiedzenie sądowe 40 mk, zastępcy, zamieszkali poza siedzibą sądu pokoju – 60 mk.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński.

41. Rozporządzenie

**o dalszym urzędowaniu dotychczasowych notariuszów pruskich
i adwokatów w b. dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.**
(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 416.)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Dotychczasowi notariusze w b. dzielnicy pruskiej, mianowani przez rząd pruski, mogą na przeciąg sześciu miesięcy po upływie ostatniego dnia tego miesiąca, w którym wstąpi w życie traktat pokojowy z dnia 28 czerwca 1919 r., nadal sprawować swój urząd, z tym zastrzeżeniem, że nie wolno im używać w tytule wyrazu „pruski” i że również z pieczęci notarialnych tenże wyraz usunąć.

Wyjątek stanowią ci notariusze, którzy mianowani zostali przez rząd pruski bez zezwolenia rządu polskiego:

a) po 1 stycznia 1919 r. na terytorium b. dzielnicy pruskiej, zajętem w obrębie linii demarkacyjnej przez wojska polskie,

b) po 1 października 1919 r. na terytorium b. dzielnicy pruskiej, przyznany traktatem pokojowym Rzeczypospolitej Polskiej a położonym poza linią demarkacyjną.

Notariusze ci mogą urząd swój sprawować tylko jeszcze na przeciąg jednego miesiąca po upływie ostatniego dnia tego miesiąca, w którym wejdzie w życie traktat pokojowy.

Prawo wykonywania notariatu kończy się jednakże u wszystkich notariuszów, wymienionych w ust. 1 i 2, z chwilą wykonania prawa opcji na rzecz Niemiec.

Art. 2

Wszyscy adwokaci w b. dzielnicy pruskiej mogą nadal wykonywać czynności adwokackie, winni atoli za wyjątkiem osób w ust. 2 i 3 niniejszego artykułu wymienionych po wydaniu odnośnego rozporządzenia złożyć przysięgę jako polscy adwokaci.

Ci z nich, którzy z wejściem w życie traktatu pokojowego w stosunku do państwa polskiego stają się obcokrajowcami, tracą prawo wykonywania czynności adwokackich w sześć miesięcy po wejściu w życie powyższego traktatu.

Adwokatom, którzy skorzystają z przysługującego im w myśl traktatu pokojowego prawa opcji na rzecz Niemiec, przysługuje prawo wykonywania czynności adwokackich na przeciąg jednego roku po wykonaniu prawa opcji.

W okresach wymienionych w ust. 2 i 3 winna się czynność adwokatów ograniczyć do zlikwidowania praktyki.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

42. Rozporządzenie

o zmianie przepisów dotyczących działalności prezydiów Sądów Okręgowych i Apelacyjnych w b. dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 417)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (*Dziennik Praw*, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Czynności prezydiów sądów okręgowych i apelacyjnych przechodzą na prezesów tychże sądów.

Art. 2

Dotychczasowe zarządzenia prezydium może prezes sądu uchylić; plan podziału pracy na rok 1920 winni prezesi sądów bezzwłocznie ustanowić.

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądzyński

43. Rozporządzenie o zniesieniu sądów doraźnych w b. dzielnicy pruskiej z dnia 15 grudnia 1919 r.

(Tygodnik Urzędowy nr 70 z dnia 24 grudnia 1919 r., s. 417)

Na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw, s. 675 i nast.), stanowią w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, co następuje:

Art. 1

Znosi się sądy doraźne.

Art. 2

Następujące rozporządzenia Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej:

- a) z dnia 13 I 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 2, s. 7¹)
- b) z dnia 4 II 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 5, s. 22²)
- c) z dnia 15 V 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 12, s. 47³)
- d) z dnia 12 VI 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 22, s. 105⁴)
- e) z dnia 19 VII 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 30, s. 159⁵)

- znosi się za wyjątkiem przepisów dotyczących prawa materialnego.

Przepisy prawa materialnego, zawarte w rozporządzeniach wymienionych w ust. 1, są miarodajne dla zwykłych sądów, w szczególności także przepis art. 17 część 4 rozporządzenia z dnia 13 stycznia 1919 r. o wykonaniu wyroków śmierci przez rozstrzelanie.

Art. 3

Sprawy karne, toczące się w sądach doraźnych, wyrokiem dotychczas nie rozstrzygnięte, przechodzą pod kompetencję izb karnych, a to nawet w tym wy-

¹ Patrz rozporządzenie nr 1 tego zbioru.

² Patrz rozporządzenie nr 2 tego zbioru.

³ Patrz rozporządzenie nr 10 tego zbioru.

⁴ Patrz rozporządzenie nr 16 tego zbioru.

⁵ Patrz rozporządzenie nr 19 tego zbioru.

padku, jeżeliby same przez się należały do orzecznictwa sądów ławniczych (pokoju).

Poznań, dnia 15 grudnia 1919 r.

Za Ministra: dr Zygmunt Seyda, Podsekretarz Stanu
Szef Departamentu Sprawiedliwości: dr Prądyński

44. Rozporządzenie
o ustanowieniu sądów pokoju w byłej dzielnicy pruskiej
z dnia 23 grudnia 1919 r.
(*Tygodnik Urzędowy* nr 71 z dnia 30 grudnia 1919 r., s. 432)

Na podstawie art. 1 rozporządzenia z dnia 15 grudnia 1919 r., nr 186 „Tygodnika Urzędowego”¹ zarządzam, co następuje:

Art. 1

W miejsce dotychczasowych sądów ławniczych ustanawia się na obwody sądów powiatowych w Czarnkowie, Gnieźnie, Grodzisku, Inowrocławiu, Jarocinie, Jutrosinie, Kcyni, Kościanie, Koźminie, Krotoszynie, Łabiszynie, Mogilnie, Nowym Tomyślu, Obornikach, Odolanowie, Ostrowie, Ostrzeszowie, Pleśzowie, Pniewach, Pobiedziskach, Poznaniu, Rogoźnie, Śmiglu, Śremie, Środzie, Strzelnie, Szamotułach, Szubinie, Trzemesznie, Wągrowcu, Witkowie, Wolsztynie, Wronkach, Wrześni i Żninie, sądy pokoju².

Art. 2

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 10 stycznia 1920 r.

Poznań, dnia 23 grudnia 1919 r.

Szef Departamentu Sprawiedliwości, dr Prądyński
Naczelnik Wydziału Administracyjnego, Zalewski

¹ Patrz rozporządzenie nr 40 tego zbioru.

² Dalsze sądy pokoju ustanowiono rozporządzeniem z dnia 12 lutego 1920 (*Dziennik Urzędowy* nr 9, s. 178).

DODATEK

I. Ustawa sejmowa
z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy
pruskiej, ogłoszona w Dzienniku Praw Państwa Polskiego
nr 64 z dnia 12 sierpnia 1919 r., s. 675
(*Tygodnik Urzędowy* nr 61 z dnia 18 listopada 1919 r., s. 319)

Art. 1

Ziemie b. dzielnicy pruskiej, które z mocy postanowienia traktatu wersalskiego z dnia 28 czerwca 1919 r. stały się nierozzerwalną częścią składową Rzeczypospolitej Polskiej, podlegają całkowicie władzy organów centralnych Rzeczypospolitej Polskiej, tj. Sejmu, Naczelnika Państwa i Ministrów.

Art. 2

Dotychczasowe ustawy i rozporządzenia obowiązujące na tych ziemiach w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, pozostają nadal w mocy, o ile nie ulegną zmianie na podstawie niniejszej lub późniejszych ustaw sejmowych.

Art. 3

Znosi się wszelkie ustawy i rozporządzenia wyjątkowe, wydane na niekorzyść jakiegokolwiek narodowości.

Art. 4

Zostaje utworzone Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej z siedzibą w Warszawie.

Art. 5

Minister b. dzielnicy pruskiej jest członkiem Rady Ministrów i posiada stanowisko służbowe, oraz wszelkie prawa Ministrom Rzeczypospolitej służące.

Art. 6

Minister byłej dzielnicy pruskiej ma następujące zadania:

- a) przyjęcie wszystkich władz i urzędów od Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej i od organów Państwowych niemieckich i pruskich,
- b) sprawowanie administracji b. dzielnicy pruskiej według postanowień niniejszej ustawy, do czasu oddania wszystkich działów tej administracji pod bezpośrednie kierownictwo właściwych Ministrów,
- c) przygotowanie przejścia wszystkich władz i urzędów b. dzielnicy pruskiej pod bezpośrednie kierownictwo właściwych ministrów oraz przeprowadzenie reorganizacji tych władz stosownie do zasad dla całego Państwa przyjętych,
- d) wydawanie w porozumieniu z właściwymi Ministrami przepisów wykonawczych dla wprowadzenia polskich ustaw oraz wydawanie rozporządzeń, zaprowadzających zmiany niemieckich i pruskich ustaw i rozporządzeń, potrzebne celem zupełnego odłączenia władz i urzędów od Niemiec i przystosowanie ich ustroju i procedury do nowych warunków politycznych, wpływających z przyłączenia Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 7

Minister b. dzielnicy pruskiej jest zwierzchnikiem służbowym władz i urzędów tej dzielnicy z wyjątkiem tych, które uchwałami Rady Ministrów przekazywane będą właściwym Ministrom.

Art. 8

Znosi się stanowisko naczelnego prezesa prowincji oraz regencji obwodowej. W to miejsce tworzy się urzędy wojewódzkie z wojewodami na czele.

Wojewodom służą atrybucje Naczelnych Prezesów i Prezesów regencji a urzędom wojewódzkim atrybucje regencji obwodowej.

Art. 9

Zostają utworzone dwa województwa: jedno Poznańskie dla obszaru Wielkiego Księstwa Poznańskiego i części powiatów namysłowskiego i sycowskiego, przyznanych Polsce, drugie Pomorskie dla pozostałych części b. dzielnicy pruskiej, obecnie już do Państwa Polskiego przyłączonych.

Siedziby władzy wojewódzkiej oznaczy Rada Ministrów na wniosek Ministra b. dzielnicy pruskiej.

Art. 10

Wojewodowie mianowani będą przez Naczelnika Państwa na wniosek Ministra b. dzielnicy pruskiej, uchwalony w Radzie Ministrów.

Art. 11

Wyższych urzędników, podległych wojewodom, mianuje Minister b. dzielnicy pruskiej, średnich i niższych mianują wojewodowie lub inne organy stosownie do przepisów obowiązujących.

Art. 12

Główni kierownicy poszczególnych działów administracji w Ministerstwie b. dzielnicy pruskiej mianowani będą przez Naczelnika Państwa na wniosek Ministra b. dzielnicy pruskiej, powzięty w porozumieniu z właściwym Ministrem za zgodą Rady Ministrów. Inni urzędnicy tegoż Ministerstwa mianowani będą w sposób przepisany dla wszystkich Ministerstw.

Art. 13

Prezesi i członkowie sądów nadziemiańskich, prezesi i dyrektorowie sądów ziemiańskich, nadprokuratorowie przy sądach nadziemiańskich oraz pierwsi prokuratorowie przy sądach nadziemiańskich i ziemiańskich mianowani będą przez Naczelnika Państwa na wniosek Ministra b. dzielnicy pruskiej, powzięty w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości. Sędziów i prokuratorów niższych stopni mianuje Minister b. dzielnicy pruskiej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 14

Ministrowi b. dzielnicy pruskiej służy prawo zwalniania i przenoszenia urzędników (czynnych w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy), nie wyłączając tych, którzy z mocy obowiązujących ustaw korzystają z prawa nieusuwalności.

Art. 15

Urzednicy mianowani na stale winni złożyć przysięgę państwową według roty i w sposób dla urzędników w Rzeczypospolitej Polskiej przepisany.

Art. 16

Sądy i urzędy wydają wyroki i orzeczenia swoje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 17

Atrybucje Sądu Rzeszy Niemieckiej w Lipsku, jako instancji kasacyjnej, rewizyjnej i zażaleniowej przechodzą na Sąd Najwyższy w Warszawie.

Atrybucje Najwyższego Sądu Administracyjnego w Berlinie przechodzą aż do czasu utworzenia Trybunału Administracyjnego na Sąd Nadziemiański.

Art. 18

Kompetencje pruskiej Rady Ministrów oraz niemieckiej Rady Związkowej, za wyjątkiem jej kompetencji ustawodawczej przechodzą w zakresie terytorium objętego przez Państwo Polskie na Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej.

Również służy Radzie Ministrów prawo zatwierdzenia rozporządzeń i zarządzeń wojewody w tych wszystkich wypadkach, w których podług dotychczasowych ustaw rozporządzenia i zarządzenia Naczelnego Prezesa lub Prezesa Regencji wymagały zatwierdzenia królewskiego względnie ministerialnego.

Art. 19

O ile w następstwie odbyć się mających plebiscytów jeszcze w czasie działania niniejszej ustawy, zwrócone zostaną Państwu Polskiemu, stosownie do traktatu pokojowego, dalsze terytoria b. monarchii pruskiej, to moc ustawy niniejszej na te terytoria rozciągać się będzie.

Uchwała Rady Ministrów, powzięta na wniosek Ministra b. dzielnicy pruskiej, określi podział tych terytoriów na nowe województwa względnie ich przyłączenie do województw istniejących z zastrzeżeniem późniejszego zatwierdzenia przez Sejm.

Art. 20

Komisariat Naczelnego Rady Ludowej jako organ władzy ulega likwidacji, sposób której określi Minister b. dzielnicy pruskiej w porozumieniu z Komisariatem, a sam ją przeprowadzi.

Art. 21

Wykonanie ustawy niniejszej należy do Prezydenta Ministrów i właściwych ministrów.

Art. 22

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Marszałek Sejmu, [Stefan Wojciech] Trąpczyński¹
Prezydent Ministrów: [Ignacy Jan] Paderewski²

2. Ustawa sejmowa
z dnia 20 listopada 1919 roku
o walucie w obrębie byłej dzielnicy pruskiej (ogłoszona w Dzienniku Praw
nr 41 z dnia 29 grudnia 1919 r., s. 917³
(*Tygodnik Urzędowy* nr 67 z dnia 15 grudnia 1919 r., s. 379)

Art. 1

Jedynym prawnym środkiem płatniczym na terytorium byłej dzielnicy pruskiej jest marka polska. Marka niemiecka przestaje być prawnym środkiem płatniczym.

¹ Stefan Wojciech Trąpczyński (8.02.1860 – 2.03.1953). Prawnik (adwokat i notariusz), związany z ruchem narodowo-demokratycznym, wybitny parlamentarzysta. Członek Tajnego Międzypartyjnego Komitetu Obywatelskiego. W czasie powstania wielkopolskiego był naczelnym prezesem promocji i rejencji poznańskiej. 14.02.1919 został marszałkiem Sejmu Ustawodawczego, w 1920 członkiem Rady Obrony Państwa, przewodniczącym Centralnego Komitetu Plebiscytowego Komitetu Pomocy Repatriantom. W l. 1922-1928 pełnił urząd marszałka senatu. W l. 1928-1935 był posłem z ramienia Związku Ludowo-Narodowego, potem SN. Zasłynął jako krytyk polityki sanacyjnej, m.in. interpelacją w sprawie generała Zagórskiego i odważnymi zeznaniami w procesie brzeskim. Po 1935 wycofał się z życia politycznego. Okupację niemiecką przeżył w Warszawie, dokąd został wysiedlony w 1939. Pozostawał w kontaktach z delegatem rządu C. Ratajskim i innymi osobistościami. Po powstaniu warszawskim osiadł w Milanówku, a wiosną 1945 wrócił do Poznania, gdzie zmarł. Zob. WSB (J. Pietrzak), s. 770–771.

² Ignacy Jan Paderewski (6.11.1860 – 29.06.1941). Urodził się w Kurzyłówce na Podolu w rodzinie administratora majątków ziemskich. Studiował muzykę w Warszawie, Berlinie i Wiedniu. Koncertował od 1887 r. Po wybuchu wojny światowej włączył się do prac Centralnego Komitetu Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce. Od 28.08.1917 r. wchodził w skład Komitetu Narodowego w Paryżu i był jego przedstawicielem w USA. 16.01.1919 r. otrzymał misję utworzenia rządu. Sprawował w nim do 9.12.1919 r. funkcję premiera i ministra spraw zagranicznych. Związany z tzw. „Frontem Morges”. Od grudnia 1939 r. Przewodniczący Rady Narodowej. Zmarł w Nowym Jorku. Zob. PSB; *Kto był kim...*, s. 60.

³ Ustawę powyższą poprzedziło rozporządzenie Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej o obiegu polskich papierowych pieniędzy z dnia 11 kwietnia 1919 r. (*Tygodnik Urzędowy* nr 6 z dnia 16 kwietnia 1919 r., s. 21).

Art. 2

Wszelkie zobowiązania w markach niemieckich winny być uiszczone markami polskimi w równej nominalnej sumie.

Art. 3

Zaciąganie zobowiązań i dokonywanie transakcji w markach niemieckich jest wzbronione.

Art. 4

Dłużnikom, mającym płacić swoje zobowiązania poza granicami Państwa Polskiego, udziela się zwłoki, aż do późniejszego uregulowania tej sprawy, o ile w poszczególnych wypadkach władze czuwające nad obrotem zagranicznym, inaczej nie postanowią. Wstrzymuje się więc zastosowanie skutków prawnych, powstających lub powstałych na mocy ustawy lub umowy z powodu nieuiszczenia się na czas z określonych w tym artykule zobowiązań.

Art. 5

Dłużnik, przeciw któremu wierzyciel, mieszkający poza granicami Państwa Polskiego, uzyskał już tytuł egzekucji, ma prawo zażądać w drodze sprzeciwu przeciw dopuszczalności klauzuli egzekucyjnej (par. 732 Proc. Cyw.) od sądu właściwego lub sądu okręgowego, w którego obwodzie zamieszkuje, by skutki prawne, powstałe z powodu nieuiszczenia się na czas, zostały uchylone.

Art. 6

Przekroczenie lub usiłowanie przekroczenia niniejszej ustawy podlega karze więzienia do 1 roku i grzywny do 1 000 000 marek lub jednej z powyższych kar. Do rozpatrywania przekroczeń powołane są sądy doraźne.

Art. 7

Ustawa niniejsza obowiązuje w b. dzielnicy pruskiej z dniem jej ogłoszenia. Na terytoriach, które nie znajdują się jeszcze pod władzą Państwa Polskiego, wchodzi w życie w chwili objęcia tych terytoriów przez polskie władze.

Art. 8

Wykonanie tej ustawy poleca się Ministrowi byłej dzielnicy pruskiej.

Marszałek: Trąpczyński

Prezydent Ministrów: I. J. Paderewski

Minister byłej dzielnicy pruskiej: W. Seyda

Minister Skarbu: [Leon] Biliński¹

¹ Leon Biliński (15.06.1846–15.06.1923). Urodził się w Zaleszczykach w rodzinie ziemiańskiej. Ukończył prawo na Uniwersytecie Lwowskim. Profesor ekonomii i skarbowości na UJK, 1878–1879 rektor. Poseł do austriackiej Rady Stanu, minister skarbu, prezes Koła Poselskiego, wielkorządca Bośni i Hercegowiny. W 1914 r. jeden z inicjatorów powołania Legionów Polskich. Od 31.07. r. do 9.12.1919 r. był ministrem skarbu w rządzie J.I. Paderewskiego. Zob. *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej ...*, s. 32.

3. Ustawa sejmowa z dnia 18 grudnia 1919 r.

o przedłużeniu terminów przedawnienia oraz przedstawienia do zapłaty kuponów procentowych, rentowych i dywidendowych na terytorium byłej dzielnicy pruskiej, ogłoszone w Dzienniku Praw nr 98 z dnia 31 grudnia 1919 s. 1081 (*Tygodnik Urzędowy* nr 72 z dnia 31 grudnia 1919 r., s. 443)

Art. 1

Pretensje przewidziane w § 1 rozporządzenia Rady Związkowej Rzeszy Niemieckiej z dnia 31 października 1918 r. (*Dziennik Ustaw Rzeszy*, s. 1283) a dotąd nieprzedawnione, nie ulegają przedawnieniu przed upływem dnia 31 grudnia 1920 r.

Art. 2

Terminy przedstawienia do zapłaty kuponów procentowych, rentowych i dywidendowych, przewidziane w rozporządzeniu Rady Związkowej Rzeszy Niemieckiej z dnia 28 marca 1918 r. (*Dziennik Ustaw Rzeszy*, s. 153) przedłuża się do dnia 31 grudnia 1920 r. włącznie.

Art. 3

Rada Ministrów władna będzie przedłużać moc obowiązującą niniejszej ustawy.

Art. 4

Ustawa niniejsza obowiązuje z dniem ogłoszenia. Wykonanie jej powierza się Ministrowi b. dzielnicy pruskiej w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Marszałek Sejmu: Trąpczyński

Prezydent Ministrów: L. Skulski¹

Za Ministra b. dzielnicy pruskiej: Adam Poszwiński.

Minister Sprawiedliwości: Jan Hebdzyński²

¹ Leopold Skulski (14.11.1877 – po 17.09.1939). Urodzony w Zamościu w rodzinie inteligentnej, inż. chemii, założył własną fabrykę w Łodzi. Działał w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”, w Zjednoczeniu Narodowym. W 1916 r. został prezydentem Łodzi. 1916–1919 należał do czołowych działaczy Ligii Narodowej. W 1919 wybrany do Sejmu Ustawodawczego. Premier od 13.12.1919 r. do 9.06.1920 r., następnie do 28.06.1921 r. minister spraw wewnętrznych. Do wybuchu wojny m.in. członek Trybunału Stanu. Zbliżył się do sanacji; w marcu 1937 r. został członkiem zarządu sektora miejskiego OZN. Po kampanii wrześniowej aresztowany przez NKWD i deportowany w głąb ZSRR, gdzie zmarł w nieznanych okolicznościach. Zob. *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1994, s. 66–67.

² Jan Hebdzyński (26.06.1870–31.12.1929). Urodzony w Szydłowcu w woj. kieleckim. Ukończył prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Od 1909 r. prowadził własną kancelarię adwokacką. Od 13.12.1919 r. do 9.06.1920 r. był ministrem sprawiedliwości w gabinecie L. Skulskiego. Zob. *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej...*, s. 41–42.

4. Ustawa sejmowa
o ochronie lokatorów w b. dzielnicy pruskiej z dnia 30 grudnia 1919 r.¹
(*Tygodnik Urzędowy* nr 72 z dnia 31 grudnia 1919 r., s. 441)

Na podstawie upoważnienia, udzielonego mi w art. 17 ustęp 2 ustawy sejmowej z 18 grudnia 1919 r. o ochronie lokatorów w b. dzielnicy pruskiej, ogłaszam dla b. dzielnicy pruskiej ustawę sejmową o ochronie lokatorów z 28 czerwca 1919, *Dziennik Praw* nr 52, poz. 335 w redakcji, uwzględniającej zmiany wprowadzone ustawą sejmową z dnia 18 grudnia 1919.

Art. 1

W b. dzielnicy pruskiej w obrębie obecnej linii demarkacyjnej stosują się do najmu mieszkań, poszczególnych części mieszkań, lokali przemysłowych i handlowych, pracowni i sklepów przepisy poniżej wymienione.

Zakaz nieusprawiedliwionego podwyższenia komornego

Art. 2

Za podstawę do oznaczenia podwyżki komornego od mieszkań służyć ma komorne płacone w czerwcu 1914 r.

Podwyżka podstawowego komornego nie może przekraczać:

- a) przy mieszkaniach 1 i 2 pokojowych 30 procent,
- b) przy mieszkaniach 3 i 4 pokojowych 35 procent,
- c) przy mieszkaniach 5 i 6 pokojowych 40 procent.

Art. 3

Za mieszkania, obejmujące od 7 pokoi wzwyż, wolno umówić podwyższenie komornego w stopniu po 5 procent za każdy pokój ponad 6 pokoi, jednak za całość mieszkania nie wyżej, niż o 50 procent czynszu płaconego w czerwcu 1914 roku.

Art. 4

Przy obliczaniu liczby pokoi (art. 2 i 3) nie bierze się w rachubę alków, przedpokoi, korytarzy, łazienek, kuchni, spiżarni i pokoi dla służby.

Art. 5

Za sklepy, pracownie, tudzież lokale przemysłowe i handlowe nie wolno pobierać komornego, podwyższonego więcej niż o 50 % ceny płaconej w czerwcu 1914 roku.

Do drobnych pracowni i lokali przemysłowych i handlowych wynajmowanych razem z mieszkaniem, używanym osobiście przez właściciela, a 2 pokoi nie przenoszącym, stosują się przepisy ustanowione powyżej dla mieszkań. Lo-

¹ W tym samym przedmiocie por. także ustawę sejmową o obowiązku zarządów gmin miejskich dostarczania pomieszczeń z dnia 27 listopada 1919 (*Dzien. Ustaw* nr 92 z dnia 11 grudnia 1919, s. 925, *Dzien. Urzęd.* 1920, nr 1, s. 4).

kał sklepowy lub pracownia będą w takim razie liczone za pokoje w miarę tego, ile osobnych pomieszczeń nie podpadających pod wyjątki artykułu 4 obejmują.

Art. 6

Za wkłady, które nie są konieczne do utrzymania mieszkania w stanie do użytku zdatnym, a poczynione są na żądanie biorącego w najem, wolno umówić w granicach rzeczywistych wydatków podwyższenie stawek (art. 2, 3 i 5) ponad oznaczoną normę.

Art. 7

Jeżeli wypuszczający w najem dostarcza opału lub ciepłej wody z własnych urządzeń centralnych, wówczas z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy przy zawieraniu nowych kontraktów, przy kontraktach zawartych przed 1.10.1918 r., jak również i w razie zmian w nich poczynionych przez urzędy rozjemcze dla spraw najmu obowiązują następujące przepisy:

Wynagrodzenie za ogrzewanie i ciepłą wodę oznacza się osobno według rzeczywistych kosztów przypadających na dane ubikacje w stosunku do ich pojemności.

Z komornego, zawierającego także wynagrodzenie za powyższe świadczenia, skreśla się dla mieszkań – 10 procent, dla lokali handlowych lub przemysłowych 5 procent. Na 1 stycznia wypuszczający w najem może żądać zaliczki nie przekraczającej 50 procent domniemanych kosztów w całym okresie opalania pieców centralnych i 1 kwietnia dalszej zaliczki.

Ostateczne obliczenie kosztów następuje najpóźniej 1 maja według ksiąg i dowodów, który wypuszczający w najem na żądanie biorącego w najem bezwzględnie winien przedłożyć.

Biorącemu w najem przysługuje ciepła woda tylko w jednym dniu tygodnia.

Urząd rozjemczy dla spraw najmu orzeka, czy biorącemu w najem w razie niedostatecznego ogrzewania lub dostarczania ciepłej wody przysługuje prawo wypowiedzenia kontraktu bez względu na termin wypowiedzenia.

Art. 8

Za przedmiot najmu, który biorący w najem w całości lub części odnajmuje dalej bez dostarczenia urządzenia domowego, wolno umówić tylko takie komorne, które za całość lub odpowiednią część nie przekracza komornego opłaconego przez biorącego w najem.

Przy odnajmie może być komorne, płacone przez odnajmującego (sublokatora) lub jego poprzednika, podwyższone tylko o ten sam stopień, o który komorne biorącego w najem w sposób ustawą tą dozwolony (art. 2, 3, 5, 6), podwyższonym zostało.

Jeżeli biorący w najem dostarczył podnajemcy urządzenia domowego, wówczas wolno umówić wynagrodzenie w wysokości co najwyżej podwójnego komornego przypadającego na ubikacje odnajęte.

Za dalsze świadczenia wolno umówić tylko odpowiednie godziwe wynagrodzenie.

Art. 9

Jeżeli wypuszczający w najem po wybuchu wojny zniżył komorne, wolno je podnieść do pierwotnej umownej wysokości, wszelako nie przed upływem czasu oznaczonego, na który zniżenie przyznano. Zniżenie przyznane na czas wojny lub podobnie, uważa się w wątpliwości jako udzielone na czas nieoznaczony; można je cofnąć po poprzednim zapowiedzeniu, odpowiadającym zwyczajnemu czasokresowi wypowiedzenia tego mieszkania.

Jeżeli wypuszczający w najem udowodni, że komorne płacone w czerwcu 1914 r. nie odpowiadało przeciętnym w chwili najmu płaconym cenom, wówczas wolno je podnieść do tejże wysokości, wszelako nie przed upływem czasu oznaczonego, na który przyznano zniżkę.

Kwota podwyższonego w ten sposób komornego może być podstawą dalszej podwyżki po myśli artykułów 2, 3 i 5.

Art. 10

Jeżeli przedmiot najmu w czerwcu 1914 roku nie był wynajęty, wolno przy pierwszym po wejściu w życie tej ustawy wynajęciu umówić tylko takie komorne, jakie odpowiada przeciętnym w chwili najmu płaconym cenom.

Do domów, których budowę ukończono po dniu 1 lipca 1919 roku, przepisy tej ustawy nie mają zastosowania. Ceny w nich oznaczone będą na żądanie stron przez urzędy rozjemcze dla spraw najmu z zapewnieniem umiarkowanego dochodu dla właściciela.

Ustawa ta nie stosuje się także do budynków, które nabył na własność Skarb Państwa Polskiego. Wszystkie umowy najmu i dzierżawy, odnoszące się do takich budynków i ich przynależności, rozwiązują się z mocy prawa z dniem zawarcia umowy, a biorący w najem winni są za poprzednim ustawowym wypowiedzeniem przedmiot najmu (dzierżawy) opróżnić.

Art. 11

O ile umówione komorne lub wynagrodzenie przekracza granice w poprzednich przepisach określone, umowa jest nieważna.

Zabronione i nieważne są umowy w których biorący w najem za to, iż jego poprzednik opuści przedmiot najmu lub w ogóle bez równowartościowego świadczenia wzajemnego poprzednikowi lub innej osobie coś przyrzeka, dalej umowy, że za pośrednictwo przy najmie ma się uiścić wynagrodzenie przekraczające miarę w takim obrocie przyjętą. To samo odnosi się do umów, których wypuszczający w najem lub poprzedni lokator wynajem albo ustąpienie praw z wynajmu czynią zawisłymi od zakupienia przez nowego lokatora urządzenia lub w ogóle wymawiają dla siebie albo dla kogoś innego świadczenia, nie pozostające z umową najmu w bezpośrednim związku.

Co wbrew powyższym postanowieniom uiszczono, tego można żądać napowrót z ustawowymi odsetkami. Tego prawa nie można się z góry zrzekać. Powództwo o to przedawnia się w przeciągu roku.

Ograniczenie prawa wypowiedzania i przedłużanie umów najmu w oznaczonym czasie trwania

Art. 12

Urząd rozjemczy dla spraw najmu

I. wydaje orzeczenia na wniosek biorącego w najem:

- a) o ważności wypowiedzenia ze strony wypuszczającego w najem i dalszym trwaniu wypowiedzianego stosunku najmu każdorazowego najwyżej na rok,
- b) o przedłużeniu stosunku najmu każdorazowego najwyżej na rok, skoro stosunek ten kończy się bez wypowiedzenia.

W razie sporu wypuszczający w najem ma wykazać, że istnieje ważna przyczyna rozwiązywania najmu:

2. Uchyła na wniosek wypuszczającego w najem z działaniem wstecz umowę najmu, zawartą z innym biorącym w najem, jeżeli skutek orzeczenia w myśl punktu I lub też skutek ugody, zawartej przed urzędem rozjemczym dla spraw najmu, wypełnić umowy nie można.

W razie, jeżeli urząd rozjemczy dla spraw najmu orzeknie w myśl punktu I, iż stosunek najmu trwa dalej lub się przedłuża, wówczas może on nałożyć na biorącego w najem nowe zobowiązania, jak również podwyższyć komorne stosownie do przepisów art. 2-7.

Art. 13

Biorący w najem winien wystąpić z wnioskiem:

- a) o wydanie orzeczenia w sprawie ważności wypowiedzenia ze strony wypuszczającego w najem bezzwłocznie po wypowiedzeniu,
- b) o przedłużeniu stosunku najmu (art. 12 punkt 1 lit. b) w terminie, jakiego żądać można od biorącego w najem przy uwzględnieniu dobra wypuszczającego w najem.

Wniosków powyższych stawiać nie wolno po upływie czasu najmu lub po zawarciu umowy stanowiącej, że stosunek najmu ma trwać nadal.

Art. 14

Jeżeli wypuszczający w najem nie zgadza się na odstąpienie używania rzeczy najętej trzeciej osobie (paragraf 549 niemieckiego kodeksu cywilnego), wówczas urząd rozjemczy dla spraw najmu może udzielić na to zezwolenia.

Urząd rozjemczy dla spraw najmu winien zezwolenia odmówić, jeżeli wypuszczający w najem odmówił swej zgody z przyczyn ważnych.

Rozstrzygnięcie o dopuszczalności podwyższenia komornego

Art. 15

Właściwy urząd rozjemczy dla spraw najmu (art. 16) rozstrzyga na wniosek wypuszczającego lub biorącego w najem o tym, czy komorne i inne wynagrodzenia odpowiadają zasadom i granicom w tej ustawie ustalonym.

Rozstrzygnięcia te są ostateczne i nie ulegają zaskarżeniu.

Do czasu rozstrzygnięcia sprawy urząd rozjemczy dla spraw najmu może wydać zarządzenia tymczasowe.

Orzeczenia obowiązują tak samo, jak umowne warunki kontraktu najmu.

Wypuszczającemu w najem lub lokatorowi wolno także inne ze stosunku najmu wyłaniające się spory poddać rozstrzygnięciu urzędu, który ma postąpić według powyższych zasad.

Urzędy rozjemcze dla spraw najmu

Art. 16

Sprawy, poruczone na mocy niniejszej ustawy Urzędowi rozjemczym dla spraw najmu, załatwiają po zmianie nazwy „Mieszkaniowe Urzędy Rozjemcze”, utworzone na podstawie rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 31. 5. 1919 r. o zapobieżeniu brakowi mieszkań i o zmianach co do mieszkaniowych urzędów rozjemczych (Tygodnik Urzędowy s. 65).

W sprawach, toczących się przed urzędami rozjemczymi dla spraw najmu, obowiązują dotychczasowe przepisy postępowania przed mieszkaniowymi urzędami rozjemczymi (Dziennik Praw Rzeszy Niemieckiej rocznik 1918, s. 1146).

Art. 17

W razie jeżeli rozstrzygnięcie sporu w całości lub częściowo jest zależne od orzeczenia urzędu rozjemczego dla spraw najmu, natenczas sąd winien na wniosek strony zawiesić postępowanie aż do wydania orzeczenia przez urząd rozjemczy dla spraw najmu.

Art. 18

Wszelkie umowy, uchylające lub ograniczające zastosowanie ustawy niniejszej, są nieważne.

Postanowienia karne

Art. 19

Kto celem obejścia lub udaremnienia postanowień tej ustawy przytacza nieprawdę lub prawdę zataja, w inny sposób postanowienia te obejść się stara, do takiego postępowania nakłania lub jest przy tym pomocnym, karany będzie grzywną do wysokości 10 000 marek albo więzieniem do 6 miesięcy. Obie te kary można nałożyć równocześnie.

Żądanie – wymawianie sobie i pobieranie komornego lub innych wynagrodzeń albo świadczeń ponad normy w tej ustawie ustalone, podlegają ukaraniu wedle przepisów o zwalczaniu lichwy wojennej.

Uwolnienie od należności

Art. 20

Postępowanie przed urzędami rozjemczymi dla spraw najmu wolne jest od opłaty należności i stempli.

Korespondencja urzędów ze wszystkimi władzami nie podlega opłacie pocztowej.

Postanowienia przejściowe

Art. 21

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Równocześnie tracą moc:

1) obwieszczenie kanclerza Rzeszy Niemieckiej o ochronie lokatorów z dnia 23 września 1918 r. (Dziennik Praw Rzeszy Niemieckiej rocznik 1918, s. 1140);

2) rozporządzenie Rady Związkowej, dotyczące centralnego ogrzewania i zaopatrywania w ciepłą wodę z dnia 2 listopada 1917 r. (Dziennik Praw Rzeszy Niemieckiej rocznik 1917, s. 989).

Art. 22

Jeżeli wysokość komornego lub innego wynagrodzenia, umówionego przed wejściem w życie ustawy niniejszej, przekracza granicę dopuszczalną w myśl art. 2, 3, 5, 8 lub też jeżeli w przypadku przewidzianym w ust. 1 art. 10 wysokość komornego przed tym dniem umówionego przekracza granicę tamże zakreśloną, wówczas wolno biorącemu w najem (podnajemcy) żądaćniżenia komornego lub innego wynagrodzenia do odpowiedniej wysokości z ważnością od najbliższego terminu płatności oraz zwrotu odpowiedniej części uiszczzonego komornego lub innego wynagrodzenia.

Art. 23

Przepisy art. 11. stosują się także do umów zawartych przed ogłoszeniem tej ustawy, ale w tym dniu jeszcze wcale nie, albo niecałkowicie wykonanych.

Art. 24

Przepisy art. 12, 13, 14 stosuje się także do sporów o rozwiązanie najmu i podnajmu, które już sądownie wytoczone zostały, ale w pierwszej instancji nie zostały jeszcze osądzone.

Art. 25

Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi byłej dzielnicy pruskiej w porozumieniu z Ministrami Sprawiedliwości i Zdrowia Publicznego.

Z chwilą objęcia władzy przez Państwo Polskie nad dalszymi częściami byłej dzielnicy pruskiej przysługuje Ministrowi tej dzielnicy prawo wprowadzenia ustawy niniejszej w tych częściach oraz poczynienia odpowiednich zmian.

Poznań, dnia 30 grudnia 1919 r.

Minister: W. Seyda

Szef Departamentu Sprawiedliwości: Dr Prądzyński